

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀνδρέας Λασκαράτος.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ: Ἡ θημωνιά (ποίημα).
Γ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ: Αἱ ἀθηναϊκαὶ καλλοναὶ τῆς παρελθούσης γενεᾶς.
ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΩΡΕΑ: Φίλος καὶ Φίλων (μετάφρασις Π. Νβ.).
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ: Τὸ θαῦμα τῆς Καισαριανῆς.
ΝΙΚΙΑ ΔΕΛΤΑ: Πλημμύρα Πηνειοῦ.
ΑΓΓΕΛΟΥ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ: Ὁ Τολστόη καὶ ἡ τέχνη.
ΕΚ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΔΗΜ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΛΟΓΙΟΥ: Ὁ Κρίσπης ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ: Φιλολογικὴ ζωή.

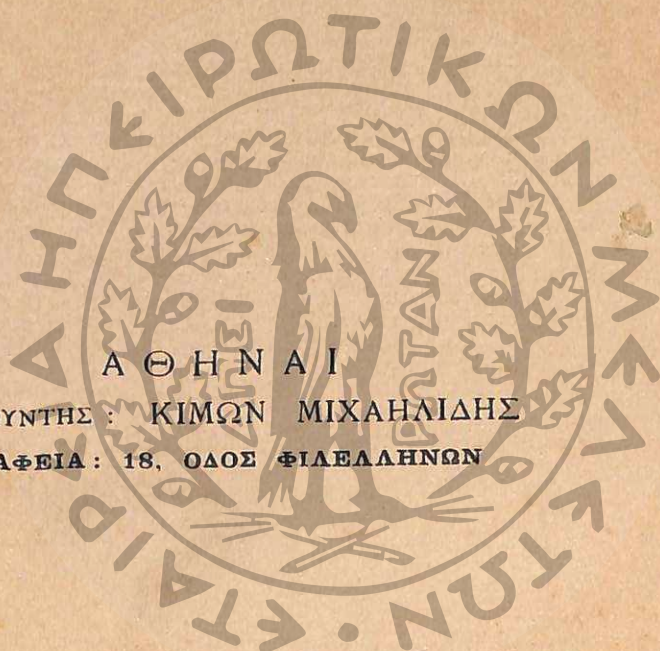
Τὸ Δεκαπενθήμερον.
Γράμματα — Τέχνη — Ἐπιστήμη.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἀνδρέας Λασκαράτος.
Εὐγενία Καλλιμάχη.
Φωτεινὴ Μαυρομιχάλη.
Κα Ἑλένη Θεοχάρη.
Αἰκατερίνη Μπότσαρη.
Σ. ΣΑΒΒΙΔΟΥ: Ὁ τυφλὸς ἐπαίτης.
2 εἰκόνες τοῦ Πηνειοῦ.
Ἰωάννης Κοκκίνης.
Στέλλα Κοκκίνη.

ΑΘΗΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἀφιερωμένον εἰς τὴν Α. Υ. τὸν βασιλόπαιδα Νικόλαον

ΑΘΗΝΑΙ, 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' ἐν ἔτος δρ. 25. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' ἐν ἔτος φρ. 25.
> δι' ἑξ μῆνας > 13. > δι' ἑξ μῆνας > 13.

— Πᾶσα αἰτήσις πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγὴν, ἢ τραπεζ. γραμμάτια, ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς διευθυνομένης:

πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Φιλελλήνων 18, Ἀθήνας,

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 11Α-11Β, Ἀθήνας.

- Τὰ χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.
- Ἐκαστὸς τόμος τῶν «Παναθηναίων» ἀποτελεῖται ἐκ 12 τευχῶν.
- Αἱ ἐγγράφαι λογίζονται ἀρχόμεναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀπριλίου.
- Ἐν τευχὸς ἀποστέλλεται δωρεάν πρὸς πάντα αἰτοῦντα τοῦτο παρὰ τῆς Διευθύνσεως.
- Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ ὁποῦ ἀποστέλλονται εἰς τὸ γραφεῖον δύο ἀντίτυπα.
- Τὰ «Παναθηναία» δημοσιεύουν εἰδοποιήσεις εἰς τὸ ἐξώφυλλον καὶ εἰς πρόσθετα χρωματιστὰ φύλλα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων», εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος, Ὁδησὸς Alexandrowski Prospekt № 3.

ΩΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ὁδείου γνωστοποιεῖ ὅτι αἱ ἐγγράφαι διὰ τὸ Σχολικὸν ἔτος 1901—1902 ἀρχοῦνται τὴν 5 Σεπτεμβρίου καὶ λήγουσι τὴν 15 ἰδίου. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ὁδείου κατὰ τὸ ἀρχόμενον Σχολικὸν ἔτος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς μαθήματα: Κλειδοκύμβαλον, Βιολίον, Βιολωντσέλλον, Βαθύχορδον, Πλαγιάυλον, Εὐθύαυλον, Βαρύαυλον, Ὀξύβαν, Κέρας, Σάλπιγγα, Ὀλκωτὴν Σάλπιγγα, Τύμπανα.

Μονωδία, Χορῳδία, Στοιχειώδη Θεωρίαν, Ἀρμονίαν, Ἀντίστιξιν, Σύνθεσιν, Ὁρχήστραν, Musique de Chambre. Ἐκ πρώτης ὥσεως ἀνάγνωσιν (prima vista), Ἀναγνώσιν, Ἀυρικὴν, κήν, Κατωτέραν, Μέσιν καὶ Ἀνωτέραν Σχολὴν τὸ δὲ διδάσκον προσωπικὸν σύγκειται ἀπὸ 35 Καθηγητῶν, Διδασκάλων καὶ Προγυμναστῶν.

Εἰς τὰ μαθήματα τῆς Χορῳδίας γίνονται δεκτοὶ καὶ ἑκτακοὶ μαθηταὶ μὴ ἀκολουθοῦντες ἄλλα μαθήματα. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἀσκήσεις τῆς Ὁρχήστρας ὅσοι ἔχουσιν ἱκανὰς δυνάμεις διὰ τὸ μάθημα τοῦτο.

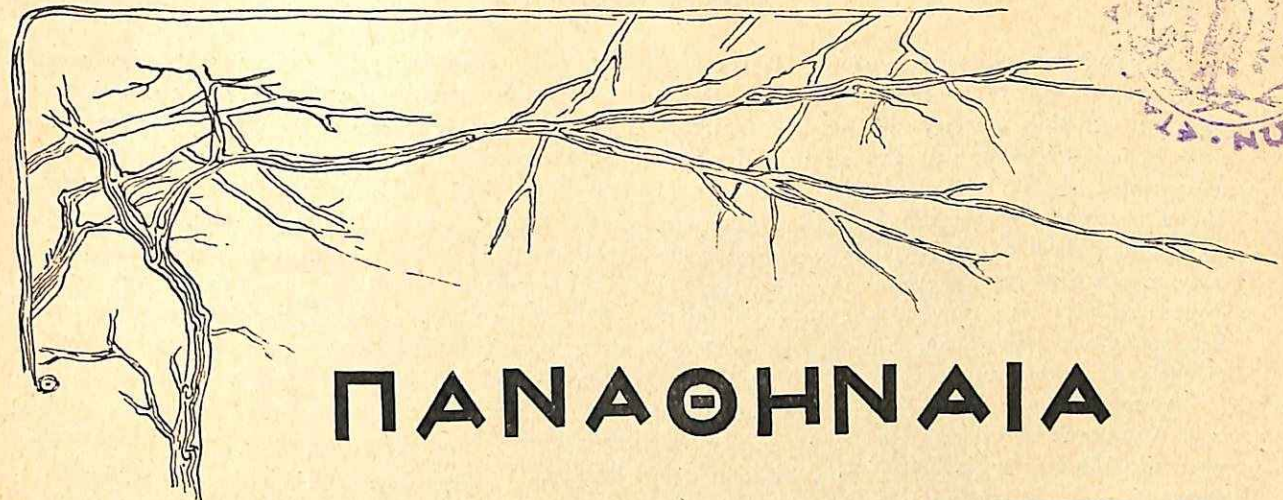
Πρὸς τοῦτοις ἐγγράφονται μαθηταὶ καὶ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἑρασιτεχνῶν, ὅσοι ἐπιθυμοῦσι νάκολουθῶσιν ἐν ἡ καὶ πλεονα ἐκ τῶν εἰδικῶν μαθημάτων ἀνευ τῶν συναφῶν ὑποχρεωτικῶν.

Διὰ πᾶσαν περαιτέρω πληροφορίαν ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ὁδείου ἀπὸ τῆς 9—12 π. μ. καὶ 3—7 μ. μ.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὁδείου

Γ. Ν. ΝΑΖΟΣ

Ἐν Ἀθήναις Τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάιωνος καὶ Ν. Καργαδούρη — 2986.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1901

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ:

Τῷ 1884, ὁ Λασκαράτος διέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἦτο ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπισκέπτετο τὴν πρωτεύουσιν ὡς Λασκαράτος. Καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν του, εἶχεν ἔλθῃ ἐδῶ, καὶ ἐν φύλλον μάλιστα τοῦ περιήμου τοῦ «Λύχνου» ἐτυπώθη εἰς τὰς Ἀθήνας: τότε ὅμως ἦτο ἐξόριστος, φυγάς, περιπλανώμενος, ἡ δὲ φήμη του οὔτε τόσο ἀγαθὴ, ἀλλ' οὔτε καὶ τόσο ἐξηπλωμένη. Τῷ 1884, τὰ πράγματα ἦσαν πολὺ διαφορετικά. Οἱ διώκται καὶ οἱ συκοφάνται εἶχον καταποντῆ καὶ σιωπῆσιν: τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου εἶχον διαδοθῇ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑπτανήσου: ἡ μεγάλη φυσιογνωμία, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ κονιορτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνήγειραν περὶ αὐτὴν αἱ πρώται διαμάχαι, ἀπεκαλύφθη καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται: τὰ πάθη εἶχον κατευνασθῇ, καὶ ἦτο σχεδὸν ἐδραιωμένη ἡ δόξα ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ περιβάλλῃ αἰωνίως τὸ ὄνομα τοῦ Λασκαράτου. Κ' ἐνθυμούμαι τὴν ἀποθέσιν, ἡ ὁποία τοῦ ἔγινε τότε εἰς τὰς Ἀθήνας. Βέβαια δὲν εἶχον ἀναγνώσῃ ὅλοι τὰ «Μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς» καὶ τὰ «Στιγουργήματα». Ἀλλ' ὁ «Καυγᾶς μεταξὺ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως», τὸν ὁποῖον εἶχον ὅλοι αἱ ἀνθολογίαι, ἦτο ἀρκετὰ γνωρὶμος εἰς τὸ κοινόν, καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα σατυρικά ποιήματα. Ἐπειτα ἦτο ὁ παλαιὸς ἀπόλογος τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινούσεν ἀκόμη τὴν περιέργειαν... καὶ οἱ παλαιοὶ λόγιοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μελετήσῃ

τὸν Λασκαράτον περισσότερον... καὶ οἱ Ἑπτανήσιοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώριζαν ἐκ στήθους... Ποτὲ δὲν εἶδα τὸ κατάστημα τοῦ «Παρνασσού» τόσο γεμάτον, ὅσῳ τὴν ἐσπέραν ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Λασκαράτος. Καὶ αὐτὸς ὁ Παράσχος, ὁ τόσο δημοφιλὴς, θὰ ἐξήλειπε τὸ πολυῶριθμον καὶ ἐκλεκτὸν ἐκεῖνο ἀκροατήριον, τὸ ἀσφυκτικῶς συνωστίζομενον εἰς τὴν αἴθουσαν, εἰς τὰ δωμάτια, εἰς τοὺς διαδρόμους, ἀκόμη καὶ ἔξω εἰς τὸν δρόμον. Καὶ ὅταν παρουσιάσθῃ εἰς τὸ βῆμα ὁ ἱσχνὸς καὶ ὑψηλὸς ἐκεῖνος γέρων, μετὰ τὴν ἀγαθὴν καὶ εἰρωνικὴν φυσιογνωμίαν, μετὰ τὴν γρυπὴν μύτην καὶ τὴν κάπως κυρτὴν ράχιν, ὁ ἑπτανήσιος ἀριστοκράτης μετὰ τὴν παλαίου συρμού ρεδιγκόταν καὶ μετὰ τὸ ψηλὸ καπέλον εἰς τὸ χέρι, τὰ χειροκροτήματα ἀντήχησαν ὡς βροντὴ καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἔγινε τόσο σιωπὴ, ὥστε ἂν δὲν ἤκουετο τὸ πέταγμα τῆς μύας, ἤκουετο ὅμως... ἡ φωνὴ τοῦ Λασκαράτου, ἡ ἀδύνατη καὶ βραχνὴ ἐκείνη φωνούλα, μετὰ τὴν ιδιόρρυθμον κεφαλήν, νιακὴν προφορὰν. Ὁμιλήσῃ μετὰ τὴν συνήθη του χάριν καὶ πρωτοτυπίαν διὰ τὰς «προόδους τῆς Κεφαλλονιάς ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια». Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ ἐφάνη πολὺ σύντομον διὰ τόσον μέγαν ἀκροατήριον, — παθῶν, ὅπως εἶπεν, ὅ,τι καὶ ὁ σχολαστικὸς τοῦ μύθου, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀπέθανε τὸ μικρὸν τοῦ παιδὶ, ἐντρέπετο νὰ το παρουσιάσῃ, ἐπειδὴ ἔβλεπε πολὺν κόσμον εἰς τὴν κηδείαν, — παρέτεινε τὴν ἀπόλαυσιν, ἀναγνώσας καὶ μίαν μικράν «Ποιητικὴν», μετὰ τὴν ἰδίαν χά-

ριν καὶ πρωτοτυπίαν συντεταγμένην. Περιττὸν νὰ εἶπω, ὅτι τὸ ἀχροατήριον ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὰ χεῖλη του, καὶ ὅτι κάθε φράσις, κάθε λέξις, διεκόπτετο ἀπὸ χειροκροτήματα καὶ ἀπὸ γέλια. Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα ἐκείνου, καὶ μεθ' ὅσα ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ αἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, λαβοῦσαι ἀφορμὴν νὰ διηγηθοῦν τὴν ζωὴν του καὶ νὰ ἀναδημοσιεύσουν πολλὰ ἔργα του, ὁ Λασκαράτος ἔγινε τόσον δημοτικὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥστε μίαν ἡμέραν, ἀναγνωρισθεὶς καθ' ὁδόν, συνωδεύθη ὑπὸ τοῦ πλήθους μετὰ ζητωκραυγὰς, ὡς εἰς διαδήλωσιν!

Ἀναγινώσκων κατ' αὐτὰς τὰ συγγράμματα τοῦ Λασκαράτου καὶ μελετῶν τὴν μακρὰν καὶ περιπετειώδη αὐτὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐσθῆσθη πρὸ ὀλίγου, — μετὰ τὰς ἀγρίας καταδρομὰς, μετὰ τοὺς ἀφορισμούς, μετὰ τοὺς λιβελλοὺς, μετὰ τὰς ἐξορίας, μετὰ τὰς φυλακίσεις, μετὰ τοὺς ἐμπυσμους, μετὰ τὰς βαναύσους ἐπιθέσεις τοῦ ὄχλου, — ἐσταμάτησα ὡς εἰς ὅσιν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν αὐτὴν ἀποθέωσιν. Ὑποθέτω, ὅτι ἡ ὀλιγοήμερος διαμονὴ τοῦ Λασκαράτου ἐν Ἀθήναις ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχεστέρα περίοδος τῆς ζωῆς του. Πρώτην φορὰν θὰ ἐλάμβανε τοιαύτην ἱκανοποίησιν ὁ παλαίμαχος ἀγωνιστής, πρώτην φορὰν θὰ εὐρίσκετο ἐν μέσῳ πλήθους, τὸ ὁποῖον εἶχε δι' αὐτόν, ἀντὶ ἐμπυσμῶν καὶ ὕβρεων, ζητωκραυγὰς καὶ χειροκροτήματα. Ὁ κατηγορηθεὶς ὡς ἄθεος, διότι ἐπάταξε τὰς προλήψεις καὶ ἐσατύρισε τοὺς καπῆλους τῆς θρησκείας, ὡς ἀνθεθνικὸς καὶ ἀφιλόπατρις, διότι ἐπολέμησε τοὺς ἀγύρτας καὶ τοὺς λαοπλάνους, ὡς ἀμαθὴς καὶ χυδαῖος, διότι ἔγραψεν εἰς τὴν γλῶσσάν του καὶ ἐκτύπησε τὸν δασκαλισμὸν μετὰ ὅλην τὴν δύναμιν, — ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ πολεμηθεὶς καὶ ἐκδιωχθεὶς πανταχόθεν, καὶ ἀπομονωθεὶς ὡς σκύλος ψωραλέος, καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ φίλων καὶ συγγενῶν χάριν τῶν ιδεῶν του, ὁ εὐρεθεὶς μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὁ κινδυνεύσας κάποτε καὶ νὰ ποθάνῃ τῆς πείνης μετὰ τῶν ἰδικῶν του, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ πωληταὶ ἤρνοῦντο νὰ δίδουν τρόφιμα εἰς τὸν ἀφωρεσμένον, — διὰ πρώτην φορὰν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἐβλεπε τὴν τελικὴν νίκην, τὴν ὁποίαν εἶχε προφητεύσει. Ναί· ἡ μεταβολὴ εἶχεν ἐπέλθῃ ὀριστικῶς, καὶ ὁ πολεμιστής, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὰ βάλῃ μετὰ ὅλους, ἐνίκησεν. Ἄν τὸν ἐδίωξεν ἄλλοτε ἡ μικρὰ πατρίς, ἀλλὰ τῷ ἤνοιξε τὰς ἀγκάλας τὸ πανελλήνιον· ἀντὶ τῶν ὀλίγων φανατικῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηρέθιζον τοὺς ὄχλους ἐναντίον του, εἶχε τότε χιλιάδας φίλων καὶ θαυμαστῶν· ἀντὶ τοῦ μίσους καὶ τῆς χλεύης, τὸν περιέβαλλεν ἡ λατρεία καὶ ὁ θαυμασμός, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν χρηστότητά του, εἰς τὴν εἰλικρινειάν του,

εἰς τὸ θάρρος του, εἰς τὴν μεγαλοφυίαν του.

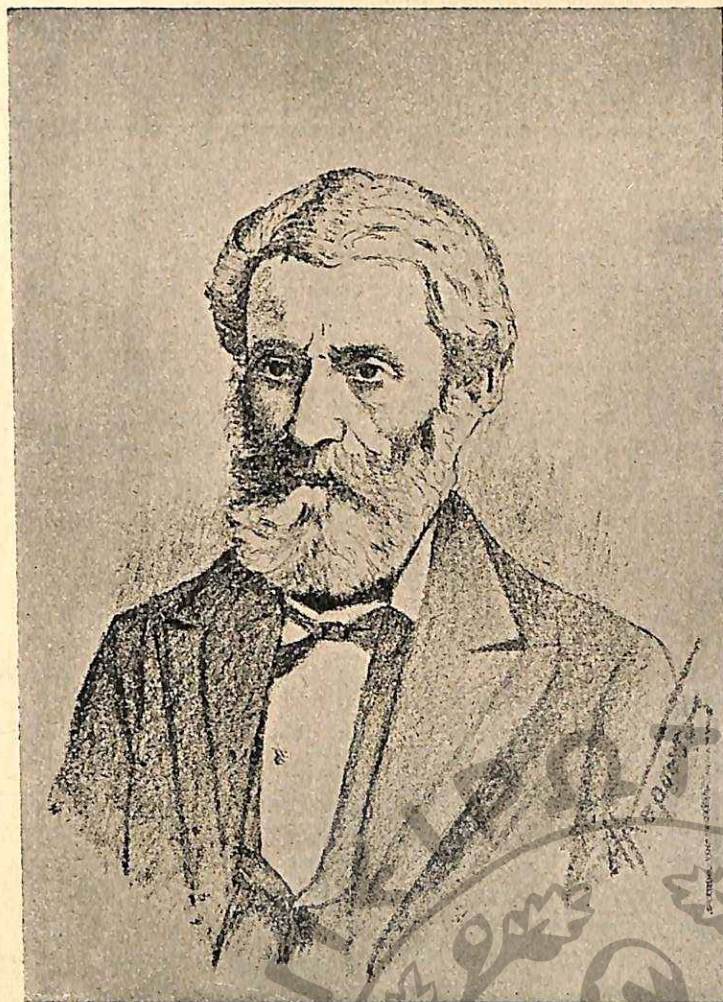
Διότι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας, τὰς ἐπιβλητικωτέρας μορφὰς τῆς ἐπτανησιακῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν ὁ Λασκαράτος. Τὸ ἀρνοῦνται ἴσως ἀκόμη μερικοὶ λόγιοι συμπατριῶταί του, καὶ μερικοὶ ἄνθρωποι παντοειδῶν προλήψεων· ἀλλ' ὁ ἀναγινώσκων σήμερον ἀπαθῶς καὶ ἀμερολήπτως τὸ ἔργον του, ὁ λησμονῶν πρόσωπα καὶ ἐνθυμούμενος μόνον ιδέας, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ καταπλαγῇ πρὸ τῶν λάμπων τοῦ ἐρευνητικοῦ, τοῦ φιλοσοφικοῦ, τοῦ ἀληθῶς ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον, ὡς φάρος ἀναπτόμενος ἐπὶ βάσεως ἐκ γρανίτου, ἐδραιοῦται καὶ ἐκείνου ἐπὶ χαρακτῆρος τόσον ἰσχυροῦ καὶ ἀκάμπτου, ὥστε μόνος αὐτὸς θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ κινήσῃ εἰς θαυμασμόν. Εἰς ταῦτα, ἃς προστεθῇ ὡς ὠραία ἀνθησίς, καὶ ἡ εὐφυΐα ἐκείνη, ἡ γνησίως ἐντοπία, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς πᾶν ὅ,τι ἔκαμεν ὁ Λασκαράτος, — πρᾶξιν εἴτε σύγγραμμα, σατυρικὸν ποίημα εἴτε φιλοσοφικὸν πεζογράφημα, — τὴν ἰδιόρρυθμον, τὴν ἀμίμητον, τὴν ἀσύλληπτον καὶ τόσον χαρακτηριστικὴν ἐκείνην χάριν.

Ὁ Ἀνδρέας Γ. Τυπάλδος Λασκαράτος ἐγεννήθη τὴν 1ην Μαΐου 1811 εἰς τὸ Ληξοῦρι τῆς Κεφαλληνίας, εἰς τὴν «ὠμορρην χωροποῦλαν», καθὼς τὸ ὀνομάζει ὁ ἴδιος,

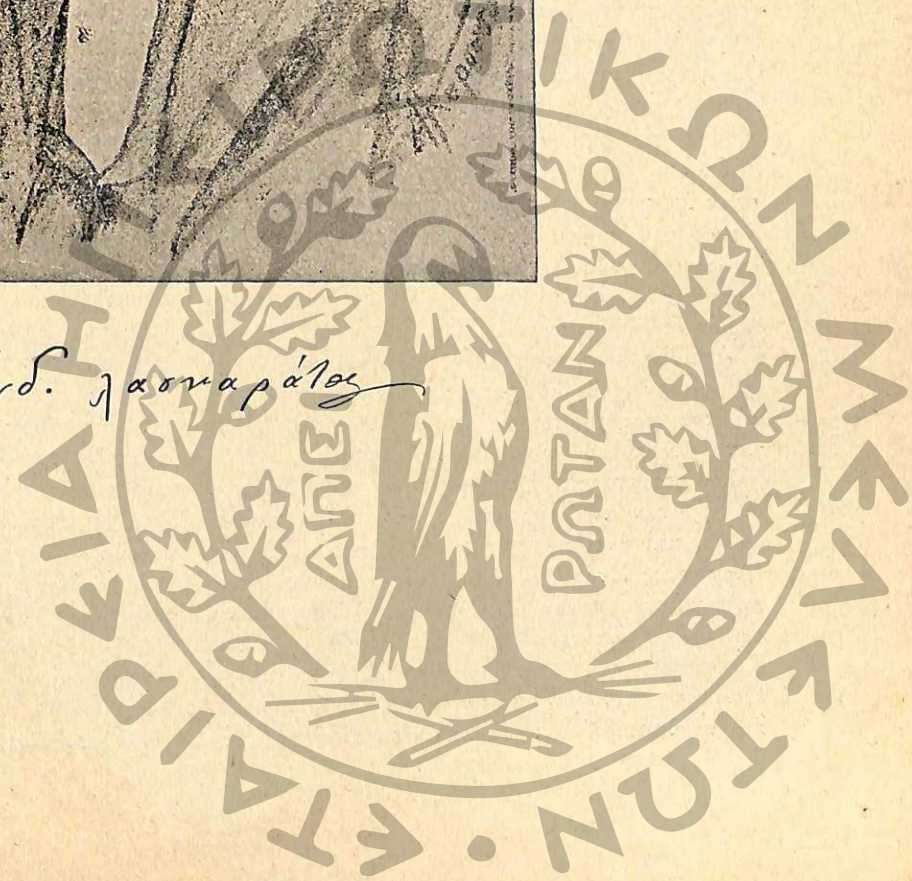
Ποῦ βρέχει στὸ γιὰλὸ τὰ ποδαράκια της,
Μὲ τὰ βουνά τοῦ Ἀργιστολίου στὴ μούρη,
Κ' ὀπίσθῃ της ἔχει τὰ βουνάκια της...

Ἡ γέννησίς του ἐσημειώθη μετὰ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον: Ἀπὸ τὸ προηγούμενον βράδυ, ἡ μητέρα του εἶχε συμφωνήσῃ μετὰ τὰς φίλας της νὰ ὑπάγουν στὸ Μάη. Τὴν ἄλλην αὐγὴν, ἡ ἀγαθὴ ἀρχόντισσα εὐρέθη πολὺ στενοχωρημένη, ποῦ δὲν ἤμποροῦσε φυσικὰ νὰ χαρῇ τὴν διασκέδασιν ἐκείνην. «Ἡ φιλενάδες της ὅμως, — διηγεῖται αὐτολεξεί ὁ ποιητής, — εἰς τὴν ἐπιστροφή τους ἀπὸ τὸ Μάη, ἐφέραν καὶ μοῦ ἐρρίζαν ἀπάνω μου ὅλα τὰνθια ὅσα εἶχαν ἀπὸ τὸν κάμπο.» Ἀληθινά, ποιητικώτατον τὸ προοίμιον αὐτὸ τῆς ζωῆς του! Μὲ πόσῃ πικρίαν θὰ τὸ ἐσυλλογίζετο τὰς ἡμέρας τῶν ἐμπυσμῶν, ἂν δὲν εἶχεν ἐνδόμυχον τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν νίκην, ἂν δὲν ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἄνθη τοῦ λίκνου ἦσαν οἱ οἰωνοί, τὸ προμήνυμα τῶν ἀμαράντων ἀνθῶν τοῦ τάφου!

Ἡ οἰκογένεια Τυπάλδου Λασκαράτου εἶνε ἐκ τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Κεφαλληνίας, τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὴν Χρυσὴν Βίβλον. Ὁ ποιητὴς ὀμιλεῖ κάπου διὰ τὴν παλαιὰν αὐτὴν «χρυσοβί-

Ἀνδ. Λασκαράτος

βλικήν του εὐγένειαν», καὶ ὅχι βέβαια μὲ περιφρόνησιν, διότι οὔτε δημαγωγὸς ἦτο οὔτε ἀνιστόρητος· καὶ εἰς μίαν ἀναφορὰν τῶν Ληξουριωτῶν πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Ἐπτανήσου, ζητούντων τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Λασκαράτου, — τῷ 1860, ὅταν κατεδικάσθη εἰς τετράμηνον φυλάκισιν ἐπὶ ἐξυβρίσει τοῦ Λομβάρδου, — βλέπομεν ὁμολογούμενον ὅτι ὁ ἀνὴρ «διὰ τε τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἀνατροφὴν» ἀνήκει εἰς τὴν ὑψηλότεραν κοινωνικὴν τάξιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δηλαδή πρὸ ἑκατὸν ἀκόμῃ ἐτῶν, ὁ λαὸς τῶν Νήσων εὐρίσκειτο εἰς κτηνωδὴ σχεδὸν κατάστασιν, καὶ μόνον οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἐκ κληρονομικότητος κατέχοντες τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, εἶχον καὶ τὰ ὕλικά μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεπαιδεύοντο καὶ διεκρίνοντο. Διὰ τοῦτο οἱ διαπρεπεῖς ἄνδρες τῆς Ἐπτανήσου ἐξῆλθον οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν, ὀλίγοι ἀπὸ τὴν μεσαίαν τάξιν, καὶ οὐδεὶς ποτε ἀπὸ τὸν λαόν. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐλευθερίας, τῆς ζυμώσεως καὶ τοῦ συμφυρμού, ἤρχισαν νάναλμπουν καὶ μερικὰ πνεύματα ἐκ τῶν κάτω. Ταῦτα γνωρίζων καλῶς ὁ Λασκαράτος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιφρονῇ τὴν εὐτυχὴ συγκυρίαν τῆς γεννήσεώς του, ἡ ὁποία τῷ παρέσχεν ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ ὕλικά μέσα, διὰ νὰ γίνῃ ὅ,τι ἔγινεν.

Ὁ πατὴρ τοῦ Λασκαράτου, Γεράσιμος, ἀπὸ τὸ Ληξοῦρι ἐγκατασταθεὶς ἤδη εἰς τὸ Ἀργοστόλι, ἦτο μεγαλοκτηματίας, ὅπως κάθε ἐπτανήσιος εὐγενής, καὶ ἀπέζη ἐκ τῶν εισοδημάτων του. Οὕτω θὰ ἔκαμνεν ἀργότερα καὶ ὁ Ἀνδρέας. Οὐχ ἥττον ἐστάλη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀργότερα εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του καὶ νάποκτήσῃ δίπλωμα νομικοῦ, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ στολισμοῦ, θὰ τῷ ἐχρησίμευεν ἴσως καὶ πρὸς ἀπόκτησιν δημοσίας τινὸς θέσεως τοῦ Ἰονίου Κράτους, χάρις εἰς τὸν τότε ἰσχυρὸν συγγενὴ Δελλαδέτσιμαν. Αὗται ἦσαν αἱ πατρικαὶ βλέψεις καὶ ἐλπίδες. Τῶντι, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν διαμονὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ εὐπειθὴς υἱὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέθλιον μὲ τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος. Ἀλλ' ἐπέπρωτο νὰ μὴ τὸν χρησιμοποίησῃ ποτέ. Δημοσίαν θέσιν ἀνταξίαν αὐτοῦ, οὔτε ὁ Δελλαδέτσιμας, οὔτε οἱ ἄλλοι προστάται ἠμπόρεσαν νὰ τῷ δώσουν, διότι, ὅταν τὴν ἐχρειάσθη, ἦτο πλέον ἀφωρισμένος καὶ ἀντιδημοτικός· καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγγλος Ἀρμοστής Στόρτζ, ὁ ὁποῖος τόσον καλὸς ἐφάνη πρὸς αὐτόν, μόνον μίαν ὑπόσχεσιν ἀθετήθεισαν τῷ ἔδωκε κάποτε. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀδυναμία τῶν φωνητικῶν του ὀργάνων δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἐξασκῇ ἐπιτυχῶς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι θὰ κατενίκα τὴν πρὸς τὴν

στρεψοδικίαν φυσικὴν του ἀπέχθειαν. Τί ἀνάποδα πράγματα! λέγει κάπου ὁ ἴδιος· ἐγὼ ποῦ δὲν ἔχω καθόλου φωνή, ἐσπούδασα δικηγόρος· καὶ ὁ Λομβάρδος, ποῦ εἰμπορεῖ νὰ ὁμιλῇ ἀνεμπόδιστα ὁκτώ ὥρες, ἔγινε γιατρός! . . . Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὅταν αἱ καταδρομαὶ καὶ αἱ ἐξορίαι ἐδεκάτισαν τὴν περιουσίαν του καὶ ἡλάττωσαν τὸ εισόδημά του, ἠναγκάσθη ἐπὶ τινα χρόνον νὰ ζητήσῃ πόρον ζωῆς, ἰδρύων μετὰ τῆς συζύγου του Παρθενάγωγειον, τὸ ἄριστον ἴσως τῆς Κεφαλληνίας.

Τῷ 1844 ἀπέθνησκεν ὁ πατὴρ του, καὶ μετὰ δύο ἔτη ὁ Λασκαράτος ἐνυμφεύετο τὴν Πηνελόπην Κοργιαλένη, τὴν σπανίαν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ στήριγμα καὶ ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς του. Δι' αὐτὴν ἐγράφη καὶ τὸ περίφημον ἐκεῖνο σονέττον: «Εἰκόνα ἀγαπητῆ τῆς γυναῖκος μου», τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ εἶνε ἀπὸ τὰ ωραιότερα τῆς φιλολογίας μας, ἀφ' οὗ τὸ ἐνέπνευσεν ἡ τελειότερα συζυγικὴ ἁρμονία, ἐξ ὧν ἐβασίλευσαν ποτὲ ὑπὸ στέγῃν ποιητοῦ. Ἀπὸ μίαν ἀναφορὰν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Γερουσίαν ὁ Λασκαράτος, μαυθάνομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς του τὸν ἔκαμε κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς περιουσίας του, ἡ πρώτη του φροντίς ὑπῆρξεν ὅχι ναῦξήσῃ ἀλλὰ νὰ βελτιώσῃ τὰ κτήματα, τὰ ὁποία ἐκληρονόμησε, καὶ πρὸς τοῦτο ὑπεβλήθη εἰς χρηματικὰς θυσίας, ἀνωτέρας τῶν δυνάμεών του. Ἐκτίσεν οἰκίαν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐφύτευσε δένδρα, ἐκαλλιέργησε χέρσους, ἔκοψε βράχους, ἐξήρανε τέλματα. Μάταιαι προσπάθειαι! Τὸ κτῆμα κατεπατεῖτο, ἐλεηλατεῖτο, κατεστρέφετο ὑπὸ κλεπτῶν καὶ κακούργων, καὶ μετὰ πολλὰς ἀγόνους διαμαρτυρίας, ὁ ἰδιοκτήτης ἠναγκάσθη νὰ το ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν τύχην του. Τὴν καταστροφὴν συνεπλήρωσαν τὰ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν «Μυστηρίων τῆς Κεφαλλονιάς» ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, ἐδέχθη δὲ νὰ παρέλθουν πολλὰ ἔτη ἕως οὗ ἀναλάβῃ οἰκονομικῶς ὁ πλάνης καὶ καταδιωκόμενος.

Πρὶν ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα τοῦ Λασκαράτου καὶ διηγηθῶμεν τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον, ἃς συμπληρώσωμεν τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ἰδιωτικοῦ.

«Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου τὴν δέκα χρόνους, — λέγει ὁ Λασκαράτος εἰς τὴν περίφημην «Ἀπόκρισίν» του, — εἶνε ἡ ἱστορία μιᾶς μου ἡμέρας, καθημερινῶς ἐπανειλημμένη. . . Τὴν αὐγὴ ἐσηκώθηκα ἐνωρὶς πάντα· ἐξύπνησα τὰ παιδιὰ μου, τοὺς ἔδωκα ἕνα φιλὶ ἀγαπημένο καὶ ἔλαβα ἀπὸ αὐτὰ ἕνα ὅμοιο· ἐπιστάτησα νὰ ντυθῶντε, τοὺς ἐτοίμασα ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ

» πρόγευμά τους, ἐκάθισα καὶ ἐγὼ μαζί τους καὶ ἐπρογευμάτισα, βασιτώντας τὴν εὐταξία, τὴν ἡσυχία, τὴν ἀγάπην· τὰ ἐτοίμασα διὰ τὸ σχολεῖό τους, καὶ ἐβγῆκα ἔπειτα νὰ τοὺς προμηθεύω τὸ γεῦμά τους. Ἀφ' οὗ ἔφερα τὸ φαί στὸ σπίτι, ἐπαράδωκα τὰς ἐγνοῖες τοῦ σπιτιοῦ στὴ γυναῖκά μου καὶ ἐτραβήχθηκα στὸ γραφεῖό μου, ὅπου ἐπέρασα ὅλη τὴν ἐπιλοιπὴν αὐγὴ μου μόνος μου, μὲ τὰ βιβλία μου. . . . Ὅταν τὰ παιδιὰ μου ἐσχολούσανε, ὁ ἐρχομὸς τους μ' ἐσήκωνε καὶ ἐμὲ ἀπὸ τὸ γραφεῖό μου. Ἐκαθόμουν στὸ τραπέζι μὲ τὴν γυναῖκά μου καὶ μὲ τὰ παιδιὰ μου, ἐδούλευα ὅλους, καὶ ἐχόρταινε ἡ ψυχὴ μου βλέποντας κύκλῳ τῆς τραπέζης μου τὸρα ὕστερα ἐξῆ ἀγαπημένα παιδάκια, ὡς νεόφυτα ἐλαῖων, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦσα ὡς δοσμένα εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς χρηστότητός μου, καὶ μία γυναῖκα ποῦ βασιλεῖ καὶ στέφει τὴν εὐτυχία μου. Μετέπειτα ἀπερνοῦσα τὸ ἀπόγευμά μου μὲ τὴν γυναῖκά μου καὶ μὲ τὰ παιδιὰ μου, ὡς τὴν ὥρα τοῦ περιπάτου. Εἰς τὸν περίπατο ἐβγῆκα πάντα συφάμιλος, ἢ τουλάχιστον μὲ τὰ παιδιὰ μου, ἀλλὰ χωρὶς ἄλλον ξένον. Ὁ περίπατός μου ἐστάθηκε πάντα εἰς τὰ παιδιὰ μου μία γύμνασις διὰ τὸ σῶμά τους καὶ μία τροφὴ διὰ τὴν ψυχὴ τους. Τὸ διατὶ δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν καὶ τὸ ἐπειδὴ τὸ δικό μου ἔτινε πάντα νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ εὐσπλαγχνίαν διὰ τὰ ζῷα, καὶ διὰ τὰ ἀνθία τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα τοὺς παράσταινα ὡς ζῶντα, καθὼς ἀκόμῃ φιλανθρωπίαν διὰ τοὺς γερόντους, διὰ τοὺς ἀρρώστους, τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους κάθε εἶδους. Τὸ βράδυ ἐκαθίσταμε ὅλοι πάλι στὸ τσάι μας, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἐπεράσαμε στὰ μαθήματα τῶν παιδιῶν μας. Τελειωμένα τὰ μαθήματά τους, ἐπέφταμε ὅλοι καὶ ἐκοιμόμαστε, ἔπειτα ἀφ' οὗ τὰ παιδιὰ μου, γονατιστὰ καὶ μὲ τὰ χεράκια τους πρὸς τὸν Ὑψιστον, ἤθελε δεηθῶν ἐγείαν καὶ εὐδαιμονίαν διὰ τοὺς γονεῖς τους, διὰ τοὺς διδασκάλους τους, διὰ τοὺς συγγενεῖς τους, καὶ διὰ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἐνα φιλὶ ἀγαπημένο ἐμὲ καὶ τῆς μάνας τους ἔβανε πάντα τὴ σφραγίδα στὰ πατερμά τους. Ἰδοὺ ἡ ζωὴ μου τὸρα δέκα χρόνους.»

Καὶ εἰς τὰ «Μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς», εἰς τὸν πρόλογον τοῦ «Οἰκογενειακοῦ», γράφει: «Νέοι, ὅσοι ἐτοιμάζεσθε νὰ γίνετε γαμπροί, γονεῖς, οἰκογενειάρχαι· ἀκούσατε μὲ προσοχὴ τὰ λόγια ἐνὸς οἰκογενειάρχου, ὁ ὁποῖος γιὰ δέκα ἐξακολουθίνους χρόνους οἰκογενειάρχικῆς ζωῆς δὲν ἔλαβε ποτὲ

» αἰτία νὰ πικραθῇ μέσα στὸ σπίτι του, ποτὲ » αἰτία νὰ μετανοήσῃ διὰ τὸ σύστημά του.»

Ὅπως δι' ὅλα, οὕτω καὶ διὰ τὸν οἰκογενειακόν του βίον, τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην λέγει ὁ Λασκαράτος. Ὑπῆρξεν ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων ἐντὸς τοῦ οἴκου του, διότι εἶχεν ὅλα τὰ προτερήματα, ὅλας τὰς ἀρετὰς διὰ νὰ εἶνε πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος σύζυγος, φιλόστοργος πατὴρ, ἐνάρετος καὶ ἀνεπίληπτος οἰκογενειάρχης, χρηστὸς καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς χρηστότητός του ἦντλει τὸ ἀτρόμητον ἐκεῖνο θάρρος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκαυτηρίαζε τὰς κοινωνικὰς πληγὰς, καὶ ἐβροντοφῶναι τὰς καταχρήσεις, καὶ ἀπεκάλυπτε τὰ αἵσχη καὶ τὰς ἀτιμίας. Ὅταν κάποτε ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποῖους ἐπολεμοῦσεν, ἐδειξαν διαθέσεις συμφιλώσεως, «ὡς γίνονται ἴμιοι ὅπως εἶμαι ἐγὼ, καὶ τὰ φτείνουμε ἀμέσως,» ἀπήντησεν ὁ Λασκαράτος. Ἀλλοτε εἰς τῶν πολιτευομένων, ὅχι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀνεπιλήπτων, τῷ προσέφερε θέσιν, ὑπὸ τὸν ὅρον νάσπασθῇ τὰς ἀρχὰς του. «Ποτέ! ἀπήντησε φρίττων ὁ Λασκαράτος· ἂν ἀσπασθῇ ἐκεῖνος τις δικές μου, τότε μάλιστα.» Καὶ ὅταν κάποιος φίλος του τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ὅτι ὡς δημοσιογράφος δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξετάζῃ τὸν ἰδιωτικόν, ἀλλὰ τὸν πολιτικόν μόνον βίον τῶν ἀντιπάλων του, — ἐπολεμοῦσε τότε τοὺς ρίζοσπάστας καὶ ἰδίως τὸν Λομβάρδον, — ὡς ἐξῆς ἀπήντησε διὰ τοῦ «Λύχνου»: «... Ἡ κοινωνικὴ διαγωγὴ δείχνει τὸν ἄνθρωπον περισσότερο ἀπὸ τὴν πολιτικὴν. Ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ καθενὸς εἶνε ὁ ἀπώτατος κύκλος του· ἐκεῖνος ὁ κύκλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἀκτίνες τῆς ψυχῆς του δὲν φθάνουν παρὰ ἀβέβαιες, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλλοιωμέναι. Ὁ κύκλος ὁ κοινωνικὸς εἶνε ἐνδότερος, ὅπου ὁ ἄνθρωπος φαίνεται πλεῖον ἑαυτοῦ. Καὶ τέλος πάντων ὁ κύκλος ὁ οἰκιακὸς εἶνε ὁ ἐνδότερος, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δείχνεται ὁποῖος εἶνε.» Ὁ κοινωνικὸς καὶ οἰκιακὸς κύκλος τοῦ Λασκαράτου ἦτο τοιοῦτος, ὥστε κανεὶς ποτε τῶν ἐχθρῶν του, οὔτε ὁ πλέον πεπωρωμένος, δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν ἐγγίσῃ. Τὸν εἶπαν ἄθεον, ἀντίχριστον, προτεστάντην, διάβολον, πνεῦμα τοῦ σκότους, βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, Ἰοῦδαν καὶ μασῶνον· ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοῦ ἀπέδωσαν οὔτε μίαν ἀδικίαν, οὔτε μίαν φαυλότητα, οὔτε μίαν κακὴν πράξιν ὠρισμένην. Ἡζέυραν, ὅτι εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ συκοφαντίαν ἂν μετήρχοντο, πάλιν δὲν θὰ ἐγίνοντο πιστευτοί. Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις, αἱ οἰκίαι εἶνε διαφανεῖς, ὅπως τὸ ἡῤῥετο δι' αὐτόν ὁ παλαιὸς Ρωμαῖος.

*Ἐπταὶ τὸ τέλος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
Ποῦ ἀπὸ χρυσᾶ πυργόνουμαι δεμάτια
Ἐνα μονάχα μῆνα τῇ χρονιά,
Μὰ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.
Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά!

Ἐμένα δὲ μὲ χτίζον μὲ λιθάρια,
Μὲ χρώματα, μὲ ξύλα, μὲ νερά
Μὲ στήνουν λιγερὲς καὶ παλληκάρια
Μὲ στάχνα, μὲ τραγούδια, μὲ χαρά,
Κι' ὁ ἰδρὼς μὲ ραίνει μὲ μαργαριτάρια.

Ἐγὼ εἶμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
Ποῦ κρύβω τὴν ἀτίμητη τροφή,
Ποῦ κάθε χρόνο ἡ μάνα Γῆ τοὺς στέλλει
Μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα μὲ στοργὴ κρυφῇ,
Γλυκύτερην ἀκόμα κι' ἀπ' τὸ μέλι.

Λάμπω ὅαν ἥλιος, λάμπω ὅαν φεγγάρι,
Καὶ σέβω σκλάβα ἐμπρός μου τὴ Ζωή
Μὲ τὸ χρυσόξανθό μου τὸ σιτάρι,
Ποῦ λαχταροῦν ρηγάδες καὶ λαοί,
Καὶ μὲ λατρεύουν ὅαν προσκυνητὰρι.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
Καμάρι τοῦ γεωργοῦ καὶ περηφάνια!
Τῆς κόρης του φυλάω τὴν παρθενιά,
Καὶ νυφικὰ πλέκω γι' αὐτὴ στεφάνια.
Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΑΙ ΑΘΗΝΑΪΚΑΙ ΚΑΛΛΟΝΑΙ

ΤΗΣ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν αἱ Αὐστριακαὶ ἐφημερί-
δες, ἀναγράφουσαι τὸν ἐν τινὶ Οὐγγρικῷ
μοναστηρίῳ θάνατον μιᾶς μοναχῆς Εὐγενίας,
ὑπενθύμιζον ὅτι ὑπὸ τὸ ἄσημον αὐτὸ ὄνομα καὶ
ὑπὸ τὸ μοναχικὸν ῥάσον ἐκρύπτετο γυνή, ἡ ὅποια
ἄλλοτε ἔπαιξε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ
κοινωνικῇ ἱστορίᾳ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἑλλά-
δος. Ἡ γυνὴ αὐτὴ, Εὐγενία Καλλιμάχη, ἦτο
κόρη τοῦ ἀξιωματικοῦ Καλλιμάχη καὶ τῆς ὑψι-
φώνου Καϊκηλίας Ρόδη, τῆς πρώτης Ἰταλίδος
τραγωδιστρίας, ἡ ὅποια ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ
Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ εἰς τὸ πρῶτον παρὰ τοὺς
Ἁγίους Θεοδώρους ξύλινον θέατρον. Ὁ Καλλι-
μάχης ἔλκων τὸ γένος ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογε-
νίας τῆς Βλαχίας ἐβέλχθη τόσον ἐκ τῆς καλλονῆς
καὶ τοῦ ἔσματος τῆς χήρας καὶ ὀρίμου ἡδὴ
ὑψιφώνου, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ τὴν νυμφευθῇ,
πρὸς μέγα σκάνδαλον τῶν οἰ-
κοκυραίων τῆς ἐποχῆς, οἵτινες
ἠνάγκασαν τὸν Καλλιμάχην
νὰ παραιτηθῇ τοῦ στρατοῦ
καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.
Ἐκ τοῦ γάμου τούτου,
ὁ ὅποιος ἀπησχόλησεν ἐπὶ μῆ-
νας τὴν Ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν,
ἐγεννήθησαν δύο θυγατέρες, ἡ
Ραλλοῦ καὶ ἡ Εὐγενία. Καὶ ἡ
μὲν Ραλλοῦ ἀπέθανε νεωτάτῃ,
ἡ δὲ Εὐγενία κατόπιν περι-
πετείας ἐρωτικῆς, ἡ ὅποια
ἔκαμε διάσημον τὸ ὄνομά της
ἐν Βιέννῃ, ἐκλείσθη εἰς μονα-
στήριον καὶ ἀπέθανεν ἄγαμος.
Ἡ Εὐγενία Καλλιμάχη
εἶχε κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας
μετὰ τῆς ἀδελφῆς της κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ 1856, κατῴ-
κησαν δὲ εἰς οἰκίαν τινὰ κει-
μένην ἐπὶ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ
Φιλελλήνων. Ἡ καλλονὴ τῶν

δύο ἀδελφῶν καὶ τὸ σπινθηροβόλον τῶν πνεύμα
ἐίλκυσαν εἰς τὰς αἰθούσας τῶν τὸν ἐκλεκτότερον
Ἀθηναϊκὸν κόσμον. Καὶ οἱ ξένοι δὲ οἱ διερχόμενοι
ἐξ Ἀθηνῶν, τὴν οἰκίαν τῶν ἀδελφῶν Καλλιμάχη
ἐθεώρουν ὡς μίαν ὁασιν εἰς τὴν μικρὰν ἀκόμη
καὶ ἀνεπίδεικτον πόλιν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1856
ὁ διελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν γάλλος λόγιος Γουσταῦος
Σεμινάρ, γράφων τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς πό-
λεως, δίδει τὴν ὠραιότεραν εἰκόνα τῆς ἐκτάκτως
ὠραίας ἐκείνης γυναικὸς, ἡ ὅποια τότε μόλις συνε-
πλήρωσε τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας της.

«Ἡ δεσποινὶς Εὐγενία Καλλιμάχη, γράφει,
καίτοι κόρη Ἑλλήνος, γεννηθέντος ἐν Ρουμανίᾳ,
καὶ Ἰταλίδος, εἶναι ὁ γνησιώτερος τύπος Ἑλλη-
νικῆς καλλονῆς. Ξανθὴ, ὠχρὰ σχεδόν, συμπα-
θοῦς ὁμως μᾶλλον ὠχρότητος, μὲ ἐλαφρὸν ἐρύ-
θημα εἰς τὰ ἄκρα τῶν μῆλων τῶν παρειῶν, φαί-
νεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς νὰ
κατατρυγέται ὑπὸ πυρετοῦ.
Καὶ τῷ ὄντι πυρετὸς ἐνεργείας
καὶ δράσεως καὶ ζυμώσεως
πνεύματος καταναλίσκει τὸ
ὠραῖον ἐκεῖνο σῶμα καὶ ἐξω-
τερικεύεται διὰ βλέμματος, τὸ
ὅποιον θέλγει καὶ κοιμίζει. Ἡ
κόμη της ἐκτενισμένη κατὰ
τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον — ἡ
δεσποινὶς Καλλιμάχη εἶναι ἡ
μόνη δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι,
ἥτις ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κόμ-
μωσιν τὰς παραδόσεις τῶν
ἀρχαίων Ἑλληνικῶν πρωτο-
τύπων — εἶναι ξανθὴ, ὡς στά-
χυς, ὡς δὲ περιβάλλει τὸ πρό-
σωπον, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι
εἶναι λευκὸς μαργαρίτης τῶν
Ἀντιλλῶν περικλεισμένος ἐντὸς
χρυσοῦ δακτυλιδίου. Μία με-
λανὴ ταινία ἀνακρατοῦσα τὴν
κόμην ἐξαίρει καὶ τὸ ξανθὸν

Εὐγενία Καλλιμάχη.

τῶν τριχῶν καὶ τὸ λευκὸν τοῦ προσώπου. . . Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς εἶναι γαλανοί. Δὲν ἔχουν ὅμως τὴν γλαυκότητα τῶν Παρισινῶν μας, οὔτε τὴν ἀτονίαν τῶν γυναικῶν τοῦ Βορρᾶ. Εἶναι μάτια γαλανὰ μὲ ἀποχρώσεις πρασίνας, μὲ ἐν ἐκτάκτως μαῦρον κέντρον, τὸ ὁποῖον κάμνει τὴν ἀντίθεσιν καταπληκτικὴν. Εἰς τὸ βλέμμα τῆς περιλείεται γλυκύτης ἄπειρος, ἀλλὰ καὶ μία μεγάλη τρυφερότης καὶ σπινθηροβόλον πνεῦμα. Εἰς τὸ πρόσωπόν της δίδει ἐναλλάξ τὸ βλέμμα τῆς ἔκφρασιν Βυζαντινῆς ἀγίας καὶ ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους καὶ διαβόλου ἐτοίμου νὰ πειράξῃ, νὰ δοκιμάσῃ. Τὸ ἀνάστημά της εἶναι τὸ ἀνάστημα τῶν ὠραίων τύπων τῶν Ἑλληνικῶν ἀναγλύφων. Ὑψηλή, μεγαλοπρεπὴς μὲ στρογγύλους τοὺς ὤμους, μὲ τὸν λαιμὸν γλυμμένον ὑπὸ ἀριστοτεχνικῆς σμίλης, ἔχει εὐκίνησιαν Παρισινῆς καὶ εὐκαμψίαν χορευτρίας. Καὶ καθὼς ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀρχίζει ἡ ἐλαφρὰ καμπύλη τοῦ στήθους διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ὀσφύν ζηλευτῆς λεπτότητος, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖον πλάσμα τῆς φύσεως κανεὶς ὅτι δὲν εἶναι ἀριστοτέλῃ καλλιμάχῃ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀριστοτέλῃ καλλιμάχῃ, εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ ὁποῖου ὠρίμως καὶ μὲ ἔμπνευσιν ἐδόθη ὁ τεχνίτης.

» Καὶ ἐνῶ τοιαύτη εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, ἡ μικροτέρα εἶναι ἐπίσης ὠραία. Ἡ δεσποινὶς Παλλοῦ δὲν διαφέρει σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν της. Τὸ ἴδιον βλέμμα, τὰ ἴδια χαρακτηριστικά, καὶ μόνον παχύτερα κάπως τὰ χεῖλη προδίδοντα τὴν Ἀνατολικὴν καταγωγὴν. Ἡ δεσποινὶς Παλλοῦ εἶναι, μᾶλλον καστανή, ἀλλ' ἀχνώδους ἀποχρώσεως καστανῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τῆς προσδίδει κατὰ τὸ ἐξόχως ἰδανικόν, τὸσον ὠραία ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν σφριγῶσαν γενικῶς ἔκφρασιν τῆς νεανικῆς τῆς καλλονῆς».

Ὁ γάλλος λόγιος προσθέτει καὶ ἄλλας ἀκόμη λεπτομερείας ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν δύο ὠραίων αὐτῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμάγεον διὰ τῆς καλλονῆς των ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ πνεύματός των. Κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε πηγὴν αἱ δεσποινίδες Καλλιμάχῃ ὁμίλουν τελείως τέσσαρας γλώσσας, ἦσαν δὲ καὶ καλλιτέχνιδες εἰς τὴν μουσικὴν, καθ' ὅσον δὲ αἱ πληροφορίες εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀκριβεῖς, εἰς τὴν αἰθουσαν τῶν Καλλιμάχῃ ἤκούσθη διὰ

Φωτεινὴ Μανιομάχη.

πρώτην φορὰν «ἡ Προσευχή τῆς Παρθένου» τῆς Μπαδερζέβσκα, κατ' ἐξοχὴν δημοτικὴ ἔπειτα σύνθεσις εἰς τὰς Ἀθήνας, μὲ τὴν ὁποίαν γενεὰν ὅλαι νεανίδων ἐλκυσθήσαν. Ἡ Παλλοῦ μάλιστα ἦτο διακεκριμένη ἀρπίστρια, ἴσως δὲ ἀπέμεινε καὶ ἡ μόνη ἔκτοτε ἐρασιτέχνις διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο.

Τὸ ἀθόρυβον τέλος τῆς Εὐγενίας Καλλιμάχῃ, ὑπενθυμίζει μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ Ἀθηναῖαι ἦσαν ἀκόμη μικρὰ καὶ ἄσημος πόλις, ἡρῆθουν ὅμως καλλονὰς αἱ ὁποῖαι φαίνεται ὅτι ἐξέλιπον διὰ παντός. Ἡ παρατήρησις τοῦ Δελαρὸς ὅτι ὅσον προχωρεῖ ὁ κόσμος ὅλαι αἱ γυναῖκες θὰ γίνουν εὐμορφοί, καμμία ὅμως δὲν θὰ εἶναι ὠραία, φαίνεται ὅτι ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη καὶ ἐδῶ. Τὰς ἐπιβλητικὰς καλλονὰς τῆς πρώτης δυναστείας, πρὸ τῶν ὁποίων ἀπέμεινον κατάπληκτοι οἱ ἐκτιμηταὶ τοῦ ὠραίου, διεδέχθησαν αἱ εὐμορφοὶ τοῦ 1870· τὸ κέρδος εἶναι μεγαλειότερον κατὰ ποσότητα διὰ τῆς γενικεύσεως ἐλκυστικῶν χαρακτηριστικῶν καὶ εὐχαρίστων ἐκφράσεων· κατὰ ποιὸν ὅμως αἱ ὠραῖαι ὑπολείπονται ἐπαισθητῶς τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ παράδοσις διηρῶνιζε πραγματικὰς καλλονὰς.

Τὰ χρονικὰ τὰ ὀλίγα καὶ δυσεύρετα τῶν σχεδὸν ἀνεξερευνήτων χρόνων τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Βασιλείου μέχρι τοῦ 1862 δὲν κατεδέχθησαν σχεδὸν νὰ ἀπαθανάτισουν τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἔτυχον ὑπὸ τῆς φύσεως τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς εὐνοίας. Ὁ στρατηγὸς Ράλλης διηγείτο χαρακτηριστικὸν ἀνέκδοτον, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει κάλλιστα πῶς ἐσκέπτοντο οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Εἰς τὸ περίφημον μέγαρον τοῦ Μιχαὴλ Βόδα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ δέκα ἔτη ἐγένετο περιζήτητος ἐστία πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς συγκεντρώσεως, ἐδόθη ἑσπερίς, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Γαλλικοῦ πλοίου ὁρμουῦντος ἐν Πειραιεῖ. Εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου τούτου, ἐπιφορτισμένους καὶ μὲ τὴν ἀνταπόκρισιν ἐφημερίδος τινὸς Παρισινῆς, ἐσκέφθη νὰ περιγράψῃ τὸν χορόν, μὲ τὴν ἀδεξιότητα δὲ πρωτοπείρου δημοσιογράφου παρέσυρε τὸν Ράλλον εἰς γωνίαν τινὰ καὶ ἤρχισε νὰ σημειώσῃ τὰ ὀνόματα τῶν ὠραίων τὰς ὁποίας ἐκείνος τοῦ ἔλεγεν. «Ὅταν ὅμως οἱ προσκεκλημένοι

σύζυγοι, ἀδελφοὶ ἢ ἐν γένει συγγενεῖς τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ, ἀντελήφθησαν τὴν πρόθεσίν του, μετέβησαν παρὰ τῷ διοικητῇ τοῦ πλοίου καὶ ἀπήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ διατάξῃ τὸν ἀξιωματικὸν νὰ μὴ γράψῃ τι, ὅπερ καὶ κατωρθώθη. Καὶ ὁ μακαρίτης Ράλλης προσέθηκε πάντοτε ἀποφθεγματικῶς, ὅταν ἐτελείωσε τὴν διήγησιν τοῦ ἀνεκδότου.

— Διότι τότε, βλέπετε, ἤμεθα πολὺ ἄγριοι. Δὲν θέλαμε νὰ βάλουμε τῆς γυναικῆς μας ἡ ἐφημερίδες. Τώρα εἴμεθα πολὺ ἡμεροὶ, παρακαλοῦμε τῆς ἐφημερίδες. . .

Ἡ παράδοσις ὅμως ἡ διὰ ζώσης διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ὠραίων τῆς ἐποχῆς, εἰς ἀπομνημονεύματα δὲ καὶ ἐπιστολάς καὶ ἔγγραφα κατασπείρονται πληροφορίες πολὺτιμὲν διὰ τὸν ἀκούραστον μελετητὴν τῆς ἐποχῆς.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι διὰ τὰς καλλονὰς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν πρώτην ἰδίως περίοδον τῆς πρωτεύουσας, καὶ τὰ δύο στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖτο ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία, καὶ οἱ ἐπήλυδες φαναριῶται καὶ ἡ ἐντοπία φυλὴ συνεισέφεραν ἐξ ἴσου.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἡγεμονικῶν οἰκῶν τῆς Βλαχίας, ἡ παράδοσις διέσωσε τὸ ὄνομα τῆς κόρης τοῦ Αὐθέντου Ἀλέκο βόδα Σούτσου, τῆς νεαρᾶς Παλλοῦς, ἡ ὁποία ἦτο τὸ καύχημα τῆς ἐκπτώτου αὐλῆς, ὅταν ὁ ἡγεμὼν ἐκείνος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Δομνίτσα Παλλοῦ ὑπῆρξε τύπος καλλονῆς καὶ ἀριστοκρατικῆς λεπτότητος, ὅταν δὲ κατὰ τὴν τρομερὰν πυρκαϊὰν τῆς Πόλεως ἀπωλέσθη καὶ ἡ ὠραία εἰκὼν τῆς Δομνίτσης Παλλοῦς, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψῃ ὁ γάλλος ζωγράφος Σεβαλιέ, ἡ ἀπώλεια ἐκείνη ἐθεωρήθη μεγίστη, διότι ἡ Παλλοῦ, νυμφευθεῖσα, ὑπέστη κατὰ τὸν τοκετὸν τῆς τοιαύτης τρομερᾶν ἀλλοίωσιν ὥστε δὲν ἀνεγνωρίζετο πλέον. Περὶ τῆς Παλλοῦς ταύτης λέγεται ὅτι τὴν ἠγάπησε παρὰφύρας ὁ γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας Μπωρπαίρ, ἀνὴρ προκεχωρητικῆς ἡλικίας καὶ πατὴρ πολλῶν τέκνων, ὅταν δὲ ἡ Δομνίτσα ἐνυμφεύθη, ὁ Μπωρπαίρ ἀπαρηγόρητος ἀνέχωρησεν ἐκ Κωνσταντινουπό-

λεως, μὴ τολμήσας ἐν τῷ μεταξὺ οὐδὲ καὶ τὸν ἔρωτά του νὰ τῇ ἐκφράσῃ, ἀφωπλισμένος ἐκ τῆς ἀφελείας καὶ τῆς ἀγαθότητος τῆς ὠραίας κόρης, ἥτις οὐδέποτε ὑπώπτευσε τὸ πάθος, ὅπερ ἀκουσίως εἶχεν ἐμπνεύσει.

Ὁ Ραγκαβῆς εἰς τὰς συγκεχυμένας ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἀναφέρει δύο Ἑλληνίδας ἐκτάκτου καλλονῆς, αἱ ὁποῖαι διέλαμψαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βουκουρεστίου, τὴν κ. Ζήγκαν Φλωρέσκου θεῖαν τὴν Δώρας δ' Ἰστρία, καὶ τὴν κ. Γκίκα, ἡ ὁποία ὅχι μόνον διὰ θαυμασίας καλλονῆς ἀλλὰ καὶ διὰ σπανίου σπινθηροβολοῦντος πνεύματος καὶ διὰ μορφώσεως ἐκτάκτου διέγραψε φωτεινότερον σημεῖον εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἐνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν τῆς τελευταίας ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλληνικῆς ἡγεμονίας. Δυστυχῶς ὁ Ραγκαβῆς εἶναι συντομώτατος εἰς τὰς περιγραφὰς του, ἀκολουθῶν δὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς προσπαθεῖ νὰ πνίξῃ τὸν καλαίσθητον ἄνθρωπον, τὸν ἐκ φύσεως θαυμαστήν τοῦ ὠραίου, ὑπὸ τὴν ἐπίπλαστον σοβαρότητα τοῦ ἔπειτα πολιτικοῦ καὶ διπλωμάτου.

«Ὅταν αἱ Ἀθηναῖαι ἐξελέγησαν ὀριστικὴ πλέον πρωτεύουσα τοῦ κράτους καὶ ἡ αὐτὴ ἐγκατεστάθη ἐν αὐταῖς, ἡ πόλις δὲν εἶχε φήμην καλλιγύναικος. Ἡ περίφημος Θηρεσία Μακρῇ, ἡ κόρη τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Βύρωνα τὸν ὠραῖον ἐκείνον ἔμμετρον θαυμασμόν, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ὠραία, δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν φήμην τῆς πόλεως. Ὑποθέτω μᾶλλον ὅτι ἡ μικρὰ καὶ ἐντιμὸς πολίχνη, ἥτις ἐξαφῶν ἔτυχε τῆς τιμῆς νὰ γίνῃ ἡ πρώτη τοῦ πλοῦσιου εἰς ἐλπίδας βασιλείου, δὲν εἶχε καλῶς μελετηθῇ ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην. Γέρων συμπολίτης, εἰς τὴν ἀνεξάντλητον μνήμην τοῦ ὁποῖου πολλάκις κατέφυγα, διὰ νὰ ἀνασυρῶ πάντοτε πολυτίμους πληροφορίες, μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ὅταν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἦλθε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐκείνο ἀκριβῶς ὅπερ ἐξέπληξεν αὐτὸν ἦτο ἡ καλλονὴ τῶν γυναικῶν. Ὁ γέρον οὗτος ἐνεθυμείτο μίαν νεάνίδα Ἀσπασίαν Δοντᾶ, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε παρὰφύρας ὁ τότε διοικητὴς ὡς τυχαίως τὴν εἶδεν. Ἡ νεανὺς αὕτη ὑπὸν-

Ἡ κ. Ἑλένη Θεοδωροῦ.

δρεῦθην ἓνα πλούσιον ἀγγειοπλάστην Ἀθηναῖον· ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ 1870 ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν, διατηροῦσα μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ὅλην τὴν λάμψιν ἐκτάκτου καλλονῆς.

Ἐπίσης ἡ κόρη τοῦ ἀξιοματικοῦ Ἀλαμάνου ἐσημίσθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς. Ὅταν εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Παρθεναγωγείου—πιθανῶς τῆς Χιλ—εἶδε τὴν κόρην ταύτην ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐζήτησε νὰ γράψῃ τὴν εἰκόνα τῆς, τὸ καλλιτέχνημα δὲ ἐστάλη εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τι περιοδικὸν ὡς τύπος γνησιώτατος ἐλληνικῆς καλλονῆς. Δύναται ἐπομένως νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ἀσφαλῶς ὅτι αἱ ὠραῖαι γυναῖκες δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δυσχερεστάτη ἦτο ἡ ἐπίδειξις αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἡθῶν, ἐξαιρετικῶς ἰδίως διὰ τὰς Ἀθήνας ὅπου ὁ ζυγὸς ἦτο βαρὺς καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐδίψων ἰσως πλείοτερον.

Ἦλθεν ἐν τούτοις ἡ αὐλὴ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἤρχισε δὲ ἡ κοινωνικὴ κίνησις ζῶντ' καὶ περὶ τὸν Ἀνακτα ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ὁ κύκλος τῶν αὐλικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἐξελέγοντο καὶ διέλαμψαν ἔπειτα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ πρώτου ἀθηναϊκοῦ κόσμου τῶν αἰθουσῶν.

Μεταξὺ τῶν πρώτων αἵτινες ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκίνησαν τὴν γενικὴν προσοχὴν ἦτο ἡ ἐξ Ἀργους Ἑλένη Γεωργαντᾶ, ἡ πρώτη Ἑλληνὶς μετὰ τῆς ὁποίας ἐχόρευσε ὁ βασιλεὺς Ὄθων, κατὰ τὸν πρῶτον καὶ μόνον χορὸν τοῦ Ἀργους.

Ἡ Ἑλένη Γεωργαντᾶ, περὶ τῆς ὁποίας λέγεται ὅτι ἦτο ὄχι μόνον ὑπέροχος ὡς ὠραία, ἀλλὰ καὶ ὡς πεπαιδευμένη, ἀπέθανε μετὰ τινα ἔτη ἐκ φθίσεως. Ὁ θάνατός τῆς παρέσχεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως τὴν θλίβε-

Αἰκατερίνη Μπούσαρη.

Ἡ Ἑλένη Γεωργαντᾶ μετὰ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ Ἀντιβασιλέως Ἀρμανσπεργ, τῆς Ἰουλίας καὶ Σοφίας, ἀπετέλεσε τὴν πρώτην τριάδα χαρί-

γατέρων τοῦ Ἀρμανσπεργ ἡ μὲν πρώτη ὑπανδρεῦθην τὸν πρίγκιπα Στέφανον Κατακουζηνόν, ἀπέθανε δὲ προῶως εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριο τῆς Ψυτταλείας ὅπου καὶ ἐτάφη, ἡ δὲ δευτερότοκος Σοφία, συζευχθεῖσα τὸν δεύτερον Κατακουζηνόν Δημήτριον, ἐχωρίσθη ταχέως ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν Γερμανίᾳ.

Πρὸ τοῦ γάμου τοῦ Ὄθωνος διεκρίθη ἐν Ἀθῆναις ἐπὶ καλλονῇ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Γεωργίου Ἀργυροπούλου, ἐγγονὴ δὲ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καρατζᾶ, ἡ γενομένη σύζυγος τοῦ τότε πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Ρουάν. Ἡ κ. Ρουάν ὡς πρέσβειρα διεκρίθη διὰ τὴν χάριν καὶ τὰ θέλγητρά τῆς, ἐπ' αὐτῆς δὲ ἡ γαλλικὴ πρεσβεία τῶν Ἀθηνῶν ἔγινε κέντρον πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν ἀξιωματικόν. Δυστυχῶς ἡ διαφορά τῆς ἡλικίας ἀλλὰ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν συζύγων ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ γάμος ἐκεῖνος διελύθη προῶως καὶ ἡ πρῶτη κ. Ρουάν ἔζησεν ἀπομεμονωμένη, στερήσασα τὴν ἀρτιπαγῇ κοινωνίαν τῆς καλλονῆς καὶ τῆς χάριτός τῆς.

Πρὶν ἢ τελειώσωμεν τὴν βραχείαν αὐτὴν περί-

λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, γράφων ἀργότερα τὰς ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὰς Ἀθήνας ἐντυπώσεις του πρὸς τὸν υἱόν του, τοῦ ἔλεγε:

«Μὲ τὸ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὰς Ἀθήνας, μὲ τὴν περισσεῖαν τῶν ὠραίων γυναικῶν, αἵτινες ἐνθυμίζουσι τοὺς ἀμειγστέρους τύπους τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἡ αὐλὴ τῶν Ἀθηνῶν θὰ καταρτισθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μίαν τῶν μᾶλλον ἐπιζήλων αὐλῶν τοῦ κόσμου. Ἄς περισυλλεγῇ εἰς

τὰ ἀνάκτορα ὅ,τι καλὸν καὶ ὠραῖον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἐλληνικὴ πρωτεύουσα. Θὰ εἶναι μίαν ἀπόδειξις τῆς συγγενείας τῆς νέας Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν κόσμον, ὅστις μαζὶ μὲ τὸ πνεῦμα ἐλάτρευσε τόσον καὶ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς μορφῆς».

Ὁ Ἰδμοσιεύσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἱππό-

Περὶ τὴν πρώτην βασίλισσαν ἐσχηματίσθη ταχέως, εὐθὺς ἅμα τῇ καθόδῳ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, θαυμαστὸς κύκλος γυναικῶν, τῆς μιᾶς ὠραιότερας τῆς ἄλλης. Ἦδη ὅτε ἡ ἀδέκαστος ἱστορία ἀποκαθιστᾷ εἰς τὸ ἀκέραιον τὰς ἀρετὰς τῆς πρώτης βασιλίσσης, καιρὸς εἶναι νὰ λεχθῇ καὶ τοῦτο πρὸς τιμὴν τῆς, ὅτι ἠθέλησε νὰ περι-

Ἐκ τῶν πρώτων γυναικῶν αἵτινες διεκρίθη-

στιγμὴν τὰ ὅπλα διὰ νὰ γίνῃ ἔπειτα ἐπιθετι-

Τῆς αὐτῆς διακρίσεως ἐκ μέρους τοῦ διαπρε-

Περὶ τὰς τρεῖς ταύτας ἐκτάκτους καλλονάς,

Γ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἔπεται τὸ τέλος.

ΦΙΛΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ*

Αξαφνα λόγια και μурμυρητά ακούσθηκαν από μακριά, σαν ανθρώπων που λογοφέρναν.

— Τί τρέχει! είπε ο Φίλων και σηκώθηκε από το τραπέζι. Ποιός είνε εκεί που φωνάζει;

— Ένας στρατιώτης ήρθε τρεχάτος και είπε:

— Αφέντη, ένας λωδιάρης ήρθε και στάθηκε στην πόρτα του Πύργου. Ο άνθρωπος που είνε μαζί του μάς είπε: Χριστιανοί, κάμετε έλεος, δώστε κανένα αποφάγι, σ' αυτόν τον άρρωστίαρη. Η πείνα τον θερίζει.

— Ο κακομοίρης! είπε ο Φίλων.

— Αφέντη, είπε ο στρατιώτης, αυτός ο λωδιάρης είνε συχαμός να τον ιδή άνθρωπος. Τό πετσί του είνε ξερό και φουσκωμένο σαν τό πετσί του έλέφαντα. Κάθεται άκουμπισμένος άπάνω στο σύντροφό του και όλο βογγάει και λέει: "Ωχ! τὰ χεράκια μου είναι γεμάτα πληγές" τὰ πόδια μου δὲ με βαστούν πιά, τὰ μάτια μου θόλωσαν και δὲν βλέπουν. Αλλοίμονό μου! Τό κορμί μου όλο βγάξει φωτιές. Ας κάνη έλεος ο Θεός να με πάρη να γλυτώσω από τὰ βάσανα. Τέτοια ζωή βασανισμένη τί να την κάνω ο άρμιρος. Αὐτὰ λέει, αφέντη, ο λωδιάρης και κλαίει και δέρνεται.

— Και δὲν τὸν λυπηθήκατε τὸν δυστυχισμένο; είπε ο Φίλων στο στρατιώτη.

— Τὸν λυπηθήκαμε, αφέντη, είπε ο στρατιώτης, μα τὸν διώξαμε γιατί η άρρώστεια του είνε κολλητική, ο Θεός να φυλάγη!

Ο Φίλων τότε φωνάζει τὸν υπηρέτη του.

— Έρρίκο, είπε, πάρε ψωμί και κρέας και πήγαινέ το έξω σ' αυτόν τὸν σακάτη κέρασέ τον και παληό κρασί να πιη. Κι' άμα πάρη λίγω άπάνω του, θα μπορέση να τραβήξη τὸ δρόμο του με τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ο υπηρέτης έτρεξε άμέσως και όταν γύρισε είπε στον Φίλωνα:

— Αφέντη, άκουσέ με, γιατί είδα ένα πράγμα που δὲν τὸ περίμενα.

— Λέγε, λοιπόν.

— Αφέντη, έχεις μιὰ ζύλινη κουπα, που δὲ βάζεις μπροστά της όλα τάσημοπότηρα και τὰ χρυσοπότηρά σου.

— Με τούτο τί; είπε ο Φίλων.

— Λοιπόν, αφέντη, είπε ο υπηρέτης, ο λωδιάρης όταν πήγα να τὸν κεράσω κρασί, μούδειξε μιὰ κουπα άπαράλλακτη με τή δική σου. Όταν τήν είδα, είπα μέσα μου: "Να η κουπα τοῦ αφέντη μου!"

— Κι' αυτός τί σοῦ είπε; λέγε γρήγορα.

— Μοῦ είπε σιγά-σιγά. "Δὲν ξέρω τήν κουπα τοῦ αφέντη σου· αὐτήν έδω τήν έχω πολλά χρόνια." Έτσι μοῦ είπε.

— Χριστέ και Παναγία, είπε μέσα του ο Φίλων! Ο Θεός να δώση να μὴν είνε ο σύντροφός μου ο Φίλος.

* Τέλος· ίδε σελ. 296.

Έπειτα είπε στον υπηρέτη του:

— Πάμε γρήγορα. Πρέπει να τὸν ιδω κ' εγώ αὐτὸν τὸν άνθρωπο.

— Όταν ο κόμης ο Φίλων βρέθηκε μπροστά στον λωδιάρη, τὸν εκύτταζε καλά στα μάτια.

— Αδερφέ, τοῦ είπε, έτσι νάχης τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πές μου ποιός είσαι;

Ο λωδιάρης, που αληθινά ήταν ο Φίλος, ο ίππότης, έγνώρισε άμέσως τὸ σύντροφό του, μα φοβήθηκε να φανερωθῇ. Ήξερε πώς ο Φίλων θα τώπερνε κατάκαρδα και δὲν ήθελε να τὸν στενοχωρέση. Όσotόσο τοῦ είπε πάλι:

— Γλυκέ μου αφέντη, τί σε μέλλει ποιός είμαι εγώ, ο φτωχός ο λωδιάρης, ένας τιποτένιος άνθρωπος.

— Αδερφέ μου, είπε πάλιν ο Φίλων, έμαθα πώς έχεις μιὰ κουπα. Κάνε μου τήν χάρι να μοῦ τή δείξης.

— Τί τή θέλεις, αφέντη! Είνε ένα πρόστυχο, τιποτένιο πράγμα.

Ο Φίλων ωστόσο έξύγωσε περισσότερο τὸν λωδιάρη, τὸν εκύτταζε καλά από πάνω ως κάτω και μ' όλες τις πληγές και τὰ σπυριά που ήταν γεμάτο τὸ πρόσωπό του, τὸν έγνώρισε πώς ήτον ο σύντροφός του.

— Αχ! έκαμε ο Φίλων, δὲν βασιέμαι πιά, θα σε φιλήσω κι' ας πεθάνω. Είσαι ο αγαπημένος μου ο σύντροφος, ο Φίλος, δὲν μοῦ τὸ κρύβεις πιά.

— Αχ! είπεν ο Φίλος, τάρρωστημένα μου μάτια γεμίζουνε δάκρυα. Γιατί να με γνωρίσης; Εμένα δὲν μπορεί άνθρωπος να με κυττάξη από τή συχασιά. Τί ήθελες να με γνωρίσης. Θα είνε διπλός ο πόνος μας τώρα.

— Δόξα νάχη ο Θεός! είπε ο Φίλων. Όχι, όχι! Τὸ άρρωστημένο σου κορμί δὲν τὸ σιχαίνομαι εγώ. Για μένα είνε πάντα γλυκό κι' αγαπημένο.

Τὸν έπηρε στην άγκαλιά του και κόλλησε τὰ χείλη του άπάνω στις πληγές τοῦ προσώπου του, με κλάματα και ξεφωνητά.

Όταν άκουσε τις φωνές του ή γυναϊκά του έτρεξε όπως ήταν, με τὰ μαλλιά ζέπλεχα.

— Καλέ μου αφέντη, τοῦ είπε, ποιός είνε αυτός ο άνθρωπος που τοῦ κάνεις αὐτή τή μεγάλη τιμή;

— Αγαπημένη μου κυρά, θα σοῦ τὸ πῶ. Είνε ο σύντροφός μου ο Φίλων.

— Α! καλὲ και τίμιε ίππότη, είπε η Βαλισσάνδα, ποτὲ δὲ θα ξεχάσω τή παλληκαριά σου, όταν σε είδα να κόψης τὸ κεφάλι τοῦ κακοῦ Χαδρέ.

— Αγαπημένη μου σύντροφε, είπε πάλι ο Φίλων, ο Θεός στέλλει τις άρρώστιες σε καλούς και σε κακούς, σε φτωχούς και σε πλούσιους. Μα πές μου πώς έχώρισες από τή Λυβία, τή γυναϊκά σου, πώς βρίσκεσαι μακριά από τήν κομητεία σου τοῦ Βλάνη και τριγυρνᾷς στις ρούγες, ξεσπιτωμένος και νηστικός;

— Σύντροφε, είπε ο άρρωστος, ή σκληρότητα και ή άνομία τῆς Λυβίας μ' έκάμανε να διακονεύω σε χώρες και χωριά. Δὲν εστάθηκε αληθινὴ γυναϊκα για μένα και όταν έδωκε ο Θεός και με χτύπησε ή λώβα, με πέταξε μακριά της, σ' ένα παληόσπιτο όξω από τή χώρα. Μάτια δὲν είχε από τότε να με ιδῇ. Υστερα άφου μοῦκαμε τόσα και τόσα κακά, βλέποντας πώς άργῶ να πεθάνω, έδωκε διαταγή ναρθοῦν να με πνίζουν. Κάποιος χριστιανός μοῦ τὸ μαρτύρησε, έτράβηξα κατὰ τὰ μάτια μου και πήρα τις ρούγες, έχοντας για μόνο μου τὸν σύντροφο αὐτὸν έδω τὸν πιστό μου υπηρέτη, τὸν Όράτο, και για μόνη μου περιουσία αὐτή τήν αγαπημένη κουπα, που μοῦ χάρισε ο Πάπας και που σ' έκανε τώρα να με γνωρίσης.

— Καλὰ μοῦλεγαν πώς ή Λυβία ήτον κακή γυναϊκα, είπε ο Φίλων. Έλα τώρα να ξεκουρασῇς μέσα στην κάμαρά μου. Θα καθίσῃς μαζί μας και ας γίνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ό,τι έχομε θα τὸ μοιράσωμε σαν άδέρφια.

Είπε τότε στοὺς δύο πιστοὺς υπηρέτας, τὸν Έρρίκο και τὸν Όράτο να σηκώσουν στα χέρια τὸ Φίλο και να τὸν κουβαλήσουν στην κάμαρα. Εκείνοι τὸν εκουβάλησαν προσεκτικά, γιατί ο δυστυχισμένος βογγούσε όλη τήν ώρα.

— Ωχ! σιγά, παλληκαριά μου, όλα μου τὰ κόκκαλα με σφάζουν. Σιγά, παλληκαρία...

III

Μία νύχτα ποῦ ὁ Φίλος καὶ ὁ Φίλων κοιμώντουσαν στὴν ἴδια κάμαρα, ὁ Θεὸς ἔστειλε στὸν Φίλο τὸν ἄγγελό του Ραφαήλ καὶ τοῦ εἶπε :

— Φίλε, κοιμᾶσαι;

Κ' ἐκεῖνος ἐθάρρεψε πῶς τοῦ μιλοῦσε ὁ Φίλων καὶ ἀποκρίθηκε :

— Δὲν κοιμᾶμαι, ἀγαπημένε μου σύντροφε.

Καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ εἶπε :

— Πολὺ καλὰ ἀποκρίθηκες, γιατί ἀπὸ τώρα εἶσαι σύντροφος τῶν ἀγγέλων. Ἀκολούθησες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωβ καὶ τοῦ Τωβία μὲ τὴν ὑπομονή σου. Εἶμαι ὁ Ραφαήλ, ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου, καὶ ἔρχομαι νὰ σοῦ φέρω τὸ γιατρικὸ τῆς ἀρρώστιας σου, γιατί ὁ Θεὸς εἰσάκουσε τὶς προσευχές σου. Σήκω καὶ πᾶς τοῦ Φίλωνος τοῦ συντρόφου σου νὰ σκοτώσῃ τὰ παιδιὰ του καὶ νὰ σὲ πλύνῃ μὲ τὸ αἷμά τους κ' ἔτσι θὰ βρῇς τὴν ὑγεία τοῦ κορμιοῦ σου.

— Ἄς μὴ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ σκοτώσῃ τὰ παιδιὰ του ὁ σύντροφός μου γιὰ τὴν ὑγεία τῆ δικῆ μου, εἶπε ὁ Φίλος.

Ὁ ἄγγελος ὁμῶς τοῦ ξαναεἶπε :

— Αὐτὸ εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.

Εἶπε αὐτὰ ὁ ἄγγελος καὶ χάθηκε. Καὶ ὁ Φίλων ποῦ εἶχε ἀκούσει ὁμιλίες στὸν ὕπνο του, ἐξύπνησε καὶ εἶπε :

— Ποιὸς σοῦ μίλησε, σύντροφε;

— Κανένας, εἶπε ὁ Φίλος. Ἐκανα τὴν προσευχή μου.

Καὶ ὁ Φίλων εἶπε :

— Ὅχι, κάποιος σοῦ μίλησε.

Σηκώθηκε, πῆγε ὡς τὴ θύρα τῆς κάμαρας, τὴ βρῆκε κλειστή καὶ ξαναεἶπε :

— Πές μου, ἀδερφέ μου, ποιὸς σοῦ μίλησε αὐτὴ τὴ νύχτα;

Τότε ὁ Φίλος ἄρχισε νὰ κλαίῃ ἀπαρηγόρητα καὶ νὰ ἱστορῇ πῶς τοῦ μίλησε ὁ ἄγγελος Ραφαήλ : «Φίλε, ὁ Κύριος σὲ προστάζει νὰ πῇς στὸν Φίλωνα νὰ σφάζῃ τὰ παιδιὰ του καὶ νὰ σὲ πλύνῃ στὸ αἷμά τους καὶ θὰ γιατρευθῇς ἀπὸ τὴ λῶβα».

Ὁ Φίλων καθὼς ἄκουσε τὰ λόγια αὐτά, τὸν πῆρε τὸ παράπονο.

— Φίλε, τοῦ εἶπε, ἐμοίρασα μαζί σου ὅλα μου τὰ καλὰ καὶ τώρα μοῦ λές πῶς τάχα ὁ ἄγγελος σοῦ μίλησε καὶ σοῦ εἶπε νὰ σφάζω τὰ παιδιὰ μου;

Καὶ ὁ Φίλος ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ αὐτὸς καὶ εἶπε :

— Μ' ἐβίασες νὰ σοῦ πῶ ἓνα τρομακτικὸ πρᾶγμα καὶ τώρα τὰ βάζεις μ' ἐμένα. Ἡ μόνη χάρι ποῦ σοῦ ζητῶ εἶνε νὰ μὲ λυπηθῇς καὶ νὰ μὴ μὲ πετάξῃς σὰν τὸ σκυλὶ ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ὁ Φίλων τότε τοῦ εἶπε πῶς ἐκεῖνο ποῦ τοῦ εἶχε τάξει θὰ τὸ φύλαγε ὅσο ζοῦσε.

— Ὅμως, τοῦ εἶπε, στὴν πίστη ποῦ ἔχομε ἀναμεταξύ μας καὶ στὴ φιλία μας καὶ στὸ βάπτισμά μας, ποῦ δεχτήκαμε μαζί στὴ Ῥώμη, σὲ ὀρκίζω νὰ μοῦ πῇς ἀντ' ἧταν ἄγγελος ἢ ἄνθρωπος ποῦ σοῦ τὰ εἶπε αὐτά.

Καὶ ὁ Φίλος ἀποκρίθηκε.

— Ὅσο εἶνε ἀληθινὸ πῶς ὁ ἄγγελος μοῦ μίλησε ἀπόψε, τόσο καλὸ νὰ ἰδῶ στὴν ὑγεία μου.

Ὁ Φίλων ἄρχισε νὰ κλαίῃ μυστικά καὶ νὰ συλλογιέται μοναχὸς του.

— Αὐτὸς ἐθύσισε τὴ ζωὴ του γιὰ μένα μπροστὰ στὸν Βασιλεῆ καὶ τώρα γιατί νὰ μὴ σκοτώσω κ' ἐγὼ τὰ παιδιὰ μου γι' αὐτόν; Αὐτὸς μοῦ μείνει πιστὸς μέχρι θανάτου, γιατί νὰ μὴ τοῦ φανῶ κ' ἐγὼ παρόμοια πιστός;

Ἐσηκώθηκε καὶ τράβηξε ὁλοῖσα στὴν κάμαρα τῆς γυναικὸς του καὶ, τῆς εἶπε νὰ

ἐτοιμασθῇ γιὰ νὰ πᾶι στὴν ἐκκλησιά, κ' αὐτὸς ἐπῆρε τὸ σπαθὶ καὶ ζύγωσε στὸ κρεβάτι τῶν παιδιῶν του. Τὰ βρῆκε ἀποκοιμισμένα. Ἐπесе ἀπάνω τους καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ πικρὰ καὶ νὰ λήῃ :

— Ποιὸς εἶδε γονιὸ νὰ σκοτώσῃ μοναχὸς του τὰ παιδιὰ του; Ἀλλοίμονό μου. Δὲν εἶμαι πὰ πατέρας, εἶμαι καταραμένος φονηᾶς.

Τὰ παιδιὰ ἐξύπνησαν ἀπὸ τὰ δάκρυα ποῦ ἔτρεχαν ἀπάνω τους, ἐκύτταζαν τὸν πατέρα τους καὶ ἄρχισαν νὰ γελοῦνε. Καὶ ὁ Φίλων εἶπε, στενάζοντας :

— Τὸ γέλοιο σας θὰ γίνῃ κλάμα, γιατί τὸ ἀθῶό σας αἷμα θὰ χυθῇ ποτάμι.

Τοῦς ἔκοψε τὰ κεφάλια, τὰ κόλλησε πάλι κοντὰ στὰ κορμιά καὶ ὕστερα σκέπασε τὰ δυστυχισμένα τὰ παιδιὰ, σὰν καὶ πρῶτα, ποῦ ἔλεγε πῶς κοιμοῦνται ἀκόμη. Μάζεψε τὸ αἷμα σὲ μιὰ λεκάνη, πῆγε κοντὰ στὸν σύντροφό του καὶ ἀφοῦ τὸν ἔπλυνε προσεκτικά, εἶπε :

— Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, Ἐσὺ ποῦ παράγγειλες τοῦς χριστιανοὺς νὰ εἶνε πιστοὶ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, Ἐσὺ ποῦ γιατρεύεις τοῦς λωβιασμένους μ' ἓνα σου λόγο, κάμε τὸ ἔλεος νὰ γιατρέψῃς τὸν σύντροφό μου, ποῦ γι' αὐτὸν ἔχυσα τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν μου.

Καὶ ὁ Φίλος ἔγινε ἀμέσως ἀπὸ τὴ λῶβα καὶ οἱ δύο σύντροφοι δοξολόγησαν τὸ Θεὸ λέγοντας :

— Δόξα σοι, Κύριε, ποῦ σώζεις ὅσους ἐλπίζουν σ' Ἐσένα.

Ὁ Φίλων ἔντυσε τὸ σύντροφό του μὲ τὰ καλλίτερά του ροῦχα καὶ τὴν ὥρα ποῦ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησιά, οἱ καμπάνες ἄρχισαν νὰ σημαίνουν μοναχές τους καὶ ὁ κόσμος ἔτρεχε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ θαῦμα.

Ἡ γυναῖκα τοῦ κόμητος ὅταν τὸν εἶδε μαζί μὲ τὸν σύντροφό του, νὰ μοιάζουν τόσο πολὺ καὶ οἱ δύο στὰ ροῦχα καὶ στὸ πρόσωπο, εἶπε :

— Ξεχωρίζω τὰ ροῦχα ποῦ φοροῦν, μὰ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω ποιὸς ἀπὸ τοῦς δύο εἶνε ὁ ἄνδρας μου.

Καὶ ὁ κόμης εἶπε :

— Εἶμαι ὁ Φίλων καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ Φίλος, ὁ σύντροφός μου ποῦ γιατρεύθηκε.

Καὶ ἡ κόμης ἐθάμαζε καὶ εἶπε :

— Τὸ βλέπω μὰ ἤθελα πολὺ νὰ μάθω πῶς γιατρεύθηκε.

— Δόξασε τὸ Θεὸ καὶ μὴ ρωτᾶς γιὰ τὰ ἄλλα, εἶπε ὁ κόμης.

Ἐπέρασε ὥρα πολλὴ καὶ οὔτε ὁ πατέρας οὔτε ἡ μητέρα εἶχαν μπῆ στὴν κάμαρα τῶν παιδιῶν. Ὁ πατέρας ὁμῶς ἔκλαιε κρυφὰ τὰ σκοτωμένα του παιδιὰ καὶ ἡ μητέρα ἤθελε νὰ τὰ ἰδῇ γιὰ νὰ χαροῦνε κ' αὐτὰ μαζί του.

— Ἄφησε, καλὴ μου, νὰ κοιμηθοῦνε τὰ παιδιὰ, εἶπε ὁ Φίλων.

Κ' ἐμπῆκε μοναχὸς του στὴν κάμαρα γιὰ νὰ τὰ κλάψῃ καὶ τὰ βρῆκε νὰ παίζουν ζωντανὰ καὶ χαρούμενα ἀπάνω στὰ κρεβάτια τους. Μόνο τριγύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ τους ξεχώριζε μιὰ κόκκινη γραμμὴ.

Τὰ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τᾶφερε στὴ μητέρα τους.

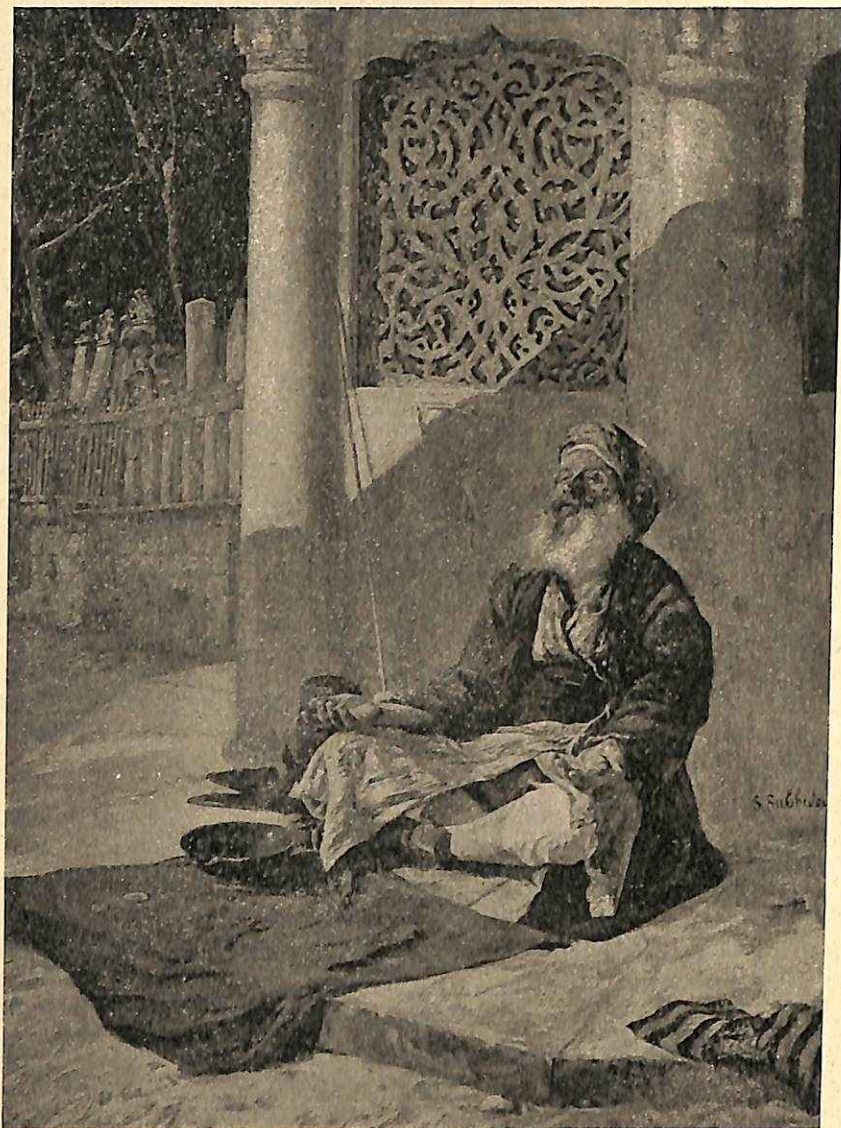
— Κάμε χαρές, καλὴ μου, γιατί εἶχα σφάζει τὰ παιδιὰ σου, ὅπως μὲ πρόσταξε ὁ Θεὸς κ' ἔπλυνε μὲ τὸ αἷμά τους τὸ σύντροφό μου γιὰ νὰ γιατρευθῇ. Καὶ τώρα τὰ παιδιὰ σου ἀναστηθήκανε.

Καὶ ὅταν τᾶκουσε ἡ κόμης τὰ λόγια αὐτά, εἶπε :

— Γιατί δὲν μ' ἐπῆρες κ' ἐμένα, νὰ μαζέψω τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν μου καὶ νὰ πλύνω μὲ τὰ χέρια μου τὸν σύντροφό σου καὶ τὸν ἀφέντη μου, τὸν Φίλο;

Καὶ ὁ κόμης εἶπε :

— Καλὴ μου, ἂς ἀφήσωμε τώρα τὰ λόγια καὶ ἂς δοξολογήσωμε τὸν Κύριο, ποῦ ἔκαμε σήμερα τόσο μεγάλα θαύματα στὸ σπίτι μας.

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΕΠΑΙΤΗΣ
ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ Σ. ΣΑΒΒΙΔΟΥ

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

Τὴν διήγησιν ταύτην ἤκουσα ἐκ στόματος τῆς κυρᾶ - Ρήνης Ἐλευθεραϊνας, τοῦ ποτὲ Ροδίτη, σεβασμίας γερόντισσας Ἀθηναίας.

Εἶχαμε ἓνα χρόνο στεφανωμένοι μετὸν μπάμπη - Λευθέρη, αὐτὸν ποῦ βλέπεις, καὶ ὅλον τὸν χρόνον δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε ἄρρωστος. Σοῦ ἔχω εἰπεῖ πῶς με εἶχεν ἐλκύσει μετὰ χάδι τοῦ. ἐνῶ ἦτον αὐτὸς τριαντάρης, κ' ἐγὼ ἤμουν δώδεκα χρονῶν τρελλοκόριτσο, ποῦ νὰ μὴν πηγαινα παραπάνω.

Σὰν ἦτον ἄρρωστος, ἓνα χρόνο καὶ παραπάνω, δὲν τοῦ ἔλειπεν ὁ πυρετός, ὅλη ἡ γειτονιά, κ' ἡ συγγενισσὴς μου, κ' ἡ κουμπάρης μου, ἔλεγαν πῶς εἶχε καταντήσει νὰ γένῃ φτισικός. Εἶχε χτικιάσει, μοῦ εἶπαν. "ὦ, συφορά μου! Γιατροί, γιάτρισσες, γαιτρικά, μαντζούνια, τίποτε δὲν ὠφέλησαν. Ἡ φτώχεια μᾶς ἔδερνε. Νὰ δουλέψῃ ὁ ἴδιος, δὲν μπορούσε. Ὁ Θεὸς ξέρει πῶς τᾶφερνα βόλτα, με ψέμματα με ἀλήθεια.

Μοῦ εἶπε ἡ κουμπάρα μας μιὰ γνώμη, νὰ τάξω στὴν Καισαριανή, μεγάλ' ἡ χάρι της, νὰ σηκωθῶ νὰ τὸν πάω, ἴσως λυπηθῇ ἡ Παναγία καὶ τὸν κάμῃ καλὰ. Χάρες μεγάλες ἀκούονταν πῶς γίνονται τὸν καιρὸ ἐκεῖνο. Ἐγὼ σὰν τ' ἄκουσα, νὰ τί εἶπα μέσα μου, σοῦ ξομολογοῦμαι: «Καλὰ, ἀνίσως δὲν τὸν κάμῃ καλὰ, ἡ χάρι της, μπορεῖ, τὸ ἐλάχιστο, νὰ πεθάνῃ 'κειδὰ, νὰ τὸν θάψω, στὸ βουνό, γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ ἐξοδα ποῦ δὲν ἔχω, κ' ἀπὸ ἄλλα βάσανα καὶ μπελάδες.» Τὸ χειρότερο, ἐφοβούμουν, ἂν πέθαινε στὸ σπίτι, μὴν κολλήσῃ τίποτε στὰ ρούχα, καὶ κολλήσω κ' ἐγὼ. "Ὅλοι μοῦ λέγανε πῶς τὸ χτικιὸ κολλάει.

Λεφτὸ δὲν εἶχα, οὔτε πολύτιμο κανένα μέσ' τὴν κασσέλα μου, ἔξω ἀπ' τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνος ποῦ φοροῦσα. Εἶχα μερικὰ χαλκώματα. Ἐπῆρα ἓνα ταψί ποῦ εἶχα, καινούριο, κατακόκκινο, νὰ το, ἐκεῖ βρίσκεται—ἔδειξε πρὸς ἓνα ἀράφι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὀλίγα χάλκινα σκεύη—κ' ἐπῆγα στὴν γειτόνισσά μας, τὴν Παναγίνα.

—Κυρὰ Παναγίνα, πάρε αὐτὸ τὸ ταψί, ἀμανάτι, νὰ με δανείσῃς τέσσερα σθάντζικα.

Θέλω νὰ πάω τὸν ἄνδρα μου, ποῦ τὸν ἔχω ἄρρωστο, στὴ χάρι της, στὴν Καισαριανή, καὶ λεφτὰ δὲν ἔχω.

—Νά, πάρε δυὸ σθάντζικα, εἶπεν ἡ Παναγίνα, αὐτὰ μοῦ βρίσκονται. Ἄφες τὸ ταψί σου ἐδῶ, καί, σὰν εὐκολοθῇς, φέρε τὰ δυὸ σθάντζικα νὰ τὸ πάρῃς.

Ἐπῆρα τὰ δυὸ σθάντζικα, ἂν καὶ λίγα μοῦ ἔπεφταν γιὰ τὸ ταξίδι ποῦ ἤθελα νὰ κάμω. Ἄφησα τὸ ταψί μου, κ' εἶπα κ' εὐχαριστῶ. Ἐκινήσαμε μετὸν ἄνδρα μου, παραμονὴ τῆς Ἀναλήψεως, βράδυ-βράδυ. Στὸ δρόμο ἤραμ' ἓναν καρροτσέρη, κουμπάρο μιανῆς συγγενισσᾶς μου. Τὸν ἐπερικάλεσα κ' ἐπῆρε τὸ Λευθέρη στὸ κάρρο του, τὸν πλειότερο δρόμο. Ἐγὼ ἐπῆγα μετὰ τὰ πόδια.

Ἐνύχτωνε ὅταν φτάσαμε στὴν Καισαριανή. Πρὶν φτάσουμε στὴν ἐκκλησιά, μέσ' τὸ βέμμα, ἤραμ' ἓνα τσέλιγκα μ' ἓνα κοπάδι πρόβατα. Καθίσαι ἐκεῖ κοντά, νὰ ξαποστάσουμε καὶ νὰ συγυρισθοῦμε, πρὶν πᾶμε στὴν ἐκκλησιά. Ἡ γυναίκα τοῦ τσέλιγκα μᾶς εἶδε ποῦ καθίσαι, κ' ἤρθε κοντά μας.

Ὁ Λευθέρης, ποῦ ἀπὸ βδομάδες μπροστὰ ἦτον κομμένη ἡ ὄρεξί του καὶ δὲν ἔτρωγε τίποτε, σὰν ἐκαθίσαι, μοῦ λέει:

—Πεῖνασα, καὶ μὲν γυναίκα. Κόψε μοῦ λίγα ψωμί.

Τοῦ ἔκοψα ψωμί, κ' ἄρχισε νὰ τρῶ μετὸς ὄρεξί, ποῦ ἀπόρησα κ' ἐγὼ. Τοῦ εἶχα κόψει μικρὴ φέτα, ζεύροντας πῶς δὲν μπορούσε νὰ φάῃ. Στὴ στιγμὴ τὴν ἔφαε, καὶ μοῦ γύρεψε νὰ τοῦ κόψω κ' ἄλλο.

Ἡ τσοπάνισσα ποῦ ἤρθε κοντά μας, μοῦ λέει:

—Ἄνδρας σου εἶνε, τσοῦπα; σὰν ζαμπούνη τὸν γλιέπω. Πίνει γάλα, νὰ σὰς φέρω;

—Πίνει, εἶπα ἐγὼ, γιατί εἶνε ἄρρωστος.

Ἐννοοῦσα ποῦ ἦτον Τετράδη. Μᾶς ἔφερ' ἓνα μεγάλο μπρῖκι γεμάτο γάλα. Ὁ Λευθέρης ἐβούτουσε τὸ ψωμί τοῦ μέσα, ἐμάσσε τῆς μπουκιές, κ' ἐρροφοῦσε τὸ γάλα. Ἐγὼ ἔτρωγα ψωμί κ' ἐλῆξ.

Ἡ τσοπάνισσα τότε, σὰν εἶδε ποῦ τὸ ψωμί μας ἦτον μπαγιατικό, δύο-τριῶν ἡμερῶν, μᾶς

ἔφερε μιὰ μεγάλη πλακόπητα ἀνεβατή, φρέσκη, τῆς ἡμέρας, καὶ μοῦ τὴν ἔδωκε.

— Τί πειράζεσαι; εἶπα.

Κ' ἔβαλα τὴν πῆττα μὲς τὸ ταγαράκι μου. Ὁ ἄνδρας τῆς ἦρθε καὶ μᾶς ἔφερε δύο μεγάλα κομμάτια χλωρὸ τυρί, ἀλατισμένο.

— Νά, πάρε, τσούπα, γιὰ νὰ φάτε αὔριο, μοῦ λέει. Τὸ πουρνό, ποῦ θάχουμε σφαχτὰ στὴ σούβλα, περνᾷ ἀπ' αὐτοῦ καὶ σὰς φιλιεύω καμμιὰ πλάτη.

Ἐγὼ ἔβγαλα κατὶ πεντάρης ποῦ εἶχα, τὰ ρέστα ἀπ' τὸ ἓνα σθάντσικο, ποῦ τὸ εἶχα χαλάσει, καὶ τοῦ εἶπα νὰ κρατήσῃ ὅ,τι θέλῃ γιὰ τὸ τυρί. Ἐκεῖνος τὰ ἔσπρωξε πίσω, μὲ τὴ ράχι τοῦ χεριοῦ του, κ' εἶπε:

— Δὲ χρειάζονται λιεφτά... Κράτα τα νὰ κολλήσῃς καμμιὰ λαμπάδα στὴ χάρ' τσ', γιὰ τὸν μορφονιό σ', ποῦναι ζαμπούνης.

Σὰν παράξενα σοῦ φαίνονται αὐτά; — ἀπέστρεψεν αἰφνης τὸν λόγον πρὸς ἐμὲ ἡ ἀφηγήτρια. — Τότε ἦτον ἄλλος κόσμος. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν πόνο, εἶχαν ἀγάπη ἀναμεταξύ τους. Εὐρίσκες πολλοὺς καλοὺς ἀνθρώπους, κ' ἔδω μέσα, καὶ στὰ βουνὰ ἔξω. Τὸ εἶχαν σὲ καλὸ τους νὰ δίνουνε. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς εὐλογοῦσε, κ' εἶχαν μπερικέτια. Ἄλλος κόσμος τότε! Ποῦ κεῖνα τὰ χρόνια;

Πήγαμε στὴν ἐκκλησιά, προσκυνήσαμε, κολήσαμε μιὰ λαμπαδίτσα. Ὑστερὰ ὁ Λευθέρης ἐκάθισε κοντὰ στὴν ἀγίαν εἰκόνα, μέσα στὴν ἐκκλησιά, καὶ σὰν νὰ ἐνύσταζε. Ἐγὼ ἔβγαλα νὰ πιῶ νερό, στὴν περίφημη, τὴν ἀθάνατη βρύσι...

Ἦτον ὡς τρεῖς ὥρες νύχτα. Δροσιά, ἀστροφειγιά, χαρὰ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἀντίκρυ πέρ' ἀπ' τὰ πλατάνια, στὸ ξέφαινο, εἶχαν ἀρχίσει νὰ παίζουν λαλοῦμενα, φλογέρες, νταούλια, ζουρνάδες, καὶ μερικοὶ εἶχαν στήσει χορό. Ἐγὼ, σὰν τρελλοκόριτσο ποῦ ἤμουν ἀκόμα εἶχα πανδρευθῇ πολὺ μικρή, καθὼς σοῦ εἶπα, καὶ τώρα δὲν θὰ ἤμουν παραπάνω ἀπὸ δεκαφτὰ χρονῶν — ξέχασα καὶ ἄνδρα ἄρρωστον, καὶ τάξιμο, κ' ἐκκλησιά, κ' ἐπῆγα ἴσα πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἔπαιζαν τὰ λαλοῦμενα, κ' ἐγινόταν ὁ χορός, γιὰ νὰ κάμω χάξι.

Ἐστάθηκα ἐκεῖ ὀλίγην ὥρα, ὕστερ' ἀπόστασα νὰ στέκωμαι, κ' ἐκάθισα στὰ χορταράκια. Εὐρίσκα μεγάλη διασκεδάση. Ἐκεῖ, ἀκούω ἀπὸ

μερικὲς γυναῖκες κατὶ φωνές, ποῦ ἔλεγαν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη:

— Στὴν Εὐρεσι!... εἶνε ὦρα... πᾶνε στὴν Εὐρεσι!

— Ἡ Περιστερά... στὴν Εὐρεσι... στὴν σπηλιά.

Ἐκεῖνες ποῦ τὸ ἔλεγαν αὐτό, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη, εἶχαν ἔρθῃ τώρα κοντά, ἐκεῖ, στὸ μέρος ποῦ ἦτον τὸ γλέντι τὸ νυχτερινό, κ' ἐφώναζαν ἄλλες νὰ τῆς ἀκολουθήσουν... Κ' ἔφευγαν ὅλες μαζύ, ἡ μία κατόπι τῆς ἄλλης, κ' ἄδειασε πολὺς τόπος. Γυναῖκες παραπολλές, καὶ καμπόσοι ἄνδρες καὶ παιδιὰ, μονοκοπανιὰ ἔφυγαν ἀποκεῖ ποῦ ἤμουν, κ' ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὸν ἀνήφορο.

Ἐγὼ δὲν εἴξευρα καλὰ καλὰ τί ἦτον ἡ Εὐρεσι, καὶ σχεδὸν δὲν εἶχ' ἀκούσει ποτέ μου γιὰ Περιστερά. Αὐτὴ τὴ στιγμή θυμήθηκα ποῦ ἡ κουμπάρα μας, ἐκείνη ποῦ πρώτη μοῦ εἶχε βάλλῃ στὸ νοῦ γιὰ νὰ τάξω τὴν Καισαριανή, μοῦ εἶχε πῇ ὅτι ἡ χάρι περισσότερη ἐνεργαίει στὴν Εὐρεσι, ποῦ εἶνε στὴ σπηλιά, κ' ὅτι ἐκεῖ κατεβαίνει, τινάζοντας τὰ πτερὰ της, μιὰ περιστέρα...

Τότε μιὰ ποῦ μὲ μισογνώριζε, καὶ μᾶς εἶχε ἰδεῖ ἀρχήτερα μὲ τὸν ἄνδρα μου στὸ δρόμο, κ' εἶχε καταλάβῃ πῶς ὁ ἄνδρας μου ἦτον ἄρρωστος, καθὼς ἐσηκώθηκε νὰ φύγῃ, γυρίζει καὶ μοῦ λέει:

— Δὲν ἔρχεσαι κ' ἐλόγουσου στὴν Εὐρεσι;... Πάρε τὸν ἄνδρα σου κ' ἔλατε.

Ἐσηκώθηκα ἐγὼ, ἔτρεξα κατὰ τὴ βρύσι, ξαναῆπια νερό, ὕστερὰ ἔμπαίνω στὴν ἐκκλησιά, καὶ βρίσκω τὸ Λευθέρη, ποῦ τὸν εἶχε πάρει καλὰ ὁ ὕπνος, δίπλα στὸ Προσκυνητάρι ποῦ καθότανε. Ἐπῆγα κοντά, τὸν ἔσεισα, κ' ἀνοίξε τὰ μάτια.

— Δὲν ξεκολλᾷς ἀπὸ κοντά μου; μοῦ λέει. Τώρα ἐγὼ λιανονυστάζω. Σῦρε ἔξω στὴ βρύσι, νὰ πάρῃς τὸν ἀέρα σου.

— Πᾶμε στὴν Εὐρεσι! τοῦ λέω.

— Στὴν Εὐρεσι;... τί Εὐρεσι;

Τὸν ἔσεισα πάλι, τὸν ἐτράβηξα βιαστικὰ μὲ τὸ χέρι μου, καὶ τὸν ἐσήκωσα. Τότε μοῦ εἶχε ἔρθῃ ἡ στόχασι πῶς ἔπρεπε νὰ κάμω γλήγορα, γιὰ νὰ προφτάσω τ' ἀσκέρι ποῦ ἔτρεχε τὸν ἀνήφορο, γιατί δὲν εἴξευρα ἂν ἦτον πολὺ κοντὰ ἢ μακριά, καὶ τὸν δρόμο ἐγὼ δὲν τὸν εἴξευρα. Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ προφτάσω νὰ ἰδῶ τὴν Περιστερά, καθὼς μισοθυμούμουν ποῦ μοῦ εἶχε πῇ ἡ κουμπάρα πῶς τινάζε τὰ φτερά.

Ἐσυρα τὸν Λευθέρη κ' ἐβγήκαμε ἀπ' τὸ μοναστήρι.

— Ἡ χάρι της, τοῦ εἶπα, θὰ σὲ κάμῃ καλὰ!

Ἐκινήσαμε, καταπόδι 'ς ἄλλους, ποῦ τοὺς βλέπαμε νὰ τρέχουν μπροστά. Ἦτον μεσάνυχτα. Περπατήσαμε κάμποσο ἀνήφορο, καὶ 'σὲ λίγην ὥρα φτάσαμε στὴ σπηλιά.

Ἦτον μιὰ σπηλιά ὠραία, στὸ βράχο τὸν θεώρατο, μὲ χρῶμα σταχτερό, ποῦ ἔσταζε δροσιὲς ὀλόγυρα. Μοσχοβολοῦσε ὁ τόπος ἀπὸ θυμάρι, ἀπὸ σκοίνους κ' ἀγριοδυόσμο. Κόσμος ἓνα πλῆθος, γυναῖκες ἓνα σωρό, ἄνδρες πολλοὶ καὶ παιδιὰ ἓνα μελίσσι, ἄλλοι ὀρθοί, ἄλλοι καθισμένοι, μερικοὶ ἄρρωστοι, ἀπὸ διαφορὲς ἀσθένειες, μισεροὶ καὶ σακατεμένοι, βρίσκονταν ἐκεῖ, κ' ἔκानαν τὸ σταυρὸ τους. Ἐνας παπᾶς μὲ τὸ πετραχῆλι ἔστεκε στὴ μέση· εἶχε κάμη Παράκλησι, καὶ τώρα ἦτον στὸ τέλος. Ἐψαίλναν «τὴν πᾶσα ὀλπίδα μου», κ' ἔκानαν μετάνοιες. Σὰν εἶπε τὸ «Δι' αὐτῶν» ὁ παπᾶς πάλι ἄρχισε νὰ ψαίλῃ ἀγιασμό, μέσα 'σὲ μιὰ λεκάνη μεγάλη σὰν κολυμβήθρα, φυσικὰ φτιασμένη στὸ βράχο, θεόχτιστη, ὡς φαίνεται.

Σὰν ἄρχισε ὁ Ἀγιασμός, ἡ γυναῖκες ἐψιθύριζαν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη.

— Ἡ Περιστερά... τώρα θὰ φανῇ!

— Τώρα θὰ κατεβῇ ἡ Περιστερά!

— Νά, τώρα... τώρα θὰ βγῇ ἡ Περιστερά.

'Σὲ λίγην ὥρα, κοντὰ στὸ τέλος τοῦ Ἀγιασμοῦ, τὴν στιγμή ποῦ ἤθελε νὰ βαφτίσῃ ὁ παπᾶς τὸ Σταυρὸ στὴν λεκάνη, ἀκούστηκ' ἔξαφνα ἓνα φροῦ-φροῦ, κ' ἐβόειξ ἡ σπηλιά, κ' ἐπαρουσιάστηκε γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ ὅσην ὥρα σὰς τὸ λέγω, ἓνα ὠραῖο πουλί, μιὰ περιστέρα, μὲ ἄσπρα καὶ σταχτιά καὶ χρυσὰ φτερά, κ' ἐφτερούγιασε, φροστ!... φροστ!... κ' ἐτίναξε τὰ φτερά της, κ' ἐχτύπησε μὲ τὰ φτερά της τὸ νερό, ποῦ ἦτον μέσα στὴ λεκάνη τοῦ Ἀγιασμοῦ, κ' ἀμέσως ἔγινε ἀφαντῇ... Γιὰ δύο τρεῖς στιγμὲς ἔξακούλουθους, ἀπ' τὸ θόλο τῆς σπηλιάς, νὰ πέφτῃ νερό μὲς τὴ λεκάνη, ὕστερὰ ἔπαψε. Ὁ κόσμος ἐκύτταζε χωρὶς φωνή, χωρὶς πνοή... Ὑστερὰ μονομιᾶς ἀπὸ πολλῶν τὰ στήθια ἐβγήκ' ἓνα «Μέγας εἰ Κύριε!» καὶ δύο τρεῖς χωριάτισσες εἶπαν «Χριστὸς 'δὲ σὲρ-Μαρία! Χριστὸς 'δὲ σὲρ-Μαρία».

Τὴν ἴδια στιγμή ἐβούτηξ' ὁ παπᾶς τὸ Σταυρὸ, κ' ἔψαλε «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου», κ' ὕστερὰ ὅλος ὁ λαός, παιδιὰ, ἄνδρες, γυναῖκες, ἔπεσαν μὲ τὰ μοῦτρα στὴν ἀγιαστούρα τοῦ παπᾶ καὶ μέσα στὴ λεκάνη, κ' ἔπαιρναν ἀγίασμα μὲ τὰ φλασκιά τους, μὲ τὰ τασσάκια τους, κ' ἐπιναν, κ' ἐξεφωνοῦσαν «Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι!»

Μὲ πολὺν κόπο, ἐπῆρα κ' ἐγὼ ἀράδα, κ' ἔσυρα σπρώχνοντας μὲ ὅλη τὴν δύναμί μου τὸ Λευθέρη

ἀπ' τὸ μπράτσο κ' ἀπ' τῆς πλάτης, καὶ μπορέσαμε μὲ πολλὰ βάρη νὰ πλησιάσουμε τὸν παπᾶ, καὶ μᾶς φώτισε μὲ τὴν ἀγιαστούρα τοῦ ὕστερὰ ἔσκυψα μὲ τὸ στόμα κ' ἤπια ἀγίασμα ὕστερὰ ἐγέμισα τῆς δύο φουχτες καὶ τῆς ἔφερα στὸ στόμα τοῦ ἀνδρός μου νὰ πιῇ. Ἦτον δροσερό, γλυκὸ νερό, ἀγίασμα· εἶχε μιὰ δροσούλα καὶ μιὰ μοσχοβολιὰ ποῦ δὲν ξανάγεινε.

Κατόπι γυρίσαμε πάλι, μὲ ὅλο τὸ μελίσσι μαζύ, κ' ἐφτάσαμε στὴν ἐκκλησιά.

Τὸ πουρνό, ἀφοῦ ἐλειτουρηθήκαμε, δὲν ξεχάσαμε νὰ περάσουμε ἀπ' τὸ μέρος ὅπου εἶχε τὴ στάνη του προσωρινὰ ὁ ψεβραδυνὸς ὁ Τσελιγκας.

Μᾶς ἔδωκε γάλα, γιαοῦρτι, χλωρὸ τυρί ὕστερὰ, σὰν ἐψήθησαν τάρνια, μᾶς ἐφίλεψ' ἓνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ παγιῖδια κ' ἀπὸ πλάτη, κ' ἐξεφαντώσαμε. Μία φαμίλια ἀπ' τὴν Πλάκα, ποῦ κάθισαν ἐκεῖ κοντὰ νὰ ξεφαντώσουν, μᾶς ἐγνώριζαν· μᾶς ἔστειλαν ἓνα φλασκὶ γεμᾶτο κρασί, κ' ἤπιαμε στὴν ὑγεία τους.

Περάσαμε πολὺ καλὰ ὁλημέρα. Τὸ βράδυ γυρίσαμε στὸ σπίτι μας. Στὴ στράτα ποῦ γυρίζαμε, δὲν εἶχε νυχτώσει ἀκόμα πολὺ, καὶ βλέπω ἓνα μικρὸ κομποδέμα χάμου. Σκύφτω, τὸ μαζεύω, τ' ἀνοίγω, καὶ βλέπω ποῦ εἶχε μέσα τρία σθάντζικα.

Ἡ φαμίλια ἡ Πλακιώτικη, ποῦ μᾶς εἶχε φιλέψει τὸ κρασί, μιὰ γυναῖκα μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ μὲ δύο παιδιὰ, εἶχαν ξεκινήσει κ' ἐκείνοι πεζοὶ ὀλίγο μπροστὰ ἀπὸ μᾶς, κ' εἶχαν προπεράσει ὡς μιὰ τουφεκιὰ τόπο. Κατ' ἀρχὰς ἔκαμα νὰ βάλω τὸ κομποδέμα στὴν τσέπη μου, ὕστερὰ εἶπα «κι' αὐτοὶ φτωχοὶ σὰν ἐμᾶς εἶνε, μὴν τοὺς ἔπαισε, κ' εἶνε κρῖμα νὰ τὸ κρατήσω». Τοὺς φωνάζω:

— Μὴ σὰς ἔπαισε κανένα κομποδέμα!; Τὴ λογῆς ἦτον, καὶ πόσα λεφτά εἶχε μέσα;

Ἐψάχτηκαν.

— Ὅχι, μοῦ εἶπαν· δὲν μᾶς ἔπαισε τίποτε. Τότε εἶπα κ' ἐγὼ, μπορεῖ νὰ πέσε καμμιανῆς ποῦ νάχῃ τὸν τρόπο της· κισμέτι ἦταν· ἄς τὸ κρατήσω.

Ὁ Λευθέρης ἦτον πολὺ καλλίτερος. Ἐγύρισε ὅλο τὸ δρόμο μὲ τὰ πόδια. Ἡ δὲ τοῦ ἐκαλλιτέρεψε πολὺ. Εἶχε γυρίσει ἡ ὄρεξί του, κ' ἔφαγε κ' ἤπια καλὰ στὸ πανηγύρι. Σὲ λίγον καιρὸ ἔγινε καλὰ, ἐδυνάμωσε, κ' ἔζησε, κ' εἶνε τώρα ὀγδοντάρης, ὅπως τὸν βλέπεις.

Τὸ πρῶτ' ἡμέρας ἡμέρας πηγαίνω στὴν Παναγίνα τὴν γειτόνισσα.

— Νά, πάρε κυρά Παναγίνα, τὰ δυὸ σβάντζικὰ σου, καὶ δώσέ μου τ' ἀμανάτι μου.

Εἶχα χαλάσει τὸ ἓνα σβάντζικο ἀπ' τὰ δυὸ τοῦ ταξειδιοῦ, ἔφαγα καὶ ἤπια καλὰ, ἔφερα καὶ δυὸ μεγάλα κομμάτια τυρὶ στὸ σπίτι, καθὼς καὶ μισὸ καρβέλι ἀπὸ μαῦρο ψωμί χωριάτικο, ἔδωσα τὰ δυὸ σβάντζικα τὰ δανεικὰ, καὶ

μοῦ περισσεύσαν καὶ δυὸ ἀκόμα σβάντζικα.

— Νά, πάρ' το, κυρά Λευθέρινα, τὸ ταψί σου, μοῦ λείπει Παναγίνα, ἀφοῦ ἐπῆρε τὰ δυὸ σβάντζικα. Ἐπῆρα τὸ ταψί μου, καὶ νά το αὐτὸ εἶνε! βρίσκειτ' ἀκόμα, ὅστερ' ἀπὸ σαρανταοχτὼ χρόνια». Ἐσηκώθη, ὕψωσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ ῥάφι, καὶ μοῦ ἐπαρουσίασε χάλκινον ἀγγεῖον παλαιόν, ὀλίγον τρύπιον εἰς τὴν μίαν ἄκρην.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΠΛΗΜΜΥΡΑ ΠΗΝΕΙΟΥ

Ο θησαυρὸς Πηνειὸς εἶναι ἐκ τῶν ὡραίων ποταμῶν καὶ ἀντάξιός τῆς ὡραίας Θεσσαλίας, ἥς πάντα τὰ ὕδατα ἐπιμελῶς συλλέγει καὶ διὰ τῶν μαγευτικῶν Τεμπῶν φέρει πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ἡ ὡραιότης αὐτοῦ προσεῖλκυσε τὸν Θεὸν τῆς χάριτος καὶ τοῦ καλλοῦς Ἀπόλλωνα, ὅστις τὴν κοιλάδα αὐτοῦ κατὰ προτίμησιν ἐξέλεγε ὡς σὺνθετος ἐνδιαίτημά του. Ἐκεῖ δὲ τὴν χαρίεσσαν θυγατέρα τοῦ Πηνειοῦ ἠράσθη ὁ Ἀπόλλων, καὶ τόσον μάλιστα μανιωδῶς, ὥστε ὁ φιλόστοργος πατὴρ διὰ νὰ τὴν μεταμορφώσῃ εἰς δάφνην. Μέχρι δὲ τῆς σήμερον τὴν Πηνειίδα δάφνην, ἥτις φύεται κατὰ μῆκος τῶν ὄχθων αὐτῆς, καὶ ἀναμνησκόμενη ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν ἀσεβῆ διώξιν τοῦ Ἀπόλλωνος, παρθένος, ὅταν αἱ ἔρωτικαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου προσπίπτουν ἐπ' αὐτῆς.

Ὁ ἥσυχος οὗτος ποταμὸς, ὅστις κατὰ τὸ θέρος ἀποβαίνει τρομερὸς ἔνεκα τῶν πλημμυρῶν του. Ἐκ πλείστων σημείων τῶν πλημμυρῶν του. χειλίζει καὶ πλημμυρίζει διαφόρους ἐκτάσεις, ἅς γονιμοποιεῖ διὰ τῆς ἀποθέσεως τῆς ἰλῦος, ἣν τὰ βορβορώδη του ὕδατα μεταφέρουσιν ἐκ πάντων τῶν θησαυρικῶν ὁρέων.

Εἶναι δὲ λίαν περίεργον ὅτι ὁ Πηνειὸς παρὰ τὸ χωρίον Μπάκρανα ὑπερχειλίζει καὶ χύνει τὰ ὕδατά του εἰς τὴν γνωστὴν λίμνην Κάρλαν, οὕτω δὲ ἐλαττούμενος κατὰ τὸν ὄγκον τῶν ὑδά-

των του, δύναται ἀκωλύτως νὰ διέλθῃ διὰ τῆς στενῆς, παρὰ τὴν καταστραφεῖσαν γέφυραν Βερνεζίου, κοίτης τοῦ πλάτους μόλις 16 μέτρων.

Πρώτην φορὰν εἶδον πλημμύραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15—16 Δεκεμβρίου τοῦ 1896, ὅτε εὐρισκόμην εἰς Λάρισαν. Ὁ καιρὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἐκτάκτως βροχερὸς καὶ πολλοὶ ποταμοὶ ἐγκατέλειψαν τὴν κοίτην των καὶ ἐχύθησαν εἰς τὰς πεδιάδας, φέροντες τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον. Τότε καὶ ὁ ἀφανὴς Ἰλισσὸς ἐπροξένησε τὰς γνωστὰς ἐκείνας καταστροφάς, ὧν τὰ ἔχνη φαίνονται ἀκόμη ἐκεῖ ὅπου εἰς προγενεστέρως ἐποχὰς ὑψοῦντο τὰ διάφορα θερινὰ θέατρα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐβρεχεν ἐπομένως καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἐπὶ ἡμέρας δὲ πάντες οἱ ποταμοὶ αὐτῆς βορβορώδως εἰργάζοντο ὅπως σπείρῃσι νὰ ἐκκενώσῃσι πρὸς τὴν θάλασσαν τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καταπεσόντα ὕδατα. Ἡ δραστηριότης των ὅμως ἀπέβαινεν εἰς μάτην καὶ ἡ κοίτη των καθίστατο ἀνεπαρκής. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου τὰ ὕδατα τοῦ Πηνειοῦ ἔφθασαν εἰς ἀσύνθητες ὕψος, παρατηρηθὲν τὸ πρῶτον παρὰ τὰ Τρίκαλα, ἐπειδὴ δ' εἶναι γνωστὴ ἡ ἀνύψωσις ἥτις ἐπιφέρει τὴν πλημμύραν, ἠγγέλθη τὸ γεγονός εἰς Λάρισαν, ἡ πεδιάς τῆς ὁποίας κυρίως ἀπειλεῖται ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Πηνειοῦ. Ἡ εἰδοποίησις αὕτη εἶναι εὐεργετική, διότι εἶναι τὸ μόνον προγνωστικὸν μέσον καὶ δίδει 24 ὥρων προθεσμίαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Λαρίσης, ὅπως ἂν δύνανται λάβωσι τὰ κατὰ τῆς πλημμύρας κατάλληλα μέτρα. Διὰ πολλοὺς λόγους γνωστοὺς εἰς πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν χώραν μας, ἡ

Ἡ πλημύρα τοῦ Πηνειοῦ κατὰ τὸ 1896.

προειδοποίησις αὕτη δὲν ἐλαττώνει τὸ παράπαν τὰς ζημίας ἅς ἡ πλημύρα ἐπιφέρει.

Ἐν Λαρίσῃ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ δυνάμενον νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς ιδιοκτησίας ἀπὸ τοῦ κινδύνου. Ὅταν δὲ παρουσιασθῇ ἀνάγκη τις, ἀμέσως λαμβάνονται μέτρα «ἐκ τῶν ἐνόητων». Τὸ δὲ πάντων συνηθέστερον εἶναι νὰ ζητηθῇ ἡ συνδρομὴ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Συνεπῶς καὶ κατὰ τὴν περίστασιν τῆς πλημμύρας τοῦ Πηνειοῦ ἐζητήθη βοήθεια ἀπὸ τὸν στρατὸν, χωρὶς οὐδὲ ὁ αἰτήσας ταύτην Δήμαρχος νὰ ἔχῃ ἀκριβῆ ιδέαν τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ στρατὸς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ. Ἰσως τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης ἥτις ἐπεβάλλετο αὐτόν, ἡ ἐνδόμυχος φωνὴ τῆς ἐξεγειρομένης συνειδήσεως, νὰ παρώτρυνον τὸν Δήμαρχον εἰς τὴν αἰτησίαν του ταύτην. Ὁ Ἀρχηγὸς Θεσσαλίας ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῶν κατὰ τῆς πλημμύρας ἔργων εἰς τὸν στρατιωτικὸν Μηχανικὸν Λαρίσης, ὅστις δὲν διέθετε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰμὴ τὴν καλὴν θέλησιν αὐτοῦ καὶ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ προσωπικοῦ τῆς Διευθύνσεως, μέσα ἄλλως τε πολὺ ἀνίσχυρα ἵνα ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν τῆς πλημμύρας.

Ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Πηνειοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται καὶ ἡ Λάρισα, ὑπέρχεται κατὰ πολὺ τῆς ἀριστερᾶς· τοῦτο φαίνεται καὶ εἰς τὴν παρακειμένην εἰκόνα, διότι τὸ κατὰστροφικὸν τῆς γεφυρᾶς εἶναι ἐπικινδύνος ἐκ τῆς δεξιᾶς πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθη. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη τῆς ὄχτης τοῦ ποταμοῦ ἐξασφαλίζει τὴν Λάρισαν ἀπὸ πάντα ἐκ πλημμύρας τοῦ Πηνειοῦ κίνδυνον, μόνον δὲ πτωχικαὶ τινες οἰκίαι παρὰ τὰ Ταμπάκια, ἀπειλοῦνται ἐκ τῆς ἀνύψωσεως τῶν ὑδάτων. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν ἀριστερὰν

ὄχθη καὶ σπουδαῖον διατρέχει ἐκάστοτε κίνδυνον ἡ παρὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς γεφυρᾶς κειμένη συνοικία τοῦ Πέρα Μαχαλά, καὶ ὑπὸ βλαχικῶν οἰκογενειῶν οἰκουμένη.

Τὸ τοιοῦτον ἦτο γνωστὸν εἰς τὰς ἀρχὰς Λαρίσης καὶ ἐγκαίρως οἱ κάτοικοι τοῦ Πέρα Μαχαλά εἰδοποιήθησαν περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου καὶ παρηγγέλθησαν μάλιστα νὰ ἐκκενώσῃσι τὰς οἰκίας των καταφεύγοντες ἐντὸς τῆς πόλεως. Αἱ γυναῖκες ὅμως τοῦ μαχαλά δὲν ἔτρεφον μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὰς μετεωρολογικὰς γνώσεις τῆς παραγγελ-λούςσης Ἀστυνομίας καὶ ὑπέβησαν τὴν πρότασιν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ μπακάλη τῆς συνοικίας. Ὁ σοφὸς μπακάλης, σκεφθεὶς ὠρίμως, ἀπεφάνθη ὅτι οὐδεὶς ἐπικεῖται κίνδυνος· ἡ δὲ γνώμη του εἶχε τόσον κύρος, ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Πέρα Μαχαλά ἔμειναν εἰς τὴν συνοικίαν των.

Ἡ πρώτη αἰσθητὴ ἀνύψωσις τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ παρατηρήθη τὴν 9 ἑσπερινὴν ὥραν τῆς 15 Δεκεμβρίου· ἐν τούτοις καὶ κατόπιν τῆς αὐξήσεως ταύτης τοῦ ὄγκου τῶν ὑδάτων, ἡ διὰ τῆς γεφυρᾶς ρύσις αὐτῶν ἀπέμεινε κανονικὴ καὶ δὲν ἠπείλει ἄμεσόν τινα κίνδυνον.

Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἀνυψωθῇ πλεῖστον τὰ ὕδατα, ὁ στρατιωτικὸς Μηχανικὸς ἀποκατέστησεν ἐπὶ τῆς γεφυρᾶς τοὺς ἀναγκαίους παρατηρητάς, μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἀνύψωσιν τῶν ὑδάτων· εἰδοποίησε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Δήμαρχον νὰ ἔχῃ ἐτοιμοὺς φανούς, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ φωτισθῇ ὁ ποταμὸς καὶ οὕτω καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐργασία καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Πᾶσαι ὅμως αἱ φροντίδες τοῦ Δημάρχου, πρὸς πρόληψιν τῆς καταστροφῆς τῆς γεφυρᾶς, περιωρίσθησαν εἰς τὴν

διάτασιν χονδρού σχοινίου από τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ πρὸς τὰ ἄνακτα τῆς γεφύρας. Τὸ σχοινίον τοῦτο, οὐτινος τὸ χαμηλότερον σημεῖον τῆς καμπύλης του ἀπλῶς ἐφῆπτετο τοῦ ὕδατος, ἦτο προωρισμένον, κατὰ τὴν γνώμην πάντοτε τοῦ Δημάρχου, νὰ ἐμποδίζῃ τὰ ἐπιπλέοντα σώματα νὰ προσκρούσῃ κατὰ τῆς γεφύρας. Ἀλλ' εἴτε διότι τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἀνεπαρκές, εἴτε διότι ἡ πρόσδεσις ἐγένετο πολὺ ὑψηλὰ, τὸ σχοινίον δὲν ἐξεπλήρωσε τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ ἀστυνομικὰ καθήκοντα καὶ ἐχρησίμευσεν ἀπλῶς πρὸς διασκέδασιν τῶν, εἰς πᾶσαν ὁμοίαν περίστασιν, πάντοτε συγκεντρουμένων χαμινίων. Πρὸς τοῦτοις ὁ Δήμαρχος ἐτοποθέτησε κατὰ μῆκος τῆς γεφύρας δᾶδας τινὰς ἐκ ρητίνης, ὅπως φωτίσῃ τὸν ποταμὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀνάγκης. Ἀλλ' ὅπως συνήθως συμβαίνει παρ' ἡμῖν, αἱ δᾶδες ἠφθονσαν πολὺ πρὸ τῆς ὥρας καὶ ὅταν παρέστη ἡ ἀνάγκη, εἶχον πρὸ πολλοῦ παύσει νὰ φωτίζωσι καὶ οὕτω κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου εἰς τὴν γέφυραν ἐβασίλευε βαθύτατον σκότος.

Περὶ τὴν 4ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 16 Δεκεμβρίου τὰ ὕδατα ἤρχισαν νὰ ὑψῶνται ἐπικινδύνως καὶ νὰ κατακλύζωσι συνάμα τὸν Πέρα Μαχαλᾶ, ἀσεβῶς διαψεύδοντα τὴν μετεωρολογικὴν πρόγνωσιν τοῦ μπακάλη.

Ἐβρεχε ῥαγδαίως καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς δὲν διεκόπτετο ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀστραπῆς. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ ἔβλεπον πλέον τὸν κινδύνον ὃν διέτρεχον καὶ τότε μόνον ἐσπευσαν τεταραγμένοι νὰ ἐκκενώσωσι τὰς οἰκίας των καὶ νὰ καταφύγωσι πρὸς τὴν πόλιν.

Ὅποσον θλιβερά ἡ εἰκὼν κατοίκων φευγόντων!

Ἐκαστος προσεπάθει νὰ σώσῃ ὃ, τι εἶχε πολυτιμότερον. Ὁλόκληρος ὁ συνοικισμὸς ἦτο εἰς κίνησιν. Πάντες ἐζήτουν τὴν σωτηρίαν αὐτῶν καὶ τῆς κινήτης των περιουσίας. Τὸ βαθύ σκότος προσέδιδεν ἀγριωτέραν ὄψιν εἰς τὴν ταραχώδη κίνησιν.

— Εἶχον ἀκόμη καιρόν;

— Ὁ κίνδυνος ἦτο πράγματι μέγας;

— Ἡ ἀνύψωσις τῶν ὑδάτων θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη;

Ὁ φόβος, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀμφιβολία ἦσαν τὰ αἰσθήματα, ἅτινα ὡς φαντάσματα ἠγείροντο πρὸ τῶν δεισιδαιμόνων κατοίκων τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ καὶ τοὺς ἠμπόδιζον νὰ λάβωσι γενναίαν τινὰ ἀπόφασιν. Κατ' ἀρχὰς ἐφευγον πρὸς τὴν Λάρισαν συναποφέροντες τὰ βρέφη των. Κατόπιν δὲ ἀφ' οὗ ἀρκεόμενοι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἐξησφάλισαν τὰ βρέφη καὶ τοὺς γέροντας, ἐπανήλθον εἰς τὴν συνοικίαν των ἵνα σώσωσι ὃ, τι ἦτο δυνατόν ἀκόμη νὰ σωθῇ. Τότε ἤρχισεν ἀδιάκοπος παλινδρομικὴ κίνησις πρὸς τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην διεύθυνσιν τῆς γεφύρας· μετ' ὀλίγον δὲ δὲν ἔβλεπε τις εἰμὴ ἄνδρας, γυναῖκας, παιδία, ἀμάξας καὶ ἵππους πυρετωδῶς σπεύδοντας νὰ μετακομίσωσι διάφορα οἰκιακὰ σκεύη. Βρεγμένοι, λασπωμένοι, ἀπηλπισμένοι καὶ φοβισμένοι ἐπηγαινοήρχοντο οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς παροχθίου συνοικίας, μετὰ σπουδῆς καὶ τρόμου, ἵνα προλάβωσι καὶ σώσωσι τὴν κινήτην των περιουσίαν. Τὸ ἀμυδρὸν φῶς μικροῦ φανοῦ ἐφώτιζε τὴν σκηνὴν ταύτην, καὶ ἡ σκοτεινὴ αὕτη εἰκὼν ἔμεινε χαραγμένη εἰς τὴν μνήμην μου, ὅπως πᾶσαι αἱ εἰκόνες τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος. Ἄν καὶ βραδέως, ἐγκαίρως ὁμως πάντοτε ἐπρόφθασαν νὰ ἐκκενώσωσι τὴν συνοικίαν των καὶ ἦτο ἤδη πράγματι καιρὸς

Ὁ Πηνεῖος.

διότι μετ' ὀλίγον τὸ ὕδωρ κατέκλυσε τὸν Πέρα Μαχαλᾶ καὶ ἡ ἐντὸς αὐτοῦ συγκοινωνία κατέστη ἀδύνατος. Τὸ ὕδωρ ἐν τῇ ὁρμῇ του συμπαρέσυρε πᾶν τὸ προστυχὸν καὶ μετ' οὐ πολὺ πλείσται ξύλινα οἰκία μετὰ θορύβου κατέπιπτον μετασχηματιζόμενα ἀκαριαίως εἰς ἄμορφον ὄγκον ξύλων, πλίνθων καὶ κεράμων, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐφαίνετο τεφρόχουν νέφος κονιορτοῦ.

Πλὴν τῆς καταστροφῆς ταύτης, τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ διέσπασαν τὰ πρόχειρα ἀμυντικὰ ἔργα, ἅτινα οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας Ταμπάκια εἶχον κατασκευάσει, οὕτω δὲ τὰ ὕδατα κατέκλυσαν καὶ τὴν συνοικίαν ταύτην.

Οἱ εἰς τὴν πεδιάδα εὐρεθέντες ἄνθρωποι ἐφευγον καὶ ἐσπεύδον νὰ σωθῶσι πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη. Τέσσαρες ὁμως ἐργάται τοῦ ἀτμομύλου, τοῦ φαινομένου ἐπὶ τῆς δευτέρας εἰκόνας ὀπισθεν τῆς ἐξόδου τῆς γεφύρας, ἄγνωστον πῶς δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φύγωσι καὶ ἀπεκλεισθήσαν οὕτως ἐντὸς τοῦ μύλου. Μέσα διασώσεως δὲν ὑπῆρχον, πλὴν μιᾶς μικρᾶς λέμβου εὐρισκομένης παρὰ τὴν γέφυραν· ταύτην διέταχθησαν νὰ ἀνασύρωσιν οἱ πυροβοληταὶ τῆς ἀγγαρείας καὶ νὰ τὴν μεταφέρωσι πρὸς τὸν μύλον· οὕτω δὲ τῇ βοήθειᾳ τῆς λέμβου ταύτης ἐσώθησαν οἱ ἀποκλεισθέντες.

Ἄν καὶ ἡ Λάρισα ἦτο ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐν τούτοις πλείστοι κάτοικοι φοβοῦμενοι τὸν κινδύνον ἔμειναν ἄγρυπνοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἤρχισαν νὰ συρρέωσιν ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπερκείμενων τῆς γεφύρας. Οἱ θεαταὶ οὗτοι μετ' ἀγωνίας μὲνων τῆς γεφύρας, οἱ θεαταὶ οὗτοι μετ' ἀγωνίας παρηκολούθουν τὰ συμβαίνοντα. Περὶ δὲ τὴν πρωϊνὴν ὥραν, ὅταν τὸ βαθύ σκότος ἤρχιζε νὰ διαλύεται κάπως, ἠκούσθησαν φωναὶ ἐκ τοῦ πλήθους:

— «Ἐνα νησί ἔρχεται».

Παρατηροῦμεν προσεκτικῶς καὶ ἡμεῖς καὶ διακρίνομεν πράγματι μέλανα ὄγκον μεγάλων διαστάσεων ἐπιπλέοντα καὶ μετὰ ταχύτητος φερόμενον κατὰ τῆς γεφύρας. Τὸ σχοινίον τοῦ Δημάρχου δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν συγκρατήσῃ καὶ μετ' ὀλίγον προσκρούει ἐπὶ τῆς γεφύρας μετὰ ἰσχυροῦ κρότου.

Ἡ πλημύρα εἶχεν ἐπιφέρει καὶ ἀλλαχού καταστροφάς· ὁ ποταμὸς ἵνα διέλθῃ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαρίσης ἀπὸ τῆς τῶν Τρικκαλῶν διασχίσει τὴν κεντρικὴν λοφώδη τῆς Θεσσαλίας σειρὰν, διερχόμενος πρὸ τοῦ χωρίου Κουτσοχέρου τριῶρον ἀπὸ τῆς Λαρίσης ἀπέχοντος. Παρὰ τὸ χωρίον ὑπῆρχε μεγάλη ξυλινὴ γέφυρα, ἐπὶ τῆς ἑθνικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Τρικκαλῶν καὶ Λαρίσης· ταύτην δὲ τὴν γέφυραν ἐν τῇ ὁρμῇ του παρέσυρεν ὁ

ποταμὸς καὶ ἐν τῶν ζευγμάτων αὐτῆς παρασυρθεὶς ἐφθασε μέχρι τῆς Λαρίσης· τοῦτο δὲ τὸ ζεῦγμα ἦτο ὁ ἐπὶ τῆς γεφύρας προσκρούσας ὄγκος.

Υφίστατο τότε κίνδυνος μήπως τὸ ζεῦγμα, τῇ συνδρομῇ ἄλλων ἐπιπλέοντων σωμάτων καὶ τῆς ἰλῦος τοῦ ποταμοῦ, φράξῃ τινὰ τῶν ἀψίδων τῆς γεφύρας καὶ οὕτω στενοχωρηθῇ ἀκόμη πλείότερον ἡ ἤδη ἀρκούντως δυσχερὴς ρύσις τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὰς ἀψίδας τῆς γεφύρας. Ἀμέσως διέταχθησαν αἱ στρατιωτικαὶ ἀγγαρεῖαι νὰ ἀπαλλάξωσι τὴν γέφυραν τοῦ ζεύγματος. Εἰδικοί δὲ στρατιῶται κατήλθον ἐπὶ τοῦ ἐπιπλέοντος ξυλίνου ὄγκου καὶ ἤρχισαν διὰ τῶν πελέκων νὰ διαλύωσι τοῦτο. Μετὰ πολὺν καιρὸν καὶ κοπιώδη ἐργασίαν, καθ' ἣν εἰς ἐκάστην στιγμὴν οἱ ἐργάται ἐκινδύνευον νὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῶν ὀρμητικῶν ὑδάτων, κατάρθωσαν μόλις περὶ τὴν 8ην ὥραν τῆς πρωίας νὰ λύσωσι τὸ ζεῦγμα καὶ ν' ἀποφράξωσιν οὕτω τὴν ἀψίδα τῆς γεφύρας.

Ἐν τούτοις μ' ὅλας τὰς προσπάθειάς ταύτας καὶ τὴν κατάκλυσιν τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης πεδιάδος, τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ὑψοῦτο ἀπαύστως. Παρὰ δὲ τὴν γέφυραν, τὸ ὕδωρ εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ὑψοῦται, διότι αὕτη παρουσιάζει κώλυμα εἰς τὴν ἐλευθέραν ροὴν τοῦ ὕδατος· τὸ δὲ κώλυμα εἶναι κατὰ τοσοῦτο μεγαλειότερον καθ' ὅσον τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ εἶναι ὑψηλότερα. Πρόχειρος καταμέτρησις γενομένη τὴν πρωίαν ἀπέδειξεν ὅτι ἡ πρὸς τὰ ἄνακτα τῆς γεφύρας στάθμη τοῦ ὕδατος ἦτο κατὰ 15 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου ὑψηλότερα τῆς πρὸς τὰ κάταντα. Βεβαίως ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν ἦτο μεγάλη καὶ ἡ γέφυρα ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀνθίσταται κατὰ τῆς πίεσεως τοῦ ὕδατος, ἐν τούτοις δύσκολον δὲν ἦτο νὰ ἐπιέλθῃ μεγαλειτέρα τις ἀνύψωσις.

Ἡ ὥραία γέφυρα τῆς Λαρίσης εἶναι κτίσμα βυζαντινὸν καὶ ἐπιδιωρθῆθη ὑπὸ τοῦ Χασάν τοῦ υἱοῦ Τουρχάν τοῦ κατακτητοῦ. Τὸ ἀρχικὸν κατάστρωμα τῆς γεφύρας ἦτο στενώτερον καὶ κυρτόν· κατόπιν ὁμως τῆς κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1885—86 γενομένης ἐπιδιορθώσεως ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ Μηχανικοῦ, τοῦτο ἔλαβε τὴν μορφήν ἣν σήμερον ἔχει καὶ ἣν δεικνύει ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν. Μετὰ τὴν ἀρχικὴν μορφήν τοῦ καταστροφῆτος, ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο χαμηλότερον πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ὑψοῦμενον κατὰ τὰς πλημμύρας, ὑπερῆλθε τὴν γέφυραν καὶ ἔρρεεν ἄνωθεν αὐτῆς, οὕτω δὲ πᾶς κίνδυνος ἐπρολαμβάνετο ἀφ' αὐτοῦ. Ἦδη ὁμως ὁ ἐκάστοτε μηχανικὸς πρέπει νὰ προσέχῃ πολὺ κατὰ τὰς πλημμύρας καὶ νὰ φροντίζῃ νὰ ἀφίρῃ ἐλευθέραν τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων.

Τὰ ὕδατα ἐξηκολούθουν νὰ ὑψῶνται καθ' ὅλην τὴν πρωίαν, ἔφθασαν δὲ εἰς τὸ μεγαλειότερον αὐτῶν ὕψος τὴν 11 π. μ. καὶ διετηρήθησαν εἰς τὴν στάθμην αὐτὴν μέχρι τῆς 5 μ. μ., ὅτε ἤρχισαν νὰ καταπίπτωσι σχεδὸν ἀνεπαίσθητως. Παρὰ τὴν γέφυραν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία βαθμονόμησης, ὅπως καθίσταται γνωστὴ ἡ ἀνύψωσις τῶν ὑδάτων· διὰ τοῦτο αἱ διαφοροὶ καταμετρήσεις ἐγένοντο μόνον προχειρώς. Οὕτω λοιπὸν εὗρέθη ὅτι τὰ ὑψηλότερα ὕδατα ἔφθασαν μέχρι τῆς κατωτέρας ἐπιφανείας τοῦ πέλματος τῆς τρίτης ἀπὸ καταστρώματος. Ἡ εἰκὼν 2 ἐλήφθη ὅταν τὰ ὕδατα εἶχον ἤδη καταπέσει.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς 16 ἔφθασαν ἐκ Βόλου εἰς Λάρισαν σιδηροδρομικῶς δώδεκα λέμβοι, ἃς ἔφερον ἡ ἀστυνομία ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς διάσωσιν τῶν εἰς τὴν πεδιάδα κινδυνεύόντων. Ἡ ὑπηρεσία τῆς διασώσεως ἤρχισεν ἀμέσως καὶ αἱ λέμβοι διέσχίζον τὴν λίμνην τὴν σχηματισθεῖσαν ὑπὸ τῆς κατακλύσεως τῶν ὑδάτων, σώζουσαι τοὺς ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ τῶν γηλόφων καταφυγόντας· οὕτω δὲ πολλοὶ ἐσώθησαν.

Ἦτο μεγαλοπρεπὲς τὸ θέαμα, τὸ ὅποιον παρυσίαζεν ἡ πλημύρα, ἥς ἀμυδρὰν μόνον ιδέαν λαμβάνει τις ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνης. Τὰ ὕδατα εἶχον φθάσει μέχρι σχεδὸν τοῦ Τυρνάβου καὶ ἡ μεγάλη πεδιάς ἐφαίνετο ὡς λίμνη με μικρὰς νήσους. Ἡ ἀπὸ Λαρίσης εἰς Τύρναβον ὁδός, ἂν καὶ εἶναι ἐν ἐπιχώματι, κατέστη ἀδιά-

βατος, διότι ἡ πλημύρα κατέστρεψε τὰς παρὰ τὴν Γιάννουλην τρεῖς ξυλῖνας γεφυράς. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ μεταξὺ Γιάννουλης καὶ Ἀλκαζᾶρ συγκοινωνία ἐγένετο διὰ πορθμείων· ἡ δὲ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Τυρνάβου προσέλαβε μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Τουρλίδος, ἥτις διασχίζουσα τὴν λιμνοθάλασσαν Μεσολογγίου ἐνώ-

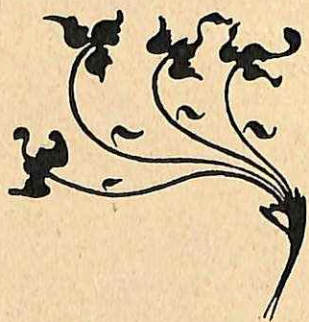
ναι τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῆς νησίδος.

Ἄλλ' εἶναι μόνον μεγαλοπρεπὲς τὸ θέαμα τοῦτο·

Ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Πηνειοῦ πολλὰ ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις εὗρηκαν προῶως τὸν θάνατον μετ' ἀγωνιώδη καὶ ἀπεγνωσμένην πάλην κατὰ τῆς ὀρμητικῆς ροῆς τοῦ ποταμοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ιδιοκτησία τῶν παροχθίων πλειστάκις κατεστράφη. Ἀν δὲ αἱ διαφοροὶ ἀρχαὶ ἐδείκνυνον ὀλιγωτέραν στοργὴν πρὸς τὴν Ποίησιν καὶ ἐμερίμων πατριώτερον ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας, ἤθελον στερήσαι μὲν ἡμᾶς τοῦ ἀγρίου τούτου καὶ μεγαλοπρεποῦς θεάματος, ἀλλ' ἤθελον σώζει κατ' ἔτος πολλὰς ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις καὶ προφυλάττει τὰ πάντοτε ἐν κινδύνῳ κτήματα τῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπομονητικῶν Θεσσαλῶν.

Καὶ ἂν μὴ τὸ αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας, τοῦλάχιστον τὸ πλουτολογικὸν θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν ὅπως φροντίσωσιν ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ἐν διαρκεῖ κινδύνῳ διατελούντων ἀτυχῶν Θεσσαλῶν, οὐχὶ χάριν αὐτῶν τούτων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τοῦ πάντοτε ἀνισορροποῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

ΝΙΚΙΑΣ ΔΕΛΤΑ

Ο ΤΟΛΣΤΟΝ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αἰσθητικῆς μέχρι σήμερον τὸ αἰώνιον ἐρώτημα «τί εἶνε τέχνη» δὲν ἔλαβεν ἀκόμη τὴν ὀριστικὴν, τὴν τελειωτικὴν ἀπάντησίν του. Ὁ Τολστόν ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας δοξασίας καμμίαν δὲν εὕρισκε ἐπαρκῆ, ὅλαι δὲ τῷ φαίνονται σκοτειναὶ καὶ ὁμιχλώδεις. Ὁ ὀρισμὸς ὅτι ἡ τέχνη εἶνε ἡ δημιουργία τοῦ καλοῦ εἶνε κενὸς λόγος, κατ' αὐτόν, ἀφοῦ ἀγνοοῦμεν τί εἶνε τὸ καλόν. Ὡς γνωστόν, οἱ διαφοροὶ ὀρισμοὶ τοῦ καλοῦ δύναται νὰ συγκεφαλαιωθῶν εἰς δύο ἀντιθέτους ἀρχάς:

Α'. Τὸ καλὸν εἶνε κᾶτι, τὸ ὅποιον ὑφίσταται καθ' ἑαυτό, μία ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Τελείου, τοῦ Ἀπολύτου, τοῦ Πνεύματος, τῆς Ἰδέας, τῆς Θελήσεως, τοῦ Θεοῦ.

Β'. Τὸ καλὸν εἶνε ποιὰ τις εὐχαρίστησις, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, ἀναλόγως τῆς ἰδιαίτερας ἰδιοφυίας μας.

Ὁ Τολστόν εὕρισκε φαντασιώδεις καὶ αὐθαίρετους καὶ τοὺς δύο ὀρισμούς. Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀννας Καρένιν δὲν ἐννοεῖ τὴν τέχνην ὡς ἐκδήλωσιν τοῦ «καλοῦ» δηλαδὴ τῆς τέρφως, πιστὸς δὲ εἰς τὴν θεωρίαν του, τῆς ἀπλοποιήσεως, προτείνει τὸν ἐξῆς ὀρισμόν: «Ἡ τέχνη εἶνε εἰς ἐκ τῶν ὁρῶν τῆς ζωῆς, συγχρόνως δὲ καὶ μέσον τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους». Ἡ τέχνη, κατὰ τὸν Τολστόν, εἶνε ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκφράζει ἐνσυνειδήτως εἰς τοὺς ἄλλους, διὰ σημείων τινῶν ἐξωτερικῶν, τὰ συναισθήματα τὰ ὅποια ἡσθάνθη καὶ εἰς τὸ ὅτι οἱ ὅμοιοι του προσδέχονται τὰ συναισθήματα αὐτὰ καὶ τὰ συναισθάνονται κατ' ἀντανάκλασιν.

Κατὰ τὸν Τολστόν λοιπὸν οἱ μεταφυσικοὶ ἀπατώνται βλέποντες εἰς τὴν τέχνην τὴν ἐκδήλωσιν μιᾶς μυστηριώδους ιδέας τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ Θεοῦ· ἡ τέχνη δὲν εἶνε, οὐδὲ ὅπως φρονοῦν οἱ φυσιολόγοι αἰσθητικοί, παίγνιον τι εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος δαπανᾷ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐνεργείας του, ἀλλ' εἶνε «μέσον ἐνώσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, συνεννοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ αὐτὸ συναισθημα, ἐκ τούτου δὲ ἀπαραίτητον διὰ τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ διὰ τὴν πρόοδόν της εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας». Ἡ τέχνη εἶνε ὄργανον τῆς

ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος μεθερμηνεῦον διὰ τοῦ συναισθήματος τὴν συνειδήσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ τέχνη λοιπὸν, προσθέτει ὁ Τολστόν, πρέπει νὰ εἶνε προσιτὴ εἰς ὅλους· πρέπει νὰ εἶνε καταληπτὴ ὑφ' ὅλων, νὰ προξενῇ ἐντύπωσιν καὶ νὰ μεταδίδῃ συγκινήσεις, ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς. Ἀν δὲν δύναται νὰ τὰς μεταδώσῃ, δὲν εἶνε τέχνη. Ἀνθρώπος τις, ἐξακολουθεῖ ὁ Τολστόν, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσπάθειας ἐκ μέρους του, ἐνώπιον τοῦ ἔργου ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου προσδέχεται μίαν ἐντύπωσιν, ἥτις τὸν ἐνώνει πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον καὶ πρὸς ἄλλους ἀκόμη, οἵτινες προσεδέχθησαν συγχρόνως πρὸς αὐτόν τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν· τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔργον ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εὕρισκεται εἶνε ἔργον τέχνης. Ἐν ἔργον δυνατόν νὰ εἶνε ὠρχιον, ποιητικόν, ἐνδιαφέρον, δὲν εἶνε ἔργον τέχνης ἂν δὲν ἐξεγείρῃ ἐν ἡμῖν τὴν ἰδιαίτεραν ἐκείνην συγκίνησιν, τὴν χαρὰν τοῦ νὰ συναισθανώμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς καλλιτεχνικὴν ἐπικοινωνίαν με τὸν καλλιτέχνην καὶ με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, με τοὺς ὁποίους ἀπὸ κοινοῦ ἀναγινώσκουμεν, βλέπομεν, ἀκούομεν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον. «Ἡ τέχνη καλὴ, μεγάλη, παγκοσμία δύναται νὰ εἶνε ἀκατάληπτος εἰς στενὸν τινα κύκλον διεσθαρμένων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅχι εἰς ὅλην τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων».

Ὁ Τολστόν ἀντὶ νὰ ζητήσῃ νὰ μὴσῃ «τὴν πλειονότητα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων» εἰς τὰ ὑψηλότερα ἔργα τῆς τέχνης, ἀληθῆ καλλιτεχνήματα θεωρεῖ μόνον ὅσα εἶνε προσιτὰ εἰς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ εἰς τὰ στοιχειώδη πνεύματα. «Ὁ λέγων ὅτι ἐν ἔργον τέχνης εἶνε καλὸν καὶ διασχυρίζομενος ὅτι ἑτέρου ὅτι δὲν εἶνε ἀντίληπτὸν ἀπὸ ὅλους, λέγει ὅτι ἐν φαγητὸν εἶνε ἐξαιρετόν, ἀλλ' ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύναται νὰ τὸ φάγουν». Εἰς τοῦτο ἀποκρινόμεθα ὅτι τὸ φαγητὸν δυνατόν νὰ εἶνε ἐξαιρετόν, ἀλλὰ νὰ μὴ εὐχαριστῇ ὅλους, νὰ μὴ προσαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς γεύσεις. Ἀν ἐν ἔργον τέχνης δὲν ἀρέσκῃ εἰς τὸ πλῆθος ἡ μὲν ἀκατάληπτον εἰς αὐτό, δὲν ἔπεται ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἀποκηρύξωμεν. Βεβαίως προορισμὸς τοῦ καλλιτέχου εἶνε νὰ διερμηνεύῃ καὶ νὰ μεταδίδῃ τὰς συγκινήσεις τὰς ὁποίας αἰσθάνεται, ἀλλὰ πρέπει καὶ

ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους μεταδίδονται νὰ εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ τὰς αἰσθανθῶσι, νὰ τὰς ἐννοήσωσιν. Αἱ συγκινητικαὶ ὅπως καὶ αἱ διανοητικαὶ ἡμῶν ἐνέργειαι διανύουν πορείαν ἐξελίξεως. Ὑπάρχουν δὲ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶνε ψυχολογικῶς ἀνίκανοι νὰ αἰσθανθῶν δεδομένην συγκίνησιν. Τέλος δέ, δὲν αἰσθάνονται ὅλοι τὰς αὐτὰς συγκινήσεις. Αἱ συγκινήσεις, τὰ συναίσθηματὰ, αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ἐξεγείρει εἰς δέκα ἄνθρώπους ἐν ἔργον τέχνης, ἐν τοπίον, ἐν οἰονδήποτε γεγονός, δὲν ὁμοιάζουν. Μήπως αἱ καλλιτεχνικαὶ συγκινήσεις τὰς ὁποίας ἐξεγείρουν ἡ «Ἄννα Καρένιν» καὶ ὁ «Πόλεμος καὶ ἡ Εἰρήνη» εἶνε αἱ αὐταὶ εἰς ὅλους; Ἐκαστον ἄτομον αἰσθάνεται, βλέπει, ἀναλύει, διανοεῖται, θέλει κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, δηλαδή ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς, συναίσθηματικῆς ἢ βουλητικῆς ἰκανότητός του.

Ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης μᾶς ἀποκαλύπτουν ἄρα γε διὰ μίαν τὰ μυστικά των; Κατ' ἄρχας ἐξεγείρουν τὴν περιέργειάν μας, ἀπαιτεῖται δὲ μὲν ὥστε τις διὰ νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ κάλλος των. Ποσάκις πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ Σιζτίνο παρεκκλήσιον διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὸν Μιχαήλ Ἀγγέλον; Βεβαίως ἡ αἰσθητικὴ μὲν ὥστε τις εἶνε προνόμιον ὀλίγων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν δοκιμασίαν μακρῶς μαθητείας. Δὲν ἐννοεῖ πᾶς ὁ θέλων ἐν ἔργον τέχνης. «Διὰ νὰ ἐξεγείρῃ μία εἰκὼν ἐν ἐμοὶ μίαν καλαισθητικὴν τέρψιν, καὶ ἡ πρᾶξις ἐνός ὁμοίου μου μίαν ἠθικὴν συγκίνησιν, δὲν ἀρκεῖ νὰ μοῦ ἀποκαλύψουν τὴν ὑπαρξίν των αἱ αἰσθήσεις, πρέπει νὰ τὰς ἐννοήσῃ καὶ τὸ πνεῦμά μου», λέγει εἰς σύγχρονος ψυχολόγος. Οἱ μὴ αἰσθανθέντες ποτὲ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὅποιαν ἐμποιεῖ ἐν καλλιτεχνικῶν ἔργον, εἰμποροῦν νὰ φαντάζονται, ὅτι οἱ νευρικοὶ ἐρεθισμοὶ οἱ παραγόμενοι ἐν αὐτοῖς ἀποτελοῦν καλλιτεχνικὰς ἐντυπώσεις.

Τὴν πτωχείαν τῆς συγχρόνου τέχνης ἀποδίδει ὁ Τολστόη εἰς τὰς «σχολὰς» καὶ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ σκοτεινοῦ. Ἀλλ' ἡ κυρία αἰτία κατ' αὐτὸν ἔγκειται εἰς τὴν ἑλλειψιν πίστεως τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Ὅπως εἰς τὸν πνευματικὸν κύκλον μία σκέψις ἔχει ἀξίαν μόνον ὅταν εἶνε νέα καὶ δὲν περιορίζεται εἰς ἐπανάληψιν τῶν ἤδη λεχθέντων, ὁμοίως ἐν ἔργον τέχνης ἔχει ἀξίαν μόνον ἐὰν χύσῃ εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν νέον αἰσθημα. Κατὰ τὸν Τολστόη ἡ τέχνη ἀπεστερήθη τὴν πηγὴν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἠδύναντο νὰ ἐκρεύσουν τὰ συναίσθηματὰ, τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὅποιαν ἤρχισε νὰ ἐκτιμᾷ τὰ

συναίσθηματὰ οὐχὶ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν των ὑπόστασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εὐχάριστον τῶν καλλιτεχνῶν. Ἐκ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπέρρευσαν τὰ τόσον νέα, τόσον σημαντικὰ, τόσον ποικίλα συναίσθηματὰ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκουμεν εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ εἰς τοὺς μεγάλους τραγικούς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐφθασαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ· ἐκ τῆς συγκινήσεως ταύτης ἀπέρρευσαν τόσον νέα καὶ τόσον μεγάλα αἱ συγκινήσεις, τὰς ὁποίας ἐξέφρασαν οἱ προφῆται· τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ποιητὰς τοῦ μεσαίωνος· «θὰ συνέβαινε δὲ καὶ σήμερον, λέγει ὁ Τολστόη, εἰς τὸν καλλιτέχνην, ὅστις θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀληθοῦς χριστιανισμοῦ».

Βεβαίως ἡ θρησκεία παρέσχεν εἰς τὴν τέχνην ὑψίστας ἐμπνεύσεις, ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις ὑπῆρξεν ἀμειβομένη. Οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ γλύπται ὑπῆρξαν οἱ ἀληθεῖς θεολόγοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰς δὲ ἡ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας ἐπὶ τῆς τέχνης ὑπῆρξεν ἄλλοτε μὲν εὐεργετικὴ, ἄλλοτε ὅμως ὀλεθρία. Ὁ ἰσλαμισμὸς, ὅπως καὶ ὁ ἰουδαϊσμός, προσέγραψαν τὰς πλαστικὰς παραστάσεις. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν παρεδέχθη τὴν προγραφὴν ταύτην, ἀλλ' ὁ προτεσταντισμὸς ἐσταμάτησε τὴν πορείαν τῆς θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς. Διὰ τὴν ἄρα γε ὁ καλλιτέχνης ν' ἀντλή τὰς ἐμπνεύσεις του μόνον ἐκ τῆς θρησκευτικῆς πηγῆς; Οὕτω θὰ περιώριζε τὸ εὐρύ, τὸ ἐλεύθερον, τὸ παγκόσμιον πεδίον τῆς τέχνης. Ἡ ζωὴ, ἡ φύσις, οἱ ὠραῖοι ὀρίζοντες, τὰ ὠραῖα ὄρη, ἡ ὠραία μουσικὴ, τὰ ὠραῖα σώματα καὶ αἱ ὠραῖαι ψυχὰς δύνανται νὰ ἐμπνεύσουν τὸν καλλιτέχνην, νὰ τὸν κάμουν νὰ αἰσθανθῇ συγκινήσεις ἰσχυράς, βαθείας, ἀξίας νὰ διερμηνευθῶν διὰ τῆς ζωγραφικῆς, τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως. Ὁ καλλιτέχνης δύναται νὰ πιστεῦν εἰς τὰς ιδέας τοῦ Ναζωραίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κάλλος τοῦ σύμπαντος καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ ἡ πίστις αὕτη δύναται νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ ὠραῖα ἔργα. Ὁ καλλιτέχνης δύναται νὰ ἔχῃ πίστιν εἰς τὴν τέχνην του ὡς ὁ φιλόσοφος εἰς τὰς ιδέας του, ὡς ὁ χριστιανὸς ἱερεὺς εἰς τοὺς λόγους ἐνός Ἀποστόλου. Ἡ τέχνη εἶνε θρησκεία. Ὁ καλλιτέχνης τὴν ἀγαπᾷ, τὴν λατρεύει ὡς θεότητα, ἀπ' αὐτὴν ἀντλεῖ τὴν δυνάμιν του, τὴν μέθην του, τὴν εὐτυχίαν του· θεωρεῖ ἰσχυρὰν καὶ ὑπέροχον τὴν θρησκείαν του, διότι μόνη αὕτη κάμνει ν' ἀναβρῇ ἐκ τῆς ψυχῆς του ἡ ζωντανὴ πηγὴ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. «Αἰσθήματα νέα» ἐκπηγάζουν καὶ ἀπὸ τὴν στοργήν, τὸν οἶκτον, τὴν

ἠθικὴν δυνάμιν. Ἡ φύσις παρέχει εἰς πάντα καλλιτέχνην ἄπειρα θέματα χρωμάτων, μορφῶν, ἰδεῶν, δηλαδή νέων αἰσθημάτων. Μήπως τὸ Ἰερὸν ἄλσος τοῦ Πουβίς Δὲ Σαβὰν εἶνε ἠθικῶς ὑποδεέστερον τῆς Χριστιανικῆς του ἐμπνεύσεως; Διὰ τὴν ἔργα τοῦ Μπετόβεν, τοῦ Λίστ, τοῦ Σχοῦμαν, τοῦ Σοπέν, τοῦ Βάγνερ, εἶνε κατώτερα τῶν Ἀθλίων τοῦ Οὐγγῶ, τοὺς ὁποίους ὁ Τολστόη θαυμάζει τόσον, ἢ τῶν Διηγημάτων τοῦ Δίκενς; Ἐκαστος τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ἐκφράζει τὴν σκέψιν του, τὰς συγκινήσεις του κατὰ ἴδιον τρόπον. Ἀπὸ τὸν καλλιτέχνην πρὸ παντὸς ζητοῦμεν εἰλικρίνειαν. Καὶ αὐτὸς ὁ Τολστόη ὁμολογεῖ ὅτι ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς εἰλικρινείας τοῦ καλλιτέχνου ἐξαρτᾶται ὁ βαθμὸς τῆς μεταδόσεως τῆς καλλιτεχνικῆς ἐντυπώσεως. Ἄν ὁ καλλιτέχνης εἶνε εἰλικρινής, θὰ μας παράσχω βαθεῖαν ἠθικὴν ἐκφράσιν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς θρησκευτικῆς ἢ τῆς ἄλλης τέχνης. Αὕτη εἶνε κατὰ βᾶθος ἡ ἐπιθυμία τοῦ Τολστόη. «Ἡ τέχνη, λέγει, πρέπει νὰ εἶνε ἠθικὸν ὄργανον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς», πρέπει νὰ ἐξαγνίξῃ, νὰ ἐξευγενίσῃ ὅ,τι ἐγγίζει.

Ὁ Βρουνετιέρ διισχυρίζεται ὅτι εἰς πᾶσαν μορφὴν τέχνης ἐνυπάρχει εἰδὸς τι ἀνηθικότητος, ὅχι μόνον εἰς τὰ κατώτερα εἶδη ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰρίστουρηματα τῆς ὑψίστης τέχνης· κατ' αὐτὸν ἡ δὴθεν ἀγνότης τῆς πλαστικῆς εἶνε ὑποκρισία· ἡ τέχνη ἐπενεργεῖ ἐφ' ἡμῶν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν αἰσθήσεων. Εἰς τὴν φράσιν

ταύτην τοῦ Βρουνετιέρ ἐνυπάρχει Τολστόη, ἀλλ' ἀτελής, παρεξηγημένος καὶ κακῶς διερμηνευθεὶς Τολστόη. Ὁ συγγραφεὺς τῆς *Γιασνάγια Πολιάννα* φρονεῖ ὅτι ἡ φύσις εἶνε ὠραία καὶ ἠθικὴ. Ὁ Βρουνετιέρ λέγει ὅτι πᾶσα ἠθικὴ εἶνε ἀντίδρασις κατὰ τῆς φύσεως καὶ ὅτι ἡ μίμησις τῆς φύσεως θὰ ὀδηγήσῃ πάντως εἰς τὴν ἀνηθικότητα. Εἰς Γερμανὸς αἰσθητικὸς διατείνεται ὅτι εἶνε καθαρὰ παραφροσύνη νὰ ζητῇ κανεὶς τὴν ἠθικότητα εἰς τὴν τέχνην. Ἀλλ' οἱ διισχυρισμοὶ οὗτοι, ὅταν ἐκφράζονται τόσον ἀπολύτως, εἶνε παραδοξολογία. Ὅπως ἡ ἀγνοότης θρησκείας, ἡ τέχνη ἐγκλείει ἐντός της τὸ μυστήριον ὅτι μᾶς μανθάνει νὰ ζῶμεν ὠραῖαν καὶ ἠθικὴν ζωὴν. Διότι εἰς τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν μουσικὴν ἀντλοῦμεν συχνὰ τοὺς ἐνθουσιασμούς, τὰς ἐλπίδας μας, αἵτινες εἶνε ἀπαραίτητοι διὰ τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀποθαρρύνσεις τῆς ζωῆς. Μεθ' ὅλας λοιπὸν τὰς ἐπιφυλάξεις μας σχετικῶς πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν τοῦ καλλιτέχνου, παραδεχόμεθα μετὰ τοῦ Τολστόη, ὅτι ἡ τέχνη καθίσταται ὄργανον τελειοποιήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐπιτευχθῇ ἐπὶ τοῦ κόσμου ἡ ἀγάπη, ἡ ἐνωσις καὶ ἡ εὐτυχία, καὶ ὅτι, ὅπως τόσον ὠραῖα λέγει ὁ μέγας συγγραφεὺς, «ὁ προορισμὸς τῆς τέχνης συνίσταται εἰς τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ λογικοῦ εἰς τὴν τοῦ συναίσθηματος τῆς ἀληθείας ταύτης· ἡ εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων συνίσταται εἰς τὴν ἐνωσίν των».

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

Ἐπὶ τῇ βάσει ἀρθροῦ τῆς «Revue Philosophique».

Ο ΚΡΙΣΠΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Δημ. Γεωργιάδου Λογίου.

24 Αὐγούστου 1858.

Ἀπεσταλμένος τοῦ σεβαστοῦ προέδρου Ἀντωνιάδου ἐκάλεσέ με ἐν σπουδῇ διὰ τὴν μεσημβρίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ὁ ἀπεσταλμένος εἶχεν ἐντολὴν νὰ μοι εἴπῃ, ὅτι ὁ σεβαστὸς πρόεδρος ἤθελε νὰ με ἰδῇ καὶ συνεννοηθῶμεν, καθότι σπουδαϊότατον ζήτησον πρόσωπον, διερχόμενον ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐσπέραν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου τῆς «Πολιτικῆς Ἀναμορφώσεως».

Ἐσπευσα πάραυτα παρὰ τῷ προέδρῳ Ἀντωνιάδῃ, παρ' ᾧ προεγευσάμην ἤδη καὶ ὁ ἀπόστρατος ἀξιωματικὸς Μανούσος καὶ ὁ πολιτικὸς συνταξιούχος Κανέλλος, ὡς καὶ τις νέος, ὃν τότε πρῶτον μοι συνέστησεν ὡς Δημοσθένην Σπανόπουλον, μόλις τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἀφικθέντα ἐξ Ἰταλίας ὅπου ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Πίσης.

Μετὰ τὰς ἀναγκαίας φιλοφρονήσεις ὁ κ. Ἀντωνιάδης μοι εἶπεν:

— Ἦλθε χθὲς τὸ ἐσπέρας εἰς Ἀθήνας σπουδαϊότατον πολιτικὸν πρόσωπον ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ δικηγόρος καὶ πολιτευτὴς Φραγκίσκος Κρίσπης. Τοῦτον, ταξιδεύοντα ὅπως ἀποφύγῃ δικαστικὴν καταδίωξιν ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς αὐτοῦ φρονήμασι, θέλομεν φιλοξενῆσαι τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου. Ὑποπεύομαι ὅτι σπουδαῖα ἔχει νὰ ἀνακοινώσῃ ἡμῖν ὁ Ἰταλὸς πολιτευτὴς, πρὸς τοῦτο δὲ ἐκάλεσα τοὺς παρόντας ἀδελφοὺς καὶ Σέ, ἀγαπητὲ φίλε, ὅπως συνεννοηθῶμεν περὶ τῶν θεμάτων, ἅτινα δεόν νὰ συζητηθῶσι κατὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην.

Παρέμεινα παρὰ τῷ προέδρῳ μέχρι τῆς τρίτης μεταμεσημβρινῆς ὥρας, ἀπεφασίσαμεν δὲ ὅπως θίξωμεν πάντες τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς σχέσεις τῶν δύο ἀδελφῶν κρατῶν ζητήματα καὶ ἐν γένει ἐκανονίσαμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν εἶδει ἡ συνέντευξις αὕτη νὰ κανονισθῇ.

Ὁ διδάκτωρ Δημοσθένης Σπανόπουλος, ὅστις εἶχε γνωρίσῃ τὸν Κρίσπην ἐν Ἰταλίᾳ, συνεδέετο ἰδίως στενῶς μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ, τοῦ Ματζίνη, μεγαλοϊδεάτου καὶ τούτου πολιτευτοῦ. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν οὗτος νὰ ποιήσῃται τὴν εἰσήγησιν.

Περὶ τὴν τετάρτην ἐσπερινὴν ὥραν καθήμενοι εἰς τὸ ζαχαροπλαστεῖον Βελισσαρίου μετὰ τοῦ προέδρου Ἀντωνιάδου, εἶδομεν διερχομένους τὸν ἀξιωματικὸν Μανούσον καὶ τὸν δόκτορα Σπανόπουλον, ἔχοντας εἰς τὸ μέσον ἄνδρα ὑψηλὸς σώματος, ζωηροτάτης καὶ ἐντόνου μορφῆς καὶ βλέμματος αἰκινιότητος. Ὁ δόκτωρ Σπανόπουλος διὰ καταλήλου μορφασμοῦ εἰδοποίησεν ἡμᾶς καὶ ὁ πρὸς τοὺς διερχομένους χαριετισμὸς μας ὑπῆρξε πλήρης εὐγενείας ἀλλὰ καὶ σεβασμοῦ. Ὁ Κρίσπης ἀπεκλύσθη καὶ ἀνέκοψε τὸ βῆμα, τοῦτο δὲ ἠνάγκασεν ἡμᾶς νὰ ἐγερθῶμεν. Ἐπλησιάζαμεν ἀσκεπείς καὶ ὁ Κρίσπης ἀποκαλυφθεὶς καὶ αὐτὸς ἐχαίρετῃσεν ἡμᾶς διὰ θερμῆς ἀδελφικῆς χειραψίας.

Μετὰ τὰς δεύσας συστάσεις καὶ εὐχὰς ὁ Φραγκίσκος Κρίσπης μᾶς εἶπεν:

— Οἱ συμπορευόμενοι ἀξιότιμοι κύριοι μοι εἶπον ἤδη, ὅτι τὸ ἐσπέρας θὰ ἔχω τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω τοὺς ἀδελφοὺς Ἕλληνας τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ ἐνταῦθα τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ὃν διεξάγομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἐκείνην χώραν. Περιττὸν κρίνω, κύριοι, νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς πόσον ἀνυπομονῶ. Διερχόμενος τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πατρίς τῶν πατέρων μου, χαίρω ὅτι ὑπὸ τὸν ὠραῖον καὶ ποιητικὸν τῆς οὐρανὸν καὶ τὸν θαλπερόν της ἥλιον καλλιεργεῖτε ὑμεῖς τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὅποιον ὀλίγοι θερμοὶ πατριῶται ἠθελήσαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ φυτεύσωμεν ἐκεῖ κάτω.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἰταλιστὶ διεξαγομένη συνδιάλεξις προυκάλει ἤδη τὴν προσοχὴν τῶν παρακαθημένων καὶ δυσφορία τις φαίνεται ὅτι ἐξωγραφῆθῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ προέδρου Ἀντωνιάδου. Ταύτην ἀντιληφθεὶς ὁ Κρίσπης ἐχαίρετῃσεν καὶ πάλιν εὐλαβῶς καὶ ἀπεμακρύνθη μετὰ τῶν συνῶδων του.

Περὶ τὴν ἐνάτην ἐσπερινὴν ὥραν εὐρέθημεν πάντες συνηθροισμένοι εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου. Συνεπείχε νέας διασκέψεως μετὰ τοῦ προέδρου Ἀντωνιάδου καὶ τοῦ γραμματέως Καν-

νέλλη, εἶχεν ἀποφασισθῇ ὅπως πάντα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου παραστῶσιν εἰς τὴν ἐσπερίδα ταύτην, ἥτις οὕτω προσελάμβανε χαρακτῆρα πανηγυρικόν.

Μετὰ τὴν ἐνάτην ὀλίγον, ὁ πρόεδρος Ἀντωνιάδης, εἰδοποιηθεὶς, κατήλθε μετ' ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ προεδρείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακας καὶ ὑπεδέχθημεν τὸν κ. Κρίσπην.

Ὁ Ἰταλὸς πολιτευτὴς εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν κατεχόμενος ὑπὸ ζωηρᾶς συγκινήσεως· τῷ παρεχώρησαμεν θέσιν παρὰ τὸν πρόεδρον καὶ ἡ συνεδρίασις ἤρξατο.

Ὁ πρόεδρος Ἀντωνιάδης λαβὼν τὸν λόγον προσεφώνησε τὸν διαπρεπῆ πολιτευτὴν, τὸν ὅποιον ἐχαίρετῃσεν ὡς Ἰταλὸν ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς εὐκλεοῦς αὐτοῦ πατρίδος. Ὁ Μανούσος καὶ ἐγὼ παρακαθήμενοι μετεφράζομεν τὴν προσαγορεύσιν τοῦ Ἀντωνιάδου, οὕτως ὥστε οὐδεμία λεπτομέρεια τοῦ ἐνθουσιώδους ἐκείνου λόγου νὰ διαφύγῃ τὸν διαπρεπῆ συναγωνιστὴν. Ὁ Κρίσπης ὄρθιος ἤκρατο ἐν προφανεί συγκινήσει, ὅτε δὲ ὁ Ἀντωνιάδης ὑπέμνησεν ὅτι οἱ ἀγῶνες ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν δὲν ἔληξαν εἰσέτι καὶ ὅτι βαρὺ καὶ ἐπιμόχθον εἶναι τὸ ἔργον τῶν πατριωτῶν τῶν δύο ἐθνῶν, ὁ κύριος Κρίσπης ἔφερε τὸ μαυδῆλιον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπέμαξε δάκρυ.

Ὁ πρόεδρος Ἀντωνιάδης ἀποπερατώνσας τὴν σύντομον ἀλλὰ πλήρη ἐνθουσιασμοῦ προσλαλίαν του, παρεχώρησε τὴν θέσιν του εἰς τὸν κύριον Κρίσπην, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἀπεποιήθη προσπαθῶν νὰ πείσῃ τὸν πρόεδρον νὰ μείνῃ. Ἐπὶ τέλους πεισθεὶς ἐκαθέσθη εἰς τὴν ἀπέρριπτον προεδρικὴν ἔδραν, ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐθὺς ἠγέρθη διὰ νὰ παντήσῃ ὡς ἔξῃ:

— Ἀδελφοί! Συγχωρήσατέ μοι νὰ ὁμιλήσω ὑμῖν εἰς τὴν ἰταλικήν. Θλίβομαι ἐγκαρδίως ὅτι ἀγνοῶ τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ γλῶσσα τῶν πατέρων μου. Διότι, ἀδελφοί, εἶμαι Ἕλλην τὴν καταγωγὴν, ζωηροτάτη δὲ ἀναμένει εἰς τὴν μνήμην μου ἡ παράδοσις τῆς οἰκογενείας μου, καθ' ἣν ὁ πρόππας μου κατέφυγεν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἰταλίαν, φέρων ἐν ἑαυτῷ καθαρῶς ἑλληνοαλβανικὸν αἷμα. Τὸ μόνον τὸ ὅποιον με παρηγορεῖ εἶναι ἡ σκέψις ὅτι τὸ αἷμα ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ὑπερηφανεύομαι δὲν ἐνοθεύθη δι' ἀναμίξεως εὐτελοῦς καὶ ταπεινῆς. Ἑλλὰς καὶ Ἰταλία ὑπῆρξαν ἀδελφαὶ ἐν εὐτυχίαις καὶ ἀτυχίαις καὶ ἠδελφωμένα· διήλθον διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὁ Ἕλλην ἐπομένως ὅστις καθίσταται Ἰταλὸς ἀπομένει πάντοτε εἰς τὸ ὕψος τῆς καταγωγῆς, ὡς καὶ ὁ Ἰταλὸς ὅστις ἐκ τῆς φορᾶς τῶν πραγμά-

των καθίσταται Ἕλλην. Εἰς μίαν ἄκραν τῆς Ἑλλάδος εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ σώζεται ἐτι τὸ ὄνομα τῶν Κρίσπης καὶ εἰς πόθος ἐνδόμυχος τοῦ ἐξορίστου καὶ τοῦ καταδιωκόμενου θὰ ἦτο νὰ ἀναπαύσῃ μίαν φορὰν τὸ καταπεπονημένον σῶμα ὑπὸ τὴν στέγην, ἥτις ἐστέγασε τοὺς πατέρας του. Ὅπως δὴποτε οὐδεὶς εἶναι κύριος τῆς ἑαυτοῦ τύχης καὶ ὅλοι οἱ θνητοὶ ὑποκείμεθα εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν περιστάσεων, εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πεπρωμένου. Τὴν καρδίαν μου πληροὶ ἡ εὐφροσύνη ὅτι εὐρίσκομαι μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀφ' ὧν με ἀπεμακρυνεν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων, με συνδέει ὅμως τὸ πατροπαράδοτον αἰσθημα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὁ μέγας καὶ διακαὴς πόθος τοῦ μεγαλείου τῆς. Ἐμμεῖναιτε, ἀδελφοί, εἰς τὰς ἀρχὰς ὑμῶν καὶ τοὺς πόθους σας. Πικρία καὶ ἀπογοητεύσεις δὲν ἀπολείπουσι βεβαίως ἀπὸ παντὸς ἀγωνιστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Εἰς τὸ τέλος ὅμως τοῦ ἀγῶνος ὑπάρχει εὐγενὲς καὶ τίμιον τὸ ἐπαθλὸν τὸ βεβαμμένον διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων.

Ἡ συνέλευσις ἤκουσε δακρύουσα τὴν ὠραίαν ἀγόρευσιν τοῦ ὁμιλητοῦ. Ὁ σεβαστὸς πρόεδρος κλαίων προσῆλθε καὶ ἔσφιγγε τὰς χεῖρας τοῦ κυρίου Φραγκίσκου Κρίσπης, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἀξιότιμα μέλη.

Μετὰ τινὰς ἄλλας ἐπουσιώδεις ὁμιλίας, γλυκίσματα προσεφέρθησαν καὶ οἶνος καὶ ἡ συνεδρίασις ἔληξε.

Τὴν ἐπομένην περὶ τὴν δεκάτην τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου τῆς «Πολιτικῆς Ἀναμορφώσεως» μετέβη παρὰ τῷ κυρίῳ Κρίσπῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἑλλάδος ὅπου κατέλυσεν. Σπουδαῖα τὰ ἦσαν τὰ λεχθέντα κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην διαφεύγοντα τὰ ὅρια τῆς ἀναγραφῆς ἐν οὕτῳ ἀπλοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

Ὁ κύριος Κρίσπης εἶπεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τῆς μερίδος, ὑπὲρ ἧς καὶ οὗτος ἀγωνίζεται, προορίζει μακρὰν καὶ πολυσχιδὴ δρᾶσιν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ. Μὴ ἀρκούμενον εἰς τὴν ἐπιδιωκόμενὴν συγκέντρωσιν τῶν Ἑνωτικῶν καὶ τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ πανιταλικοῦ μεγαλείου, προσπαθεῖ νὰ κανονίσῃ τοιαύτας μετὰ τῶν περίεξ κρατῶν σχέσεις, ὥστε ἡ Ἰταλία νὰ γένηται ἡ προστατὴς ὅλων ἐκείνων τῶν λαῶν, ὅσοι ἔχουσιν ἀνεκπληρώτους ἐτι τοὺς ἐθνικοὺς πόθους.

Ἡ τελευταία αὕτη δήλωσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν σεβαστὸν πρόεδρον Ἀντωνιάδην νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως τῶν Ἰονίων Νήσων. Ὁ κύριος Κρίσπης ἀνέφερε τὰς τότε προηγουμένας ἐνεργείας τοῦ ὑπουργοῦ Ματζίνη, αἵτι-

νες έτεινον εις τήν αποκατάστασιν ταύτην και ειπεν οτι προς τουτο, εν καταλλήλῳ χρόνῳ, θέλει μεταχειρισθῇ τήν επιβολήν τῆς εξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ κυβερνήσει. Εἶχε δὲ διδόμενα ἐκ τῶν προηγουμένων τούτων ἐνεργειῶν και ιδίως ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ δούκῃς τῆς Γενούης νὰ πιστεύῃ, οτι και πρὸ τριῶν ἐτῶν τὸ ζήτημα ἐκεῖνο εἶχεν ἀνακινήθῃ, οτι δὲ εὐθὺς ὡς ἤθελον ἔλθῃ εις τὴν ἀρχὴν οἱ ὑπὸ τοῦ κυρίου Κρίσπη προστατευόμενοι, ἤθελον ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος.

Ὡμιλήσαμεν εἴτα περὶ τῆς Κρήτης και ὁ ὀξύνοους Ἰταλοῦ πολὺν πολιτικὸς ἐφάνη τελείως κάτοχος τοῦ ζητήματος. Ἡ Κρητικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ εἶχεν ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως και οἱ ἐπτακόσιοι Ἰταλοὶ ἐθελονταί, οἱ στρατολογηθέντες κατὰ τὸ 1854, δι' ἀναφορὰς τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀγχινορόδη, εἶχον συνεννοηθῇ ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ κ. Κρίσπη. Ὁ κύριος Κρίσπης μὴ θεωρῶν πάντα ταῦτα ἐπαρκῆ παρεκάλεσέ με ἰδιαίτερώς

νὰ τῷ ὑποβάλω ἐν ὑπόμνημα τῆς τρεχούσης ἥδη πολιτικῆς ἐνεργείας, πρὸς τοῦτο δὲ μοι ἔδωκεν ἰδιαίτερον σφραγίδα, ἥς ὁμοίαν εἶχεν ἐν τῇ ἀλύσει τοῦ ὠρολογίου του, και ἐφ' ἧς συγκεκινημένος ἀνέγνωσα ἐλληνιστὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Νῦν και διὰ παντός».

Μετὰ τοῦτο ἡ ὁμιλία περιστράφη εις τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐπίσης κατὰ βάθος ἐγίνωσκεν ὁ κύριος Κρίσπης. Ἐβεβαίωσε δὲ ἡμᾶς οτι ἡ Ἑλλάς ἔδει νὰ ποθλέψῃ και εις τὴν ἐνωσίν τῆς μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου στοιχείου, ἡ Ἀλβανία δὲ ὡς πλησιεστέρα πρὸς τὴν Ἀνω Ἰταλίαν χώρα ἤθελε χρησιμεύσει διὰ τὸν στενωπὸν συνδέσμων Ἰταλίας και Ἑλλάδος και εις συμμαχίαν, ἥτις ἤθελε καταλήξῃ εις ἰσχυρότατον παράγοντα καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τέσσαρας ὥρας ἡ συνδιάλεξις ἔληξε και ὁ κ. Κρίσπης μᾶς ἀπεχαιρέτησε. Κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς διαμονῆς του ἐν Ἀθήναις πολὺ λάκεις συνηντήθημεν. Ἡ συνεννόησις ὁμως αὕτη ἀπετυπώθη ἀλησμόνητος εις τὴν μνήμην μου...

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ:

Γρηγορίου Ξενοπούλου: Διηγήματα. Σειρὰ Πρώτη 1901.

Ὁ κ. Γρηγόριος Ξενοπούλος εἶνε παιδικὸς μου φίλος. Θὰ ἦτο ἴσως ἐντελὲς περιττὸν και ἀδιάφορον νὰ τὸ ἀναφέρω, ἐὰν εις τὴν στιγμὴν αὐτὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς τῶν «Διηγημάτων» φαίνεται διατεθειμένος νὰ μᾶς παρουσιάσῃ εις μίαν σειρὰν, τῆς ὁποίας ἔχομεν ἤδη τὸ πρῶτον τεῦχος, τὸ καλλίτερον μέρος τοῦ διεσκορπισμένου φιλολογικοῦ του ἔργου, δὲν ἤθελα νὰ περιβάλω μ' ἓνα γενικὸν και ταχὺ βλέμμα τὸν συγγραφέα και τὸν ἄνθρωπον εις τὴν ἐξέλιξιν του διὰ μέσου μιᾶς περιόδου φιλολογικῆς, τόσον χαρακτηριστικῆς, ὡς αὕτη τὴν ὁποίαν ἐξήσαμεν μαζὶ και τὴν ὁποίαν μᾶς εἶνε εὐχάριστον ἀναπολώμεν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἐπρωτογνώρισα τὸν συγγραφέα, πολλὰ πράγματα ἤλλαξαν και ἡ φιλολογία μᾶς ἔκαμεν ἓνα δρόμον γεμάτον ἀπὸ περι-

πετείας και ἀπὸ ἐκπλήξεως. Εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν εὐρέθημεν συνοδοιπόροι. Ἐγνωρίσθημεν μέσα εις τὰ φοιτητικὰ δωμάτια τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκράτουν ἀκόμη στερεὰ τὰ σκῆπτρα ὁ Ροῖδης, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Βλάχος, εις τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς τῶν «Διηγημάτων» ἀνέθετε τὸ πρῶτον τοῦ ἡμιτελὲς ἔργου, «Τὰ Θαύματα τοῦ Διαβόλου», ἂν δὲν ἀπατώμῃ, τὴν ἐποχὴν ποῦ ἦνθῃ ἀκόμη τὸ πνεῦμα τοῦ Εἰρηναίου Ἀσωπίου, εις τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποῖου μὲ τὰς μεγάλας βιβλιοθήκας, ἐσυχάζομεν οἱ δύο ὡς εις προσκύνημα, δίδοντες τὰ πρῶτά μας δοκίμια εις τὸ «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον», τὴν ἐποχὴν ποῦ ὁ Δροσίνης και ὁ Παλαμᾶς και ἡ ἄλλη πλειὰς ἦσαν ἀκόμη οἱ νέοι και ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, μίαν κρίσιμον στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν μίαν ἐποχὴν φιλολογικὴν ἀπέθνησκε και μίαν νέα ἀνέτελλε, μὲ ὅλας τὰς

περιφρονήσεις και τὰς ὑπερβολὰς τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην, ποῦ παρουσιάζουν αἱ κρίσιμοι αὐταὶ στιγμαί. Ἡ πρώτη στροφή τότε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ζώην ἤρχισε νὰ φέρῃ μίαν ἐνεργητικὴν πνοὴν βουνῶν και λόγγων εις τὴν φιλολογίαν μας και νὰ δημιουργῇ ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἀπαράτητον ὑπερβολὴν και κατάχρησιν, μίαν ψευδοβουκολικὴν τέχνην, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ ἐκπνέῃ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀφοῦ ἀφῆκεν ὅ,τι καλὸν και ὅ,τι κακὸν εἶχε νὰ φέρῃ εις τὴν τέχνην και τὴν γλῶσσαν. Διὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα ὅλη αὕτη ἡ διαρρέυσασα ἐποχὴ ὑπῆρξε σημαντικωτάτη.

Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἀπὸ τότε ἕως τώρα, τὴν πλήρη ταραχὴν και ἐρίδων και ἀποπλάνησεων, ἀλλὰ και σχετικῶς σφρίγγους ταυτοχρόνως, τὴν ἐζησεν ὁ Ξενοπούλος μετὰ τοῦ «Τριακονταβάθρου Ἐπάθλου Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος» (ἦτο δεκαεξαετής τότε (ἴδε «Ἀπολογία μου») και τοῦ «Ἐσταυρωμένου Ἐρωτος», μέσα εις τὴν ἀνόρθωσιν και κατακρήμνισιν ἐιδώλων, μέσα εις τὴν ἀνησυχίαν τῶν νέων τάσεων και μιμήσεων, μέσα εις τὴν παραφροσύνην τῆς νεομανίας. Ὁ Ξενοπούλος ἔκτοτε μοῦ ἔκαμεν μίαν ἐντύπωσιν, ἡ ὁποία δὲν μετεβλήθη οὐσιωδῶς, ἐντύπωσιν συγγραφέως, τοῦ ὁποῖου ἐὰν δὲν εἶχεν ἐγγίσει τὸ μέτωπον ὁ Θεός, τὸν εἶχε προικίσει ὁμως μὲ ἓνα ἐκλεκτὸν ἄλγαντον, μίαν ἀντίληψιν φωτισμένην, μὲ καλαισθησίαν πρὸ πάντων και χάριν και θηλυκότητα πνεύματος. Ὁ κ. Ξενοπούλος ἔγραψε πολλὰ πράγματα ἔκτοτε: διηγήματα, μυθιστορήματα (ἡ Μαργαρίτα Στέφα δὲν εἶνε ἀπὸ τὰ καλλίτερα ποῦ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ἐμβρυώδης φιλολογία ποῦ ἔχει), δράματα, χρονογραφήματα, κριτικὰς μελέμας). Ὅλα τὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς, τὰ ἡμερολόγια, αἱ ἐφημερίδες εἶνε γεμάτα ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Ἀπὸ τὰ «Ἐκλεκτὰ Μυθιστορήματα» και τὴν «Ἐστίαν» μέχρι τῆς «Τέχνης» και τῶν «Παναθηναίων» δὲν ὑπῆρξε δημοσίευμα, εις τὸ ὁποῖον νὰ μὴ συνειργάσθῃ, ὁ πολυγραφώτερος και πολυτροπώτερος ὅλων μας. Διὰ μέσου ὅλου αὐτοῦ τοῦ φιλολογικοῦ και κριτικοῦ ἔργου μία τάσις και μία ἀνησυχία ἀνακαινίσσεως προδίδεται, μία αὐτοαναζήτησις τοῦ συγγραφῆς, μαζὶ με μίαν μεταβολὴν γνωμῶν και ἀντιλήψεων, ἐκπέπνυσαν κάποτε εις παραδοξολογίαν και ἀντιπίπτουσιν κάποτε εις παραδοξολογίαν και ἀντιφάσεις (διάφορα φιλολογικὰ ἄρθρα), μίαν ἐγκόλπωσιν κάθε νέας τάσεως και τροπῆς, εις τὴν ὁποίαν ἂν δὲν διέφυγεν ἰσχυρῶς τὰ ὅρια τῆς στενῆς μιμήσεως, δὲν ἐγλίστησεν ὁμως και ποτὲ ἐπικινδύνως εις τὰ ὅρια τῆς παραφροσύνης ἢ τοῦ ἐπαρχιωτισμοῦ. Ὁ κ. Ξενοπούλος ἐλάτρευσε ἐπαρχιωτισμὸν τὸν Δωδὲ (ἡ πρώτη ἐπίδρασις), τὸν

Φλωμπέρ, τὸν Λεμαίτρ, τὸν Ἴψεν και ἡ ἐπίδρασις ὅλων αὐτῶν φαίνεται κατὰ σειρὰν εις τὰ διηγήματά του, τὰ μυθιστορήματα, τὸ δράμα και τὴν κριτικὴν του. Ἠκολούθησε μ' ἓνα φιλονεϊσμόν, καινομανίαν κάποτε, ἥτις κατὰ τὰ πρῶτά του ἔτη τὸν ἔκαμε νὰ ἐγκολπωθῇ μόνος ἴσως αὐτός, και τὴν ἰδιότονον γραφὴν τοῦ μακαρίτου Σκυλίσση, κάθε νέαν τάσιν και αἵρεσιν, ἔλαθε μέρος εις ὅλας τὰς φιλολογικὰς μικροεπαναστάσεις, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀλίγων συντακτῶν τῆς «Τέχνης», δεχθεὶς γενναίως μαζὶ μας τὸ χρίσμα τοῦ μαλλιαροῦ και εἶνε πολὺ πιθανὸν οτι θὰ συνεργασθῇ αὐριον και εις τὸν ἐρυθρὸν «Διόνυσον». Ἐγραψε τὴν ὑπερκαθαρεύουσιν, τὴν μεσοκαθαρεύουσιν, τὴν δημοτικὴν και ἐναλλάξ. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὑπῆρξε πάντοτε ἓνας συγγραφεὺς ἀναγινωσκόμενος εις ὅ,τι γράφει, μὴ κινῶν οὔτε τὴν ἀγανάκτησιν οὔτε τὴν ἀηδίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει πολὺ συχνὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη και τοῦ ὁποῖου ἀφίνει μὲν ἴσως κανεὶς τὸ βιβλίον κάπου ἀπὸ ἀνίαν, χωρὶς νὰ τὸ πετάξῃ ὁμως ἀπὸ ἐξάντλησιν ὑπομονῆς.

Εἶνε πολὺ γνωστὸν και κοινὸν τὸ παράγγελμα: «Ἐὰν δὲν ἔχῃς τάλαντον, φρόντισε νὰ ποκτήσῃς μεγαλοφυάν». Ἐδῶ εἶνε τὸ μυστήριον. Ὁ κ. Ξενοπούλος εἶχεν ἀρκετὸν τάλαντον, ὥστε νὰ μὴ κάμῃ τὸ ἐπικινδύνον κυνήγι τῆς μεγαλοφυίας. Αὐτὸ τὸν χαρακτηρίζει ἀρκετὰ καθ' ἑαυτὸν και ἐν συγκρίσει πρὸς πολλοὺς ἐκ τῶν νεωτέρων.

Εἰς τὸν νέον τόμον τῶν «Διηγημάτων» τοῦ ὁ κ. Ξενοπούλος προσπαθεῖ νὰ αὐτοχαρακτηρίσῃ τὸ ἔργον του εις ἓνα πρόλογον, ὁ ὁποῖος τὸν δεικνύει περισσότερον τοῦ δέοντος ἐνασχολούμενον μὲ τὸ ἔργον του, τὴν ἐπιτυχίαν του και τοὺς κριτικούς του. Θὰ ἔλεγε κανεὶς μόνον ἀπὸ τὸν πρόλογον, οτι πρόκειται περὶ συγγραφῆς ἔργου, ζομένου πολὺ τεχνητῶς, ἐνσυνειδήτως και ἐπομένως ἀντικαλλιτεχνικῶς. Ὅσοι γνωρίζουν τὸν ἄνθρωπον ἐννοοῦν οτι εὐτυχῶς δὲν πρόκειται καθ' ὅλοκληρίαν περὶ τούτου. Εἶνε ἀφέλειαι και ἀθωότητες ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος διετήρησε κατὰ τι ἀπὸ τὸ παιδικὸν και πεισματῶδες τῆς ἡλικίας, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ τόσην ἀξιοπρέπεια διευθύνει ἓνα μοναδικὸν περιοδικόν. Ἐὰν μὲ μίαν εὐλογον στροφήν πρὸς τὰ ἔργα παλαιότερας περιόδου, ὑποδεικνύῃ οτι μόνον ἐπαίνους θὰ ἤθελε νὰ κούσῃ ἀπὸ τοὺς κριτικούς του, αὐτὸ δὲν μὲ φέρει καθόλου εις δύσκολον θέσιν τὴν στιγμὴν ποῦ ἀνέλαβα νὰ ἐνασχοληθῶ μὲ τὸ βιβλίον του και τὸν ἴδιον, διότι δὲν θὰ ἐνασχοληθῶ ὡς κριτικός. Ἐξέ-

φρασα κάποτε ἐν παροδῷ μίαν ιδέαν ποῦ ἔχω περὶ τῆς ἀχρηστίας καὶ τῆς ἀφυσικότητος ἴσως τῆς κριτικῆς τῶν ἡμερῶν μας, ἢ μᾶλλον τῆς βιβλιογραφικῆς λογοδοσίας ὑπὸ τὸν τύπον τῆς υποχρεώσεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐνὸς ἐπαγγέλματος ὀλίγον γελοίου, ὅπως κατ' ἀνάγκην κατήντησεν εἰς τὸν σύγχρονον φιλολογικὸν καὶ καθημερινὸν τύπον, μιᾶς κριτικῆς ἐκ φυλλομετρήματος, τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ μὴ ἀνέχωνται καὶ τὰ ἐκλεκτότερα πνεύματα εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου οἱ τόμοι κατακλύζουν τὰ γραφεῖα κριτικῶν πληρωνομένων διὰ νὰ μὴ ἀναγινώσκουν τὰ βιβλία καὶ νὰ λέγουν ὅπως-ὅπως τὴν γνώμην των. Ἀντιλαμβανόμενος τὴν κριτικὴν ἀπλῶς ὡς ψυχολογίαν τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἔργου, παρατηροῦσαν ἀπλῶς, θαυμάζουσαν ἢ παραβλέπουσαν, μὴ ἔχουσιν νὰ κάμῃ ἐπιτιμήσεις ἢ νὰ ἐπιβάλῃ τρόπον ἢ νὰ χειραγωγῇ εἰς δρόμους, κάτι τι ἐπίσης δημιουργικὸν ὡς ἡ τέχνη, δὲν θὰ εἶχα καμμίαν ἱκανότητα νὰ κάμω τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος κριτικὸν καὶ ὑποθέτω ὅτι ὁ κ. Ξενοπούλου θὰ εἶνε εὐχαριστημένος διὰ τοῦτο. Ἐὰν ἐνασχολοῦμαι σήμερον μὲ τὸ ἔργον του καὶ μὲ τὸν ἴδιον, τὸ κάμνω διότι καὶ αὐτὸς καὶ τὸ ἔργον του, συμπληθητικὰ καὶ τὰ δύο δι' ἐμέ, μοῦ δίδουν ἀφορμὴν νὰ εἰπῶ μερικὰς σκέψεις, χωρὶς καμμίαν ἀξίωσιν καὶ ἀπαιτήσιν ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ ἀπὸ τὸ κοινόν του.

Τὸ νέον καὶ ὀλίγον παλαιὸν βιβλίον τοῦ κ. Ξενοπούλου περιέχει ὁμολογουμένως μερικὰ ἐκ τῶν καλλιτέρων διηγημάτων τοῦ συγγραφέως, διότι ὁ συγγραφεὺς ἔχει τέκνα ἀνηκούστου ἀνομιότητος.

Τὰ διηγήματα αὐτὰ τοῦ κ. Ξενοπούλου, ἐὰν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὰ κατατάξῃ κανεὶς, δὲν ἀνήκουν οὔτε εἰς τὴν ἠθογραφίαν, οὔτε εἰς τὸ διήγημα χαρακτήρων. Ἡθογραφίαν λέγων δὲν ἀντιλαμβάνομαι τὴν ψυχρὰν καὶ περιγραφικὴν ἔκθεσιν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, μὴ ἔχουσιν κανὲν κοινὸν μὲ τὴν τέχνην καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχει συμφορηθῇ ἐκτεταμένον μέρος τῆς νεοελληνικῆς διηγηματογραφίας, διεκδικοῦν δι' αὐτὸ καὶ μόνον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνικου καὶ παρασῶρον εἰς ἀξιοδότητον φλυαρίαν ὅλους τοὺς νεήλιδας καὶ τοὺς πρωτοπείρους ὅσοι ἔζησαν μίαν ἡμέραν ἢ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὸ βουνόν. Ἡθογραφικὸν ἀντιλαμβάνομαι τὸ διήγημα ἢ τὸ μυθιστόρημα, τοῦ ὁποίου οἱ ἥρωες ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἔθνος, τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἑξέως μεγάλων κοινωνικῶν ομάδων καὶ εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἀντιπροσωπευτικοὶ ἥρωες. Τοιοῦτοι δὲν εἶνε οἱ ἥρωες τοῦ κ. Ξενοπούλου, κανεὶς τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς Πέτρους

(ἡ πλειονοψηφία φέρει τὸ ὄνομα αὐτὸ) καὶ τὰ ἄλλα δισύλλαβα πρόσωπα τῶν καλλιτέρων διηγημάτων. Ἀλλ' οὔτε καὶ κυρίως διηγήματα χαρακτήρων εἰμποροῦν νὰ ὀνομασθῶν, δὲν εἶνε δηλαδὴ ψυχολογικὰ μονογραφεῖα, καὶ οἱ ἥρωες τῶν δὲν διαγράφονται ζωηρῶς ἐκτυποὶ καὶ ἰδιότυποι, ἐντυπωνώμενοι ζωηρῶς καὶ ἀνεξίτηλως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου, ὅπως εἰς τὰ καλλιτέρα καὶ ὀνομαστότερα διηγήματα τοῦ εἵδους. Οἱ ἥρωες καὶ αἱ ἡρώιδες τοῦ κ. Ξενοπούλου εἶνε μᾶλλον ὠχροὶ καὶ ἀδύνατοι, κοινοὶ χαρακτῆρες, συγγεόμενοι μὲ τὸ πλῆθος, εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνουν πράγματα συνήθη, ἀτυχίαι, ἀπογοητεύσεις, θλίψεις καὶ σπαραγμοί, γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα ὑποκείμεθα ὅλοι, καὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἀντιδρῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ συνήθη τρόπον. Θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι γνωριμίας ἐξαιρετικῆς δὲν κάμνει κανεὶς εἰς τὰ «Διηγήματα» τοῦ κ. Ξενοπούλου. «Τὸ Παράθυρόν του», τὸ «Χωρὶς Ὄνομα», τὸ «Βορεινὸν Παράθυρον», τὸ «Μίσος», τὸ «Θῆλυ», τὰ καλλιτέρα τῆς σειρᾶς θὰ ἦσαν μᾶλλον διηγήματα ἀναλύσεως, διηγήματα συγγενεύοντα μᾶλλον πρὸς τὸ λεγόμενον ψυχολογικὸν εἶδος. Ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει ψυχικὰς καταστάσεις, ἐκτυλίσσει ψυχολογικὰ συμπτώματα, ἀποσταλάζει ἀπὸ τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς μίαν οὐσίαν ἄβρην καὶ καλλιτεχνικὴν, ἡ ὁποία ὅχι σπανίως δίδει τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς ἀγνῆς καὶ ἀριστοκρατικῆς τέχνης, τῆς τέχνης ἡ ὁποία διευθύνει κάπου τὴν ψυχὴν χωρὶς νὰ τὴν σταματᾷ καὶ ἡ ὁποία ἀνοίγει ἓνα δρόμον ἐμπρὸς τὴν ψυχὴν, εἰς τὸν ὁποῖον τὴν ἀφίνει νὰ βαδίσῃ μόνῃ καὶ ἐλευθέρᾳ. Καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ χαρακτῆρ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς νέας τέχνης, μιᾶς τέχνης κυρίως ὑποβλητικῆς καὶ ὑπαινικτικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν προσεγγίζει ὁ κ. Ξενοπούλος εἰς τὰ διηγήματά του ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ὅπου δὲν κατατρίβεται εἰς τὴν φορτικὴν ἀνάλυσιν, τὴν φροντίδα τῆς σαφηνείας, τῆς ἐξοφλήσεως τῶν ἐκκρεμοτήτων καὶ τῶν ἐπιμυθίων.

Διότι πρέπει νὰ ὁμολογήσω, ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν ὀλίγων αὐτῶν διηγημάτων θὰ εἰμποροῦσαν νὰ ἦσαν καλλιτέρα χωρὶς τὴν φροντίδα αὐτὴν καὶ ὑποθέτω ὅτι αὐτὰ εἶνε καὶ τὰ παλαιότερα τοῦ συγγραφέως. Τοιοῦτοτρόπως ὁ «Ἀπόμαχος» π.χ. τελειώνει μὲ ἓνα ἠθικὸν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνδιαφέρει καθόλου τὴν τέχνην, τὴν ἀδιαφοροῦσαν διὰ τὰς σκοπιμότητας, καὶ τὸ ὁποῖον εἰμποροῦσε νὰ συναγάγῃ κάθε ἀγαθὸς νοικοκύρης, ἐὰν ἤθελε. Ἡ ψυχολογικὴ ἀνάγκη τοῦ υἱοῦ νᾶν-κουφίσῃ τὸν πατέρα εἰς τὸ γῆρας του, αὐτὴ ἡ εἰκὼν ἀκόμη τῆς ἀντικαταστάσεως εἰς τὴν ζωὴν,

αὐτὴ ἡ μελαγχολία τῶν πραγμάτων ποῦ φεύγουν καὶ ἐπανερχονται εἶνε τόσα πράγματα ποῦ ἔφθαναν διὰ τὸν καλλιτέχνην, συγγραφέα καὶ ἀναγνώστην. Τὸ ζήτημα τῆς ἀλληλεγγύης δὲν ἐνδιαφέρει οὔτε τὸν κ. Ξενοπούλου, ὁ ὁποῖος τὸ ἔγραψε. οὔτε ἐμὲ ὁ ὁποῖος τὸ διαβάζω. ἴσως ἐνδιαφέρει τὸν κ. Καζάζην ἢ τὸν κ. Γουναράκη, οἱ ὁποῖοι, καθὼς καὶ κάθε ἱεροκέρυξ ἀναπτύσσων τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου, θὰ εἰμποροῦσαν ὅπωςδῆποτε νὰ ἐπικαλεσθῶν τὸ διήγημα τοῦ κ. Ξενοπούλου. Εἰς τὴν «Δυστυχημένην» ἡ αὐτὴ φροντίς τοῦ συγγραφέως νὰ εἰπῇ καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν, νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πᾶν, νὰ θέσῃ τὸ χαρτόσημον τῆς ἐξοφλήσεως ὑπὸ τὴν ἀπόδειξιν. Εἰς τὴν «Ἀγωνίαν», μίαν σελίδα σπαρακτικὴν, γοργὴν καὶ συνταράσσουσαν, ὁ συγγραφεὺς μὲ μίαν ἀνέλπιστον καλωσύνην καὶ μ' ἓνα ἀδίκαιολόγητον φόβον παρεξηγήσεως, σπεύδει νὰ καθυσχάσῃ τοὺς ἀναγνώστας του, ὅτι πρόκειται περὶ ἀπλοῦ ὄνειρου, ἀπογεννήματος ἴσως βεβαρυμένου στομάχου, ἐνῶ εἰμποροῦσιν ἀπλούστατα νὰ πρόκειται περὶ ὀπτασίας, ψευδαισθήσεως, παραληρήματος ἢ καὶ μηδενὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Οἱ πρόλογοι καὶ τὰ ἐπιμύθια ἐξακολουθοῦν. Τὸ «Ὀνειρον» ἀρχίζει μ' ἓνα ἐντελὲς περιττὸν πρόλογον, ἐξηγοῦντα τὴν τηλεπάθειαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Μὲ ὅλ' αὐτὰ τὸ «Παράθυρόν του», τὸ «Χωρὶς Ὄνομα», ἢ «Ἀγωνία», τὸ «Μίσος», τὸ «Θῆλυ» καὶ τὸ «Βραχιόλι» (δὲν εἶνε καὶ ὀλίγα εἰς ἓνα τόμον 150 σελίδων), κατὰ σύμπτωσιν ἀκριβῶς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς μᾶς κάμνει τὴν γυναικεῖαν ψυχολογίαν, θὰ ἔλεγα ὅτι εἶνε τὰ καλλιτέρα τοῦ τόμου καὶ ἀπὸ τὰ καλὰ νεοελληνικὰ διηγήματα. Ἐνας λόγος νὰ μὴ τὰ ἐγγίσω μὲ τοὺς περιττοὺς λόγους τῆς κριτικῆς καὶ νὰ τὰ συστήσω ἀπλῶς εἰς ὅσους δὲν τὰ ἐδιάβασαν ἢ τὰ παρῆδαν.

Τὸ ὕψος τοῦ κ. Ξενοπούλου εἶνε λιτόν, ἐγκρατές, εἰλικρινές ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐντιμόν. Κυλίσται μὲ τὴν μονοτονίαν ἡσύχου ἀλλὰ καθαροῦ ρυακίου. Δὲν μᾶς παρουσιάζει λάμψεις καὶ ἀπρόοπτα καὶ ἡ θερμοκρασία του ἴσως δὲν θάβανει τοὺς ὑψηλοὺς βαθμούς. Ἐὰν τὸ ὕψος εἶνε τὸ κολορί, ὁ χρωματισμός, κάτι τι κείμενον βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ζωγράφου, συγγενὲς καὶ ὅχι ἐπικτήτων, καὶ ἐὰν ἡ περιγραφή εἶνε τὸ σχέδιον, ὁ χρωματισμός τοῦ συγγραφέως τῶν «Διηγημάτων» ὁμοιάζει μὲ τὸ σχέδιόν του ἐπίσης λιτόν καὶ ἄτονον, ἀλλ' ἀκριβὲς καὶ ἀπεριττον. Τόσον τὸ καλλίτερον! Ἐλέχθη περὶ τῆς θεραπευτικῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὅτι: notre thérapeutique en voulant s'enrichir elle ne fait que s'encombrer. Τὸ ἴδιον θὰ εἰμποροῦσε νὰ ἐπαναλάβῃ κανεὶς διὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ τὸ σχέδιον τῶν περισσοτέρων νεοελληνικῶν ἔργων τῆς φαντασίας. Ἀντὶ πλούτου ἔχομεν συμφορήσιν. Τὸ ὕψος τῶν περισσοτέρων συγγραφέων μας κατήντησεν ἀφόρητον, ἐπαρχιωτικόν, νεοπλουτικόν, φορτωμένον μὲ ὅλας τὰς στιλπνότητας καὶ τὰ χρώματα, μὲ τὰ ὁποῖα στολίζονται οἱ ἐπαρχιώται καὶ οἱ νεόπλουτοι! τὸ σχέδιόν των ἀνάλογον, χωρὶς μίαν καθαρὰν γραμμὴν, χωρὶς ἓνα ἀκριβὲς περίγραμμα, χωρὶς καμμίαν προοπτικὴν. Μία συμφορῆσις πραγμάτων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, κάτι τι φέρον κούρασιν, θάμβωμα καὶ ἄσθμα. Ὁ πλοῦτος ἡνωμένος μὲ τὴν λιτότητα, ἡ δύναμις μὲ τὴν ἐγκράτειαν, ἡ σύνθεσις ἐκδηλουμένη εἰς ἀπλότητα, ὅπως συντίθενται τὰ χρώματα τῆς ἱριδος εἰς τὸ λευκόν, εἶνε χάρισμα ὀλίγων, πολὺ ὀλίγων ἀκόμη μεταξὺ μας. Καὶ προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ κανεὶς μεταξὺ τῶν δύο, π.χ. μεταξὺ τοῦ κ. Ξενοπούλου καὶ τοῦ... (ἡ συμπλήρωσις ἀφίνεται ἐλευθέρᾳ), ἡ ἐκλογή δὲν θὰ εἶνε δύσκολος. Τὴν ἰδικὴν μου ψῆφον τοῦλάχιστον τὴν ἔχει ὁ κ. Ξενοπούλος.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΛΗΣΤΑΡΧΟΣ. Ὁρισμένως ἐχάσαμεν καὶ τὸ ληστρικὸν μεγαλεῖον. Ὁ Ἀμποῦ, ἐρχόμενος σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐσταύρωνε τὰς χεῖρας ἐξ ἀπελπισίας. Τὰ βουνά μας δὲν ἔχουν πλέον βασιλεῖς, καὶ κανεὶς δεσποτισμὸς δὲν κυριαρχεῖ ἐπάνω, παρὰ μόνον ἡ ἡρεμος δημοκρατία τῶν κριῶν καὶ τῶν τράγων. Δὲν νομίζετε ὅτι οἱ λησταί μας μίαν φορὰν ἐπιπτον ἐνδοξότερα ἀπὸ τὸν Δημόπουλον; Τοῦλάχιστον ὅταν εἰσέρχοντο εἰς τὰς πόλεις μὲ μισαλλοσύνην καὶ μετὰ γκέτες, ἤξευραν νὰ βαδίζουν ὡς δανδῆδες.

Ὁ δαιμόνιος Λύγκος, ὁ ὁποῖος, πετὼν τὴν φουστανέλλα, ἔκαμνε τὰς περισσοτέρας καὶ πλέον καταπληκτικὰς μεταμορφώσεις ἐντὸς τῶν πόλεων, ἤξευρε νὰ φέρεται συμφώνως πρὸς τὸ ἐνδυμῖα του. Ὅταν ἐφοροῦσε ράσα, ἐφρόντιζε νὰ βαδίξῃ μὲ τὴν ταπεινοσύνην ἀρχιμανδρίτου, ὅταν ἐφοροῦσε ντιστεγκέδικα, ἐφρόντιζε νὰ μὴ βαδίξῃ ὡς φουστανέλλας, καὶ ὅταν ἐπλήρωνε τὸν καφέν του μὲ μίαν λίραν, εἶχε προνοήσει νὰ φορῇ περοῦκαν ξανθὴν διὰ νὰ φαίνεται ἑκατομμυριούχος Ἀμερικανός. Οἱ λησταὶ ἄλλως τε ποῦ ἐπινόουν τὸν καφέν των εἰς τὸ καφενεῖον Γιαννοπούλου, τὸ σημερινὸν Ζαχαράτου τῆς πλατείας Συντάγματος, φαίνεται ὅτι ἦσαν ὀλίγον ἡμίθεοι.

Ἐπομένως ἀπελπισθῆτε ἀπὸ τοὺς σημερινούς. Ἐνας ἔρως συνοδευόμενος ἀπὸ ἄρνησιν τῶν γονέων τῆς ὥρας, ἕνας τραυματισμὸς, ἕνα ἐνταλμα συλλήψεως—ἰδοὺ τὰ εὐθηνότατα ὕλικά διὰ τῶν ὁποίων κατασκευάζεται σήμερον ὁ ληστής. «Ταλέντον» δὲν χρειάζεται. Ὁ Δημόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐπιάσθη εἰς τὸν Βόλον καὶ ἐκλείσθη αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὸ Παλαμῆδι, ἔγραψε στίχους εἰς τὴν νεότητά του, ἀλλὰ κατὰ λάθος ἔγινε ληστήτατος. Ἀντὶ μίας ποιητικῆς συλλογῆς ἔκαμε τὴν ληστείαν τῶν Πινாகωτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ κανεὶς εἰς τὴν ληστείαν, ὅταν δὲν τὸν ἔχῃ πλάσει δι' αὐτὴν ἡ φύσις, καὶ ὁ Δημόπουλος ἔπεσεν εἰς τὸ λυτὰρι τῶν ἀρχῶν, φέρον ἐπάνω του μίαν κάμαν καὶ

μίαν ποιητικὴν συλλογὴν τοῦ Παράσχου, δύο πράγματα τὰ ὁποῖα πρῶτην φορὰν ἐγνωρίσθησαν μεταξύ των.

*

Αἱ ΒΙΤΡΙΝΑΙ ΠΟΥ ΑΠΕΙΛΟΥΝ. Τόσον δικαίᾳ ἤτο ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου κατὰ τῶν φερετροποιῶν — συγγνώμην διὰ τὸ ρίγος, ἀλλὰ νὰ μὴ φοβῆσθε ποτὲ — τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ὥστε δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ συνταχθῇ κανεὶς μὲ τοὺς στρατιώτας τῆς ζωῆς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐκίρουν. Τὰ ἐργαστήρια ἐκεῖνα τῆς φθορᾶς πρέπει νὰ κρύψουν τὸ ἐμπόρευσμά των, νὰ γεμίσουν τὰς βιτρίνας των μὲ ἄνθη, νὰ μᾶς ἀπατήσουν τέλος πάντων, διότι ἡ σημερινὴ τῶν χονδρῶν εἰλκρινεῖα εἶνε ἀξία κρεμᾶλας. Τὸ νὰ ἐπιδεικνύεται ἕνα φέρετρον εἰς τὴν βιτρίναν καὶ εἰς τὸ φῶς, μὲ φιλαρέσκειαν ὥραιον λαϊμοδέτου καὶ μὲ προκλητικὴν δὲν εἰσεύρω τίνος ἄλλου στολισματος αὐξάνοντος τὴν ἀνθρωπίνην χαράν, αὐτὸ εἶνε ὀλόκληρον ὑβρεολόγιον κατὰ τῆς ζωῆς — τῆς ἀθώας ἐκείνης ἐργατικῆς ζωῆς ποῦ περνᾷ εἰς τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς βοῶσα ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ὑπάρξεως. Ἐάν εἴμεθα κἀπως νευρικότεροι — διότι βεβαίως δὲν εἴμεθα ὅσον ἀπαιτεῖ ὁ πολιτισμὸς ἄρρωστοι — θὰ εἶχον συντριβὴ ἥδη τὰ τζάμια τῶν βιτρινῶν ἐκείνων ἀπὸ ράβδους διαδιδῶν. Οὔτε ἡ μαύρη καρδόσα τῶν αἰώνιων ταξιδίων θὰ διπλᾶνε μὲ ὀρμὴν ἀγοραίας ἀμάξης ἀπὸ τὰ κέντρα καὶ μὲ τὸν ἀμαξῶν της φωνάζοντα «βάρδα ἐμπρός», οὔτε αἱ κηδεῖαι θὰ ἦσαν τόσον βραδυκίνητοι καὶ ἐπιδεικτικαί. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι μόνον ἡ Σάρρα Βερνάρ εἰς τὸν κόσμον κατάρθωσε νὰ ἀγαπᾷ αὐτὰς τὰς ἀπαισιότητας, κατακλινομένη, ὅταν ἀναπαύεται, εἰς ὥραιον φέρετρον ἐντὸς τοῦ κοιτῶνός της.

Ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ἐορτάζομεν τόσον γλεντοκοπικῶς τὰ περίφημα Ψυχοδάβδα, εἶνε καιρὸς νὰ ἀμυνθῶμεν καὶ κατὰ τῆς ὑβρεως τῶν βιτρινῶν τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς. Ὑπεμείναμεν πάρα πολὺ ἕως τώρα. Τόσον πολὺ, ὥστε πέρυσιν εἶχε δημοσιευθῇ ἀγγελία φερετροποιῶν βεβαιούντων ὅτι κἀμνε τὴν καλλιτέραν ἐργασίαν καὶ καταλήγοντος μὲ τὴν λέξιν: «Δοκιμάσατε».

*

Τὸ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΩΝ. Ὁ «Μιαούλης» ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, ἀπὸ τὸ ταξίδιον ποῦ ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ναύτας

τὸ βάπτισμα τῶν πικροτέρων θαλασσῶν. Εἶνε εἰς θυσιᾶς εἰς τὸ ἄγνωστον αὐτὴ ἡ ταλαιπωρία τοῦ «Μιαούλη», πλοίου τοῦ ὁποῖον χρησιμεύει μόνον διὰ νὰ γνωρίσῃ ἡ ἱστορία ὅτι εἶνε τὸ μοναδικὸν ὄργανον τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου πρὸς τὸ ἔθνος, πλοίου ἐντελὸς ξυλίνου, στενοῦ, ἀδασίμου, ἀνυψάλου, ὑπηρετήσαντος εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας μαζὺ μὲ τὸν «Γλαῦκον» καὶ «Κέρκουρον», τὰ κόττερα ποῦ ἀπετέλουν τότε τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Καὶ ὅμως ἐπιστρέφει σήμερον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, ἀφοῦ τὸ ἐχόρευσαν καὶ τὸ ἐκύλισαν οἱ θυμοὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ὁμοιάζει κἀπως μὲ προσκυνητὴν ὁδοιποροῦντα ἐπὶ ἐβδομάδας διὰ νὰ ἐγγίσῃ μὲ τὰ χεῖλη του κάποιον ἱερὸν λίθον μνημείου εἰς μίαν ἄκραν τοῦ κόσμου, ὁ «Μιαούλης» αὐτὸς ποῦ ἐπῆρε τὴν σημαίαν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν παρουσίασεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἄλλου ἡμισφαρίου τῆς γῆς, χωρὶς νὰ τριέουν εἰς τὸν δρόμον τὰ γηραῖα του ὑψάλα καὶ χωρὶς νὰ κουρασθοῦν τὰ ὑψηλά, τὰ ἀσυμμέτρως καὶ κινδυνώδως ὑψηλά του κατάρτια. Ἐνῶ ἐπιστρέφει αὐτός, ἕνα ἄλλον ψυχούλον τοῦ στόλου μας πελαγοπορεῖ μέσα εἰς ἡρεμώτερα ὕδατα, ὁ «Εὐρώτας», ὁ ἐκτελὼν τὸν ἐκπαιδευτικὸν πλοῦν τῆς Μεσογείου, μὲ τοὺς δοκίμους τοὺς ἀποτελοῦντας ἁπλῶς πλήρωμα καὶ ὑποχρεωμένους νὰ κἀμουν τὴν χειρωνακτικότεραν ὑπηρεσίαν τοῦ ναύτου ἐπὶ τῶν ιστῶν. Εἶνε τὸ ὥραιον πικρὸν λουτρὸν εἰς τὰ ὕδατα τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνωρίσαμεν ἀκόμη, εἶνε μὴ ἀσκήσις ἀνάμικτος μὲ κίνδυνον, εἶνε ἡ «τραχεῖα ὁρμὴ τῶν ἔργων» κατὰ τὸν ποιητὴν. Ἀλλ' εἶνε καὶ ἡ ἄλλη ὁψις τοῦ ταξιδίου — ταξιδίου συγκοινωνίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Πέρυσιν, μὲ τὸν ἄλλον πλοῦν τοῦ «Μιαούλη», ἕνας Ἕλληνας τῆς Τύνιδος περιέγραψεν εἰς κάποιαν ἐπιστολὴν του τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σκάφους μας ἀπὸ τὴν Τύνιδα ὑπὸ τοὺς χαίρετισμούς σειομένων μανηλίων, ἀπομακρυνομένου γαλινίως ἀπὸ τὸν λιμένα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἡλιοβασιλέματος. Καὶ ἔγραψεν ὁ Ἕλληνας, ἐνθυμούμαι, μόνον αὐτὰς τὰς δύο λέξεις: «Δύο ἡλιοὶ βασιλεύουν γιὰ μᾶς».

*

Οἱ ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΤΟΙ. Ἐνέσεις Κορσικανικοῦ αἵματος ἐξακολουθοῦν, κατὰ τὰ φαινόμενα, νὰ γίνωνται εἰς τὸν ὀργανισμόν μας. Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀπεκαλύφθη καὶ σωματεῖον μαχητῶν, ἐκδικητῶν, ἐξαφανιστῶν, ὀνομάσατέ τους ὅπως θέλετε. Ἦνωσαν τὰς χεῖρας, τὰς κάμας καὶ τὰς δυνάμεις των διὰ νὰ ἐξοντώσουν κοινούς ἐχθρούς. Ἀνεφάνισαν ὀλόκληροι οἰκογενεῖαι, ὑφαίνουσαι τὴν ἐξόντωσιν κατὰ οἰκογενεῶν, δένδρα γενεαλογικὰ κατὰ δένδρων, Μοντέκιοι κατὰ Καπουλέτων. Καὶ ἦσαν ὅλοι «ἀδελφοποιητοὶ» δεθέντες μὲ τὸ παλαιὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον

τόσον σχετίζεται μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τόσον περιττὸν ἐγενεῖν ἀπὸ τοῦ 1836, ὅποτε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἀπειμάκρυνε τὴν εὐλογίαν της ἀπ' αὐτοῦ, προοιδούσα πολλοὺς κινδύνους.

Τὸ ἔθνος αὐτό, τὸ ἀπειλοῦν τὴν ἀληθινὴν συγγένειαν μὲ τὴν ψευδῇ, τὸ δημιουργοῦν ἀδελφοὺς ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς ἐδημιούργησε τὸ κοινὸν αἷμα, ἐν ὁποσδήποτε ἀπὸ τὰ εὐρυτάτης ἀντιλήψεως ἔθνη ποῦ ἐπεκράτησαν ποτε εἰς τὸν κόσμον, φαίνεται ὅτι ἐξασκεῖ ἀκόμη μυστηριώδη ἐπίδρασιν. Τὴν ἐγκληματικὴν του μορφὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἀνεφάνη εἰς τὸν Πειραιᾶ, πρέπει νὰ τὴν πολεμήσωμεν μὲ ὅσιν γενναῖότητα ἐπολέμησαν τὰς νομικὰς ἀξιώσεις τοῦ ἔθνους αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι. Τοῦλάχιστον ἂς μείνῃ ἄγνων εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἀδελφοποιήτους.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΤ' ΑΥΤΑΣ ἐπρόκειτο νὰ γείνουν ἐν Παρίσις τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἰουλίου Σίμωνος, τοῦ διαπρεποῦς καὶ ὡς φιλοσόφου καὶ ὡς λογογράφου καὶ ὡς πολιτικοῦ καὶ ὡς φιλανθρώπου, ἀλλ' ἡ τελετὴ ἀνεβλήθη διὰ τὸν προσεγγὺ Μάρτιον, διότι ἕνεκα ἀσθενείας τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ βάθρου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐμελλε νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάνς δὲν συνεπληρώθη. Ὁ γλύπτης παρέστησε τὸν Ἰούλιον Σίμωνα ἐπὶ μαρμαίρου, ὀρθόν, ἔχοντα ἐσταυρωμένους τοὺς βραχίονας, ὅπως τὸν παριστάνουν αἱ φωτογραφίαι τοῦ 1880.

Τὸ βάθρον κοσμεῖται διὰ δύο ἀναγλύφων. Εἰς τὸ ἐν παριστάνεται ὁ Ἰούλιος Σίμων διαμαρτυρούμενος ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Ναπολέοντος Γ' — διὰ τὴν διαμαρτυρίαν δὲ ταύτην ὡς γνωστὸν ἐξώρισθη — τὸ ἄλλο παριστάνει αὐτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ ἀλληγορικῶν μορφῶν, αἵτινες συμβολίζουν τὰ κυριώτερα φιλανθρωπικά ἔργα του, ἐν ἐγκαταλειμμένον παιδίον, μίαν ἐργάτιδα, νεαρὸν φυλακισμένον κλπ.

Τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ὕψος ἐν μέτρον, θὰ στηθῇ ἐν τινὶ πλατείᾳ πλησίον τῆς κατοικίας του, τὴν ὁποίαν κατεῖχε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ο ΡΩΣΣΟΣ συγγραφεὺς Δραγκάνος ἐδημοσίευσε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπισκόπησις τῶν εἰς 40 γλώσσας μεταφράσεων τῶν ἔργων τοῦ κόμητος Λέοντος Τολστόη». Ὁ Δραγκάνος καθορίζει τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι λαοὶ ἤρχισαν νὰ μεθερμηνεύωσι τὰ ἔργα τοῦ Τολστόη, εἶνε δ' αὕτη τὸ 1870. Πρῶτοι κατὰ χρονολογικὴν σειράν μεταφράσται τοῦ Τολστόη, κατὰ τὸν ρῶσσον συγγραφέα, εἶνε οἱ Ἕλληνες (1870), τέταρτοι ἔρχονται οἱ Γάλλοι

(1877), έκτοι οι Άγγλοι (1878), ένατοι οι Γερμανοί (1882), δέκατοι έκτοι οι Αμερικανοί (1887), εκ των τελευταίων δε οι Κινέζοι (1895) και οι Αρχαιοεβραίοι (1899). Ως προς τον αριθμόν των μεταφράσεων και των περί Τολστόη πραγματειών, την πρώτην σειράν κατέχουν οι Γερμανοί (218), την δευτέραν οι Γάλλοι (159) και την τρίτην οι Άγγλοι (75).

ΤΟ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ εκδιδόμενον *Περιοδικόν* μας από 1ης προσεχούς Σεπτεμβρίου μεταρρυθμίζεται κατά το σχήμα και το περιεχόμενον. «*Η επί εν και ήμισυ έτος έκδοσίς του, — λέγει εις την άγγελίαν την αναγγέλλουσαν την μεταρρύθμισιν ταύτην, — υπό περιωρισμένον και ειδικόν φιλολογικόν πρόγραμμα άποδεικνύει σήμερον το άδύνατον της ύπάρξεως περιοδικού δυναμένου ν' ασχολήται αποκλειστικώς με την φιλολογίαν μας, άλλ' ούτε και ή φιλολογία μας φαίνεται επαρκής νά προσελκύση το ενδιαφέρον του κοινού.*»

ΕΙΣ ΤΗΝ Μεγάλην Έπιθεώρησιν των Παρισίων ο Φ. Μπερτελώ έδημοσίευσεν έκτενή μελέτην περί του Λουί Μενάρ. «Ο Λουί Μενάρ, όστις είνε άγνωστος παρ' ήμιν, υπήρξε παράδοξον, ανήσυγον, πολυμερές και ισχυρόν πνεύμα, ποιητής, φιλόσοφος και ιστορικός, έλληνιστής βαθύς, χημικός ανακαλύψας το κολλόδιον και την νιτρομανίτην, την ισχυροτάτην έκρηκτικήν ύλην, κοινωνιστής και επαναστάτης.

Ως ποιητής θαυμάζετο από τον Λεόντ δε Λίλ, όστις δεν είχε πολύ εύκολον τον θαυμασμόν και μεθ' ού συνεδέετο διά στενής φιλίας. Τών *Ποιημάτων* του, τά όποια εξέδωκε τώ 1855, προέταξε πρόλογον θαυμάσιον ως προς του ύφους την ανηρότητα και το ύψος των φιλοσοφικών ιδεών, ο όποιος ετελείωνε διά των εξής άπλών λεξεών «Δημοσιεύω τον τόμον τουτον των στίχων, τον όποιον δεν θά ακολουθήση κανείς άλλος, όπως ανεγείρει κανείς κενοτάφιον εις την νεότητα. Είτε έλκύση την προσοχήν είτε άπαράτηρητος μείνη, εις το βάθος του έρημητηρίου μου, δεν θά το μάθω».

Οι Parnassiens, προσθέτει ο Μπερτελώ, τους όποιους έμαθεν έλληνικά, δεν τώ έδωκαν την θέσιν, ήτις τώ ήρμοζε. Είς τον *Παρθασόν* του 1865 έδημοσίευσαν μεν το συνένειον του Έρνός, άλλα τον τίτλον του μετεποίησαν εις Τζένη, ο δε Κατούλ Μανδές εις *Ανίαν*. Βραδύτερον ο Λεόντ δε Λίλ και ο Έρεδιά τώ απέδωκαν δικαιοσύνην όμολογήσαντες ότι οι Παρθασιδείς από τα έμβριθη του μαθήματα είχαν άντλήση την αισθητικήν και φιλοσοφικήν υπόστασιν των. «Ο Ανατόλ Φράνς άφ' ετέρου δεν έπαυσεν ένθυμίζων την ρηξικέλευθον επίδρασιν, ως προς την λεγομένην *νεοελληνικήν* κίνησιν του νοήμονος και ένθουσιώδους προσκυνητού των άρχαίων θεών, του εύλαβοϋς έρμηνευτού της έλληνικής θεολογίας». Ο Μενάρ έκτός άλλων έλληνικών έργων μετέφρασε και Έρωτην τον Τρισμέγιστον, ή δε μετάφρασίς του έβραβέυθη υπό της γαλλικής Ακαδημίας.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΙ ΕΝ ΣΕΣΚΛΩ της Θεσσαλίας υπό Χ. Τσουντα ανασκαφαι.

Η έκτασις, την όποιαν κατέχει ή ανασκαπτομένη ακρόπολις είνε δύο περίπου στρεμμάτων, το δε βάθος της επιχώσεως φθάνει από τριών μέχρις εξ μέτρων

και πλέον· μέχρι τουδε άνεσκάφη το έν τρίτον περίπου της όλης έκτάσεως. Η ακρόπολις περιεβάλλετο, έν μέρει τουλάχιστον, υπό τείχους εκ μικρών λίθων και πλίνθων ωμών οικοδομημένου, έντός δε αυτής διακρίνονται τρία και τέσσαρα άλλεπάλληλα στρώματα επιχώσεων και τοίχοι διάφοροι υπερκείμενοι άλλήλων· δυστυχώς όμως ένεκα του τρόπου της οικοδομίας εκ μικρών λίθων, μετά πηλού ένεκα της μεγάλης χρήσεως πλίνθων ωμών διαλυθεισών νυν και ένεκα της άλλεπαλλήλου οικοδομήσεως τόσον μεγάλη είνε ή καταστροφή των τοίχων, ώστε ούδε ένός οικήματος το σχέδιον καταφαίνεται σήμερον όπωσούν σαφώς.

Ευρήματα έχομεν μέχρι τουδε τά εξής: πλήςθος πολύ τεμαχίων άγγείων μετά γραφών και τινα μετ' έγγραράκτων ή έντύπων κοσμημάτων· μέγαν αριθμόν λιθίνων εργαλείων (πελέκων ή παρεμφερών αυτοίς και λεπίδων όψιανού και πυρίτου) πολλά όστείνα εργαλεία, άμορφα μαρμάρινα ειδώλια του νησιωτικού τύπου, πήλινα ειδώλια τά μεν άτεγνα λίαν τά δε μλλον άνεπτυγμένης τέχνης και μίαν λαβήν πηλίνου σκεύους έν σχήματι φελλού, πηλίνας σφραγίδας και έν μικρόν χρυσούν κόσμημα, κόκκους σίτου και όσπρίων (είδους έρεβίνθων), βαλάνους δρυός και όλίγα σύκα.

Ανεκαλύφθησαν έτι εις το άνωτερον στρώμα 38 τάφοι ύστερώτεροι μεν των οικημάτων άλλα πανάρχαιοι και ούτοι, έν οίς μόνον πενιχρά τινα πήλινα άγγεία και ψήφοι όρμου εξ ύαλομάζης και έν ενί δύο χαλκά έπίχρυσα ψέλλια.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ έν Βαθυλωνία.

Ο Αμερικανός αρχαιολόγος Τζών Πέτερς, εις τον όποιον το Πανεπιστήμιον της Πανσυλβανίας ανέθηκε την έκτέλεσιν ανασκαφών έν Βαθυλωνία, απέστειλε πρό μικρού αρκετά άγάλματα, αριθμούντα ήλιαιάν το όλιγώτερον εξ χιλιάδων έτών. Πέντε πλαστικά έργα είνε πρό πάντων άξια λόγου: δύο παριστάνουν βασιλείς κρατούντας το σκήπτρον καθέτως προς το πρόσωπον· το άλλο παριστάνει γυναίκα· το τέταρτον θαυμασίαν κεφαλήν θεού· το τελευταίον είνε μεγαλόστροφος σκύλος κατακεκλιμένος. Ο Αμερικανός αρχαιολόγος άγγέλλει προσέτι ότι άνεκάλυψε τά έρείπια μεγάλου ναού ιδρυθέντος προς τιμήν του Βήλ, του θεού του ήλίου.

ΕΙΣ ΤΗΝ παρισινήν καλλιτεχνικήν Έκθεσιν του 1901, το μετάλλιον της τιμής, έν τώ αρχιτεκτονικώ τμήματι, άπενεμήθη εις τον άρχιτέκτονα κ. Tournaire διά την παράστασιν «της ένεστώσης καταστάσεως των ανασκαφών των Δελφών». Το έργον τουτο κατέχει ήμίσειαν όλην αίθουσαν, παριστάνει δε τά έρείπια, τά σχεδιογραφήματα των ιερών οικοδομημάτων, τους θησαυρούς των Κνιδίων και των Αθηναιών, τά μνημεία της Σφιγγός και του Παύλου Αιμιλίου, το τέμενος του ναού του Απόλλωνος το άνευρεθέν παρά το χωρίον Καστρί, την αναπαράστασιν του ναού κατά τά έρείπια και τά αρχαία κείμενα. Η άκρίβεια του έργου είνε άξία θαυμασμού, και ή αρχαιολογική σημασία του έργου μεγίστη· άλλ' ή έντύπωσις, έπιλέγει εις γάλλος τεχνοκρίτης, είνε θλιβερά. Αυτοί ήσαν οι περίφημοι Δελφοί, των όποιων ή φήμη διήλασε διά μέσου της ιστορίας και διετήρησε την αγάπην μας προς την έλληνικήν γήν; ο οικίσκος εκείνος εις τον όποιον είνε σωρευμένα άγάλματα, όπλα, αιγυπτιακά και περσικά τρόπαια; ο περίβολος

Ιωάννης Κοκκίνης.

Στέλλα Κοκκίνη.

εκείνος, εις τον όποιον προεζέχουν καλύβαι τινές λευκοίτρινοι, των όποιων το σύνολον ένθυμίζει το νεκροταφείον Μομάτρ; Η φαντασία μας παρείχε μεγαλειτέραν ύπηρεσίαν, και ή θεά τούτων των Δελφών μας απομακρύνει τόσον πολύ από την ιδέαν του κάλλους, την όποιαν συνδέομεν άρρήκτως προς ό,τι έχει σχέσιν προς την αρχαίαν τέχνην!

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΗΣ — ΣΤΕΛΛΑ ΚΟΚΚΙΝΗ. Έπειτα από πολυετή εις την ξένην καλλιτεχνικήν περιόδειαν, κατά την όποιαν έφεραν παντού ύψηλα την υπόληψιν του έλληνικού των ονόματος, επέστρεψαν εις το σημείον από το όποιον ώρμήθησαν οι δύο Έλληνες καλλιτέχνη. Από δέκα ήδη ήμερών ο Έλληνικός μελοδραματικός θίασος ένισχυθείς διά της συνδρομής των, παρουσιάσθη τέλειος πλέον. Έλληνικός άπ' άκρου εις άκρον, άνευ καμμιός ξενικής συνδρομής, πραγματοποιήθεν όνειρον των δύο άκαταπόνητων πλανομαρτύρων του.

Η κ. Στέλλα Κοκκίνη, ή ύψιφωνος, ή γνωστότερα υπό το οικογενειακόν της όνομα (Στέλλα Κωνσταντίνου), είναι και ως φύσις και ως τέχνη καύχημα διά το έλληνικόν θέατρον. Η φωνή της άπλουμένη εις μίαν εύρυτάτην κλίμακα διατηρεί από του πρώτου μέχρι του τελευταίου της σημείου την γλυκύτητα και την έντασιν της. Η σπουδή, μία σπουδή εύσυνείδητος και έμπνευσμένη, κατέστησε την κυρίαν Κοκκίνη

κυρίαν της φωνής ταύτης, την όποιαν χρωματίζει και διευθύνει, ώστε νά ήμιλη προς τας ψυχάς.

Ο κ. Κοκκίνης έψαλε και άλλοτε εις τας Αθήνας, και άφήκεν έκτοτε άρίστας αναμνήσεις ή ώραία και διαυγής φωνή του και ή αισθηματική και άπροσποίητος τέχνη του. Έκτοτε αί άρεταί του καλλιτέχνου καλλιστηθείσαι ηύξησαν και σήμερον ο Κοκκίνης είνε βεβαίως εις των περίφημων ούσφώνων.

Οι δύο καλλιτέχνη έψαλαν εις τά μεγαλειότερα θέατρα, από της Ιταλίας μέχρι της Ρωσσίας και Νορβηγίας, παντού έπευφημούμενοι, παντού τηρούντες ύψηλά την έλληνικήν καλλιτεχνικήν φήμην.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΠΙ τη τριακοστή έπετηρίδι του Τυχο-Βράχη, το δημοτικόν συμβούλιον της Ηράκας απεφάσισε την έκταφην του περιώνυμου αστρονόμου, όστις είχε ταφή εις την εκκλησίαν του Τέυν και την εκ νέου ταφήν του. Η απόφασις δ' αυτή εξετελέσθη πρό τινος. Αφ' ου άνήγειραν τας πλάκας, αίτινες εύρίσκοντο πλησίον του πρώτου κίονος του ναού όπου είνε ιδρυμένος και άνδρός του Τυχο-Βράχη, εύρον δύο φέρετρα έγκλειοντα δύο νεκρούς, οίτινες άνεγνωρίσθησαν ως οι του αστρονόμου και της γυναίκος του. Καταπληκτική είνε ή όμοιότης των προς τον άνορίαντα· ή κεφαλή ήτο όλίγον προς τά πλαγια έστραμμένη· οι πόδες ήσαν έντός ύποδημάτων, άτινα έφθάνον μέχρι των γονάτων. Το

ἀνευρεθὲν σῶμα ἀνεγνωρίσθη μετὰ βεβαιότητος ὡς τοῦ Τυχο-Βράχης καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ρίνος· πράγματι ὁ διάσημος ἀστρονόμος εἶχε χάσῃ τὸ ὄργανον τοῦτο ἐν μονομαχίᾳ κατὰ τὴν νεότητά του καὶ ἔφερεν ἀργυρᾶν ρίνα. Θεωρεῖται παράδοξος ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς μεγάλους νεκρούς, ὁ διὰ τῆς διαταράξεως τῆς ἡσυχίας τῆς κόνεως των. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες ζοῦν εἰς τὰ ἔργα των.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΕΝ ΤΗ ΩΡΑΙΑΙ σειρᾷ τῶν «Κλασικῶν τῆς Φιλοσοφίας», ἥτις δημοσιεύεται γερμανιστὶ ἐν Στουτγάρδῃ, ἐξεδόθη ὡς δέκατος τόμος θαυμασία μελέτη περὶ τοῦ Σοπεργιάου ἐπὶ τὸν καθηγητὸν τῆς φιλοσοφίας καὶ γνωστοῦ διὰ τὰ αἰσθητικά του ἔργα Ἰωάννου Φόλκελτ. Μετὰ τόσα περὶ τοῦ πατρὸς τῆς ἀπαισιοδοξίας ἔργα, ἡ μονογραφία τοῦ Φόλκελτ ἀνοίγει νέους ὁρίζοντας ἐρεῦνης, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ πικροῦ φιλοσόφου. Ὁ Σοπεργιάουερ δὲν ἦτο ἀπλοῦς σοφός, δὲν ἦτο ἀπλοῦς φορεὺς πολλῶν ιδεῶν· αἱ σκέψεις του ἐξεφύοντο ἐκ τῶν ριζῶν καὶ τῶν χυμῶν τῆς ἐξόχως ἰδιοφυοῦς προσωπικότητός του· διὰ τοῦτο ὁ Φόλκελτ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ιδεῶν τοῦ φιλοσόφου ἐξήρτησεν ἀπὸ τὸν πολυκίνητον βίον τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω δὲ τὸ σύστημα αὐτοῦ φαίνεται ὡς φυσικὸν ψυχικὸν ἐπακολούθημα. Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς 28 κεφάλαια. Τὸ βιβλίον διακρίνεται ὅχι μόνον βήθος κρίσεως καὶ ὕψος ιδεῶν, ἀλλὰ καὶ σπανία ἀνθηρότης ὕψους. Καὶ ὅταν ἀκόμη γνωστὰ λέγῃ ὁ συγγραφεὺς, καὶ πάλιν μένει πρωτότυπος διὰ τῆς μορφῆς· ἀλλὰ λέγει πολλὰ νέα, ἅτινα καθιστῶσι τὸ ἔργον ἐν τῶν ἀξιολογητέων φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων τοῦ ἔτους τούτου.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ἔργον τοῦ γάλλου Σολλιέ «ἡ ψυχολογία τοῦ βλακῆς καὶ τοῦ ἡλιθίου», τὸ ὁποῖον μετεφράσθη καὶ γερμανιστὶ, ἐξεδόθη πρό τινας εἰς δευτέραν ἐκδοσιν. Ὁ συγγραφεὺς τὴν ψυχικὴν ἀτέλειαν τοῦ βλακῆς ἀποδίδει εἰς τὴν ἑλλειψιν προσοχῆς, ἑνεκα τῆς ὁποίας αἱ ἀντιλήψεις ἀφίνουσιν ἐν αὐτῷ ἀορίστους, συγκεχυμένους ἐντύψεις καὶ καμμίαν σαφὴ καὶ διαυγῆ παράστασιν.

«Ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, λέγει ὁ Σολλιέ, ἡ ἑλλειψὶς τῆς προσοχῆς ἐμποδίζει τὸ παιδίον ν' ἀντιλαμβάνεται εὐκρινῶς τὰ αἰσθήματα, νὰ τὰ συγκρίνῃ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ σχηματίζῃ τὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι παράγονται ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν πολλαπλῶν παραστάσεων. Ἐφ' ὅσον ὁ ὁργανισμὸς του ἀναπτύσσεται καὶ προσδέχεται περισσοτέρας ἐντυπώσεις, μὴ συναναπτυσσομένης καὶ τῆς προσοχῆς, αἱ παραστάσεις ἐντυπώνονται μεμονωμέναι, χωρὶς ν' ἀσπνίζωσι καὶ τὰς συγγενεῖς των, ἐπομένως οὔτε ἐννοοῦν εἶναι δυνατόν νὰ σχηματισθῶσιν, οὔτε συνειρμὸς νὰ ὑπάρχῃ διὰ ν' ἀποτελεσθῇ μνήμη. Ἡ βλακεία λοιπὸν ἐπιτείνεται βαθμυδόν. Αἱ ἀπλούστεραι σχέσεις τῶν πραγμάτων, αἱ καταφανέστεραι ιδιότητες αὐτῶν προξενοῦν τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν βλάκα, καὶ δὲν ἡτὰς ἀντιληφθῇ καλλίτερον εἰς τὴν ἑκατοστὴν ἐντύπωσιν παρὰ εἰς τὴν πρώτην». Ἄλλως εἶναι πασίγνωστον σήμερον ὅτι ἡ προσοχὴ εἶναι τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς ἀξίας ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἡ ἰσχύς παντὸς πνεύματος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ποσὸν τῆς προσοχῆς, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταβάλῃ.

Ὁ Σ ΓΝΩΣΤΟΝ, ὁ Σαίξπηρ θεωρεῖται μὲ τὸν Ὀμηρον καὶ δύο τρεῖς ἄλλους Ἕλληνας καὶ ξένους συγγραφείς, ὡς ἡ βαθυτάτη καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς πρακτικῆς ψυχολογίας· ὁ Σαίξπηρ μάλιστα εἶναι γνωστὸς ὡς «καρδιογνώστης», φιλόσοφοι δὲ καὶ αἰσθητικοὶ ἐμελέτησαν καὶ ἀνέλυσαν τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀνακινεῖ εἰς τὰς τραγωιδίας του ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀμλέτου. «Ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν σγῆσιν μὲ τὴν παρωδίαν δραματικῆς ἀναλύσεως, ἥτις διεπράχθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου ἀπὸ τῆς ἐδρας τοῦ «Παρνασσοῦ» τὸν χειμῶνα, εἶναι ὀφθαλμοφανές. Ἐν γερμανικῇ περιοδικῇ ἐσφάτῳς ὁ Ἐρνέστος Ρόλφς ἐν σγῆσει πρὸς τὸν Ριχάρδον Γ' καὶ τὸν Μάκβεθ δημοσιεύει μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἡ ψυχολογία τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν Σαίξπηρ», εἰς τὴν ὁποίαν ἐξαίρει τὸ βάθος τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν δύναμιν τῆς παραστάσεων τῶν τύπων τοῦ συνειδότητος καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ αὕτη ἐπὶ τῶν ψυχῶν.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΕΠΑΙΤΗΣ εἶναι ἔργον τοῦ διακεκριμένου Ἑλλήνου καλλιτέχνου Σ. Σαββίδου. Ἡ τεχνουργία τοῦ Ἑλλήνου ζωγράφου πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ θεμάτων του ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶναι ἔργον μελέτης πολλῆς τῆς ἀνατολικῆς φύσεως. Ἡ ἐπεξεργασία ἰδίᾳ εἰς τὰ καθ' ἑκάστα καὶ ὁ ἀπλετος φωτισμὸς τῆς εἰκόνος συνδυάζονται ἁρμονικώτατα πρὸς τὴν ἀφελῆ αἰσθητικὴν τοῦ θεματός του, ἐνῶ ὁ τύπος τοῦ ἀνατολίτου διατηρεῖ τὸν ἀνάλογον ρυθμὸν τῆς ἐλευθερίας τεχνικῆς ἀπομιμήσεως. Τὸ ἔργον ἐν γένει τοῦ κ. Σαββίδου, καίτοι τὸ διαπνέει ἐπιμελετημένους τις ἀκαδημαϊσμός, εἶναι ἐντοσοῦτόν ἐκ τῶν ὀλίγων καλλιτεχνικῶν ἔργων Ἑλλήνων ζωγράφων.

ΕΠΕΡΑΤΩΣΕΝ ὁ κ. Βρούτος τὸ πρόπλασμα τοῦ Ἀνδριάντος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ στηθῇ εἰς τὴν γενέτειραν τοῦ ποιητοῦ νῆσον, καὶ ἤρχισε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐργάζεται εἰς τὸ μάρμαρον. Ὁ κ. Βρούτος ἀρέσκειται εἰς ἕν εἶδος γλυπτικῆς, τὸ ὁποῖον τείνει μᾶλλον ν' ἀκολουθῇ προδιαγεγραμμένους κανόνας καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν παρεκκλίνει. Ἀλλ' ἡ τεχνουργία αὕτη ἀπέχει τοῦ ὀραίου ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν καὶ τὸ αἰσθανόμεθα σήμερον. Τὸν Σολωμὸν ἐφανταζόμεθα ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου βήθρου τοῦ ποιητὴν ἐμπνευσμένον, ὁποῖος ἦτο, ἐν ᾧ ἡ τέχνη τοῦ κ. Βρούτου μᾶς τὸν παριστᾷ κάθε ἄλλο παρ' αὐτό. Ἀπὸ τὸ ἔργον λείπει τὸ αἶσθημα, ἡ ψυχὴ τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ ἐμφυσῇ ὁ καλλιτέχνης.

Ἄν δὲν ἐγνωρίζαμεν καλὰ τὸν συμπαθεῖ γλύπτην, λάτρην θερμὸν τοῦ ὀραίου, ἡ ἐλέγχμεν ὅτι εἰργάσθη κατὰ παραγγελίαν μόνον. Σαβανωμένος ὁ Σολωμὸς μέσα εἰς τὸν ἀτελείωτον μανδύαν του καὶ μὲ τὴν δεξιὰν ὑψωμένην, μᾶς δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἀστού κατὰ ἀπαγγέλλοντος ἄλλ' ὅχι ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸν Ὑμνον τῆς Ἐλευθερίας. Δυστυχῶς οὔτε ὁ στέφανος ποῦ περιβάλλει τὴν κεφαλὴν τοῦ ποιητοῦ ἀρκεῖ διὰ νὰ σώσῃ τὸ ἔργον.

Ὁ κ. Βρούτος εἶναι φίλος μας ἐκ τῶν καλλιτέρων καὶ χαίρει τὴν ἐκτίμησίν μας. Ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἐργάτην τοῦ μαρμαρίου ἀνεμόμενον περισσότερα. Ἀλλ' ἡ στιγμή τῆς συλλήψεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον μέλει νὰ συγκεντρώσῃ ἐπάνω του, μετ' ὀλίγους μῆνας,

τόσας χιλιάδας βλέμματα καὶ ὀφείλει νὰ συγκινήσῃ καὶ νὰ προκαλέσῃ παλμούς, ἐνθουσιασμόν, δάκρυα, ἥτο στιγμή, φαίνεται, ἰτυχῆς.

Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ προκηρύττει διὰ τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον Ἐκθεσιν Καλλιτεχνικὴν εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀνεγειρόμενον παράρτημα τοῦ Συλλόγου. Εἰς τὴν Ἐκθεσιν θὰ γίνωνται δεκτὰ ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, διακοσμητικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς Ἑλλήνων καὶ ξένων καλλιτεχνῶν.

Ἡ ἐλλανόδικος ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ.κ. Ν. Λύτρα, Γ. Ἰακωβίδου, Δ. Φιλιππότη καὶ Π. Μαθιοπούλου.

ΚΑΤΑ τὴν τετάρτην καλλιτεχνικὴν Ἐκθεσιν τῆς Βενετίας, ἥτις ἔχει εἰσέτι ἀνοικτὰς τὰς πύλας τῆς εἰς τὸ δημόσιον, ἡ γλυπτικὴ ἀντιπροσωπεύεται καλλίτερον τῆς ζωγραφικῆς διὰ τοῦ Rodin, Τρεντακόστε, Κανόνικα κ.λ.π. Θαυμάσιά τινα ἔργα τοῦ Rodin ὅσον καὶ ἂν ἐλευθεριάζουσι περὶ τὴν ἐξέρεσιν τῆς αἰσθητικῆς ἀληθείας, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ὁ ἰσχυρὸς δημιουργός. Τοῦ ἐκ Τορίνου συμπαθοῦς γλύπτου Πέτρου Κανόνικα κεφαλαὶ τινες ἔχουσι θαυμασίαν ἐκτέλεσιν ἐν τῇ ἀπλότητι των. Ἰδίως ὅμως χάλιστα ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ ἐφετεινῇ Ἐκθέσει ὁ Τρεντακόστε διὰ τοῦ Cicciuiolo, ὅστις πραγματικῶς ἀνέροχεται διὰ τοῦ τόσον λαμπροῦ ἔργου του.

Ὁ Charpentier ἔχει θαυμασίας γλυφὰς καὶ μετὰλλια, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ Meunier δὲν ἀντεπροσωπεύει παρά μόνον διὰ δύο δοκιμῶν καὶ συνεπῶς δὲν κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν ὡς ἡλπίζετο.

Μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν μερικοὶ νέοι ἔχουν ὀραία γλυπτικά ἔργα. Ὁ De Albertis ἔχει ἀνάγλυφον λεπτοτάτης ὕψης καὶ ἐκτελέσεως, ἐνῶ τοῦ Σαρτόριο οἱ δύο ἔργοι περὶ μὲν θαυμασίαν κίνησιν ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὴν μεγάλῃν ψυχὴν τοῦ τεχνίτου.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἡ δάφνη ἀνήκει εἰς τὸν Fontanesi. Οὗτος εἶναι ὁ κλασικὸς τοιογράφος, ὁ τελευταῖος τῶν μεγάλων παλαιῶν ἀπὸ τοῦ Millet καὶ Courbet μέχρι τοῦ Segantini καὶ ἐντεῦθεν. Διὰ τῶν ἔργων του ἐπικαλεῖται τὰς ψυχὰς καὶ συμπάσχει, ἀλλ' ὀλίγοι ἐννοοῦν τὴν ὕψηλὴν του ἀξίαν, ὀλίγοι εἰσδύουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου τοιογράφου, ὀλίγοι εἰς τὰς εἰκόνας του καὶ τὰς ἐξαιρετοὺς σπουδὰς του δύναται νὰ ἀναγνώσουν, διότι ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουσι ψυχὴν βαθεῖαν καὶ ποιητικὴν. Ἐν τούτοις ἡ ἐκλεκτὴ κριτικὴ συνεκινήθη βαθέως ἀπέναντι τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου προδρόμου, ὅστις ἀνεκνήρυχθη ὡς «ὁ μᾶλλον ζῶν ἐκ τῶν ζώντων», ἐνῶ πρὸ πολλοῦ ὡς γνωστὸν ἀπέθανε λησμονημένος μακρὰν τῆς πατρίδος του. Ἡ Γαλλία μόλις διὰ τοῦ Gaston Latuche καὶ τοῦ παλαιότερου Millet κρατεῖ ἀξιοπρεπῶς τὴν θέσιν τῆς ἀπέναντι τῆς τέχνης. Ἐν τῷ συνόλῳ δὲ ἡ ἐντύπωσις μου εἶναι ὅτι ἡ δόξα καὶ ἐν τῇ ἐφετεινῇ Ἐκθέσει ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ Fontanesi ἀπέθανεν ὅπως καὶ ὁ Millet καὶ ὁ Burne Jones, ὀλίγιστα εἶναι αἱ ἄλλαι ὕψηλα προσωπικότητες.

Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀντιπροσωπεύονται ὁ Stuck καὶ ὁ Kaulbach, μετὰξὺ δὲ τῶν Γερμανῶν ὑπερέχει ὁ Lenbach διὰ λαμπροτάτης τοῦ Βίσαρχ προσωπογραφίας. Γενικῶς δὲ ἡ ἐφετεινὴ Ἐκθεσις δικαιοῦναι τὴν φήμην τῶν Βενετῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ὁρμώμενοι ἀπὸ εὐγενεῖς σκοποὺς ἀνῆγαγον τὴν διεθνή ταύτην

καλλιτεχνικὴν Ἐκθεσιν εἰς τὴν περιωπὴν, εἰς ἣν ἔδει ἀπὸ πολλοῦ νὰ ᾔναι ἐν Ἰταλίᾳ.

Πλείστοι πειρασμοὶ παρακολουθοῦσι τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεωτέρας τέχνης. Πολλοὶ εἶναι καὶ αἱ παραδοξολογίαι μέχρι τοῦ ἀκαταλήπτου, εἰς ἃς πλείστοι νέοι εὐρίσκουσι καταφύγιον· εἶναι τοῦτο ἄρα γε πρόοδος; ἢ μὴ θανατηφόρος ἀσθένεια κατέλαβε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ἀδυνατεῖ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῶν αἰώνων; Δὲν καθωρίσθη εἰσέτι καλῶς τὸ ἰσχυρὸν πνεῦμα, τὸ ὑγιές, τὸ ποιητικόν. Ἴσως ἀπὸ τὴν κοπιώδη ἐρευναν ζωῆς πνευματικωτέρας γεννηθῇ τέχνη μᾶλλον προσεγγίζουσα πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ ἀτομισμού. Ἴσως ἐκδηλωθῇ ἡ νέα ζωὴ διὰ ρυθμοῦ ὅλως διαφόρου τῶν μέχρι τοῦδε παραδεδεγμένων καὶ τότε ἡ φρεναπάτη, ἥτις κατέχει τὰς σημερινὰς αἰσθήσεις πρὸς τὴν ἐρευναν, θὰ καταστῇ δικαιολογημένη προσπάθεια πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ νέου κόσμου, τοῦ ἀπομακρυνθέντος ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων του.

ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩΙ διοργανώθη ἡ πρώτη Ἐκθεσις καλλιτεχνικῶν ἀγγελιδῶν ὑπὸ Ἑταιρείας σκοπούσης τὴν διάδοσιν αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Ἐκθέσεως ἦτο πολὺ ἐνθαρρυντικόν. Πλέον τῶν διακοσίων συνθέσεων ἐξετέθησαν ὑπὸ τῶν καλλιτέρων σχεδιαστῶν. Τὰ ἔργα διέκρινε πρωτοτυπία καὶ τόλμη—χωρὶς ν' ἀπομακρύνωνται τῆς ἁρμονίας τῶν χρωμάτων—καὶ τὸ γραφικὸν τῆς συνθέσεως. Τὸ πρῶτον βραβεῖον ἔλαβεν ὁ Βιολονσελίστης τοῦ Α. J. Munning. Τὸ ἔργον ἔχει πολλὴν χάριν καὶ χιούμορ, προκαλοῦν τὸν γέλωτα καὶ τὴν προσοχήν, κύριον ἄλλως τε σκοπὸν τοῦ ἔργου.

ΤΟ ΘΕΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ τοῦ Βερολίνου ἐπλουτίσθη διὰ πολλῶν ἔργων γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, τὰ ὁποῖα ἐκληροδότησεν ὁ πέρυσιν ἀποθανὼν F. Königs. Εἰς τὴν συλλογὴν βλέπομεν τὰ ἐνδοξότερα ὀνόματα καλλιτεχνῶν, Γερμανῶν καὶ ξένων: Max Klinger, Böcklin, Liebermann, Segantini, Rodin. Διακρίνεται ἰδίως ἡ Ἀμφιτρίη τοῦ Μᾶξ Κλίγκερ, ἐπὶ ὀραίου παρίου μαρμαρίου. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σκέψις τοῦ Rodin. Τὸ Ritorno dal Paese τοῦ Σεγαντινῆ, εἰκὼν καταπλήσσοντος μεγαλείου. Περὶ τοῦ Σεγαντινῆ ἔγραψεν ὁ κ. Θωμόπουλος εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῶν «Παναθηναίων», ἐξαίρων τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ζωγράφου τῆς Ἰταλίας.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΕΝ ΒΟΛΩΙ συνέστη «Μουσικὴ Ἑταιρεία» σκοπούσα τὴν διάδοσιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος, τοῦ τόσον ὀλίγων δυστυχῶς διαδεδομένου καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσιν.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ Μαρία.

Τὸ χαριτωμένον τοῦτο ὄνομα, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ τὴν πικρίαν ὁ μακαρίτης Ἀχιλλεὺς Παράσχος συνεκέντρωσε τὰ κατὰ τοῦ θήλεος παράπονά του, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον τόσον πεποιηθῆναι παρέχει πρὸς ὁμοιοκαταληξίαν τὰς δύο τελευταίας συλλαβάς του εἰς τοὺς πρω-

τοπικούς ποιητάς, γίνεται από τὸ ἑβραϊκὸν *Μιριάμ*, τὸ ὁποῖον σημαίνει χάρις, κατ' ἐξοχὴν καλλονή.

Ἑλληνιστὶ τὸ ὄνομα *Μαρία*, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ιδιοτροπίας ἢ φιλαρεσκείας τῆς φερούσης αὐτὸ γίνεται *Μαρία*, *Μαρίκα*, *Μαριγώ*, *Μαριγούλα*, *Μάρω*, *Μαριέττα*, *Μαίρη*, *Μαρκέτα*, *Μαρκετούσα*, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα καὶ ἄλλα τινὰ εἶνε ξενικά. *Γαλλιστὶ* ἢ *Μαρί*, γίνεται *Μαρία*, *Μαριέτ*, *Μαριόν*, *Μιμή*, ἀγγλιστὶ *Μαίρη*, *Μόλλι*, *Μόλλυ*, *Πόλλ*, *Πόλλυ*, γερμανιστὶ *Μαρία*, *Μαρίγεν*, *Μίλχγεν*, ἁρβαστὶ *Μαριέμ*, οὐγγριστὶ *Μαρέσα*, ἱρμα' *δονμανιστὶ* *Μαρίτα*, *Μαρκιόλα*, *Μαρκιολίτα*, *Μαριούτσα*, *Μαρούκα*, *Μάζα*, *Μαζούκα*, ὀσσειστὶ *Μάσα*.

ΕΙΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ διδάσκαλος ἐν Γαλλίᾳ ὑπέβαλε παράδοξον ἀναφορὰν εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν. Φρονῶν ὅτι καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τὰ παίγνια ἀκόμη πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται ἡ πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἀγάπη προτείνει τὴν μεταρρύθμισιν τῶν παιγνιογράφων. Οἱ τέσσαρες ὅμαι, οἱ βασιλεῖς, ν' ἀντικατασταθῶν διὰ τῶν τεσσάρων προέδρων τῆς δημοκρατίας. Ὁ Θιέρσος νὰ γείνη ῥήγας σπαθί, ὁ Μακμάων ῥήγας καρῶ, ὁ Γρεβύ, ῥήγας πίκας καὶ ὁ Καρνὼ ῥήγας κούπας. Αἱ διαφοροὶ δάμαι ἐπίσης ν' ἀντικατασταθῶν διὰ τῆς Ἰωάννας Δ' Ἀρκ, τῆς Δήμετρος τῆς Πατρίδος, τῆς Δημοκρατίας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν βαλίδες, ὁ συνταξιούχος διδάσκαλος προτείνει ν' ἀντικατασταθῶν διὰ πολιτικῶν ὑπαλλήλων, οὕτως ὥστε ὅταν ὁ βαλὶς εὐρίσκειται μὲ τὸν ῥήγαν, φρακοφόρος ὑπάλληλος νὰ συνοδεύῃ τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἑλληνικά.

Ἐξεδόθησαν: *ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΚΡΙΑΟΣ* ὑπὸ Ἀλεξ. Ν. Γεωργακοπούλου, Ἀθῆναι 1901, τυπ. «Νομικῆς», σ. 16^{ον} σελ. 68, δραχ. 1.

ΛΟΓΟΛΟΓΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ, (1901) Ἀθῆναι, τυπογρ. Ραφτάνη-Παπαγεωργίου).

ΤΟ ΕΓΩ ΕΚΤΟΣ ΠΑΣΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΥΚΕΓΩ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ὑπὸ Π. Α. Ἀριστοφάνη, (Ἀθῆναι 1901, τυπογρ. Κωνσταντινίδου σελ. 394, σ. 8^{ον}).

Ἀγγέλλονται: *Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΛΕΑΝΔΡΟΥ* ἡμερολόγιον ἐκδιδόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἀγγελιδίου Ι. Ἀριστοκλή.

ΛΕΥΚΩΜΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΑΓΩΝΩΝ, 1901 Ἀθῆναι, τυπογρ. Ραφτάνη-Παπαγεωργίου, σχῆμα 4^{ον}, σελ. 88, μετὰ 30 εἰκόνων δρ. 3).

ΠΟΙΗΣΕΙΣ ὑπὸ Κ. Μ. Ἀρχιλόχου.

ΚΥΡΕΛΗ, φιλολογικὸν ἡμερολόγιον, ἔτος δευτέρον.

Ξένα.

Η ΣΤΗΛΗ, μυθιστόρημα ὑπὸ Καρόλου Marriot, (Λονδίνον, 1901). Ὁ συγγραφεὺς τοῦ μυθιστορήματος τούτου, ἄγνωστος ἔτι γῆρας, εἶνε σήμερον διὰ τῆς

μοῦ. Ἡ *Στήλη* εἶνε πράγματι ἐν τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἔσχον ἀναμφισβήτητον ἐπιτυχίαν τῷ 1901 ἐν πάσῃ ἀγγλοφώνῳ γῶρᾳ.

Ἀποκλείει πᾶσαν τραγίαν ἀνάλυσιν. Λέγομεν οὕτω μόνον ὅτι πέριξ τῆς ἡρωίδος, Δάφνης, νεάνιδος ἐν ἣ ἀπολήγουν τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλοσαξονικὰ κληρονομικὰ στοιχεῖα, διαγράφονται χαρακτηριστικῶς πρωτοτυπώτατοι καὶ χαρακτηριστικώτατοι, ἀποκαλύπτοντες πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν ὅπως ἰδιόρυθμον. Ἡ *Στήλη* ἢ ὁποῖα προσδίδει εἰς τὸ βιβλίον τὸν τίτλον τῆς, ἐκομίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς Δάφνης καὶ συμβολίζει, διὰ τῆς μεταφορᾶς αὐτῆς εἰς γῆν ὑπερβορείαν, τῆς ὁποίας τ' ἀλήθῃ μνημεῖα εἶνε αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων, τὴν ἀντίθεσιν ἢ ὁποῖα ὑφίσταται μετὰ τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ εἰδωλολατρικῶν ὁρμεφυτίων καὶ τῶν διδαγμάτων τοῦ πρακτικοῦ, εὐπρεποῦς καὶ κατὰ συνθήκην βίου, τὰ ὁποῖα ἐρίζουσι περὶ τῆς κατοχῆς τῆς ψυχῆς τῆς νεάνιδος. Γενομένη αὕτη σύζυγος καὶ μήτηρ, παραδίδει ἐαυτὴν πρῶτον τινά, ἐν ὁρμῇ ἀσυναίσθητον καὶ ἀκατασχέτῳ εἰς τὰ κύματα, τὰ ὁποῖα τὴν ἀναρπάξουν, καὶ ἀποδίδει εἰς τὴν φύσιν τὰς δυνάμεις τὰς συνδυασμένας εἰς ὃν πολυθέλητρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ νεωτέρα κοινωνία δὲν παρεῖχε ποσῶς τὴν πρέπουσαν θέσιν.

Ἡ ἱστορία αὕτη, ἣν ὑφαίνει ἡ πραγματικότης τῆς καὶ διαποικίλλει ἡ φαντασία, εἰρων, περιπαθῆς καὶ ἐπώδυνος, εὐτόλμως ποιητικὴ καὶ ἰσχυρῶς καταπληκτικὴ, εἶνε τι πλέον ἢ μυθιστόρημα κινεῖν τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τῆς περιεργότητος ψυχολογίας του. Εἶνε ἀληθὲς καλλιτέγνημα.

ΕΝ Τῇ ΜΕΣΟΓΕΙῳ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ὑπὸ Ch. Diehl. Ἡ «Γενικὴ Ἐπιθεώρησις τῶν Ἐπιστημῶν» ὠργάνωσε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κοσμικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς διάπλους ἀνὰ τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου. Ὁ κ. Diehl ὠρίσθη ὡς ὁ ἱστοριογράφος τῶν διάπλων τούτων, ἀναμφισβήτητως δὲ οὐδεὶς ἄλλος ἦτο καταλληλότερος ὡς ἐκ τῶν περὶ ἑλληνικῆς καὶ βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας μελετῶν του, ὅπως ὁδηγήσῃ τοὺς ταξιδιώτας ἀνὰ μέσον τῶν ἀνακαλύψεων τῶν γενομένων ἐσχάτως εἰς τοὺς Δελφούς, ἀνὰ μέσον τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Σαλατό καὶ τῶν Σαλπίων, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσι τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ἐρεπίων τοῦ βυζαντινοῦ ἢ λατινικοῦ μεσαίωνος.

ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ὑπὸ G. Secier καὶ A. Delasalle.

Η ΥΓΕΙΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΙΤΟΣ ὑπὸ Α. L. Element et L. Ichos.

Ἐκδότης Rogez a Chernoviz. *LA SAINTE BIBLE POLYGLOTTE*, περιέχουσα τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, τὴν λατινικὴν βουλγᾶν, καὶ τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ ἀββᾶ (Haire), μετὰ τῶν διαφορῶν τοῦ ἑβραϊκοῦ, τοῦ τῶν Ο' καὶ τῆς βουλγᾶρας καὶ μετὰ εἰσαγωγῶν, σημειώσεων, χαρτῶν καὶ εἰκόνων. Τόμοι 8. Ὁ Α' καὶ Β' ἐξεδόθησαν ἤδη.

ΛΟΓΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Τελευταῖαι φιλοσοφικαὶ μελέται ὑπὸ Α. Τολστόϊ, γαλλιστὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Stock.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἐγκριθεῖσα διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1894 Β. Διατάγματος

Βραβευθεῖσα διὰ τοῦ Οἰκονομικοῦ βραβείου

ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν δήμων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.

Τυχούσα χρυσοῦ βραβείου ἐν τῇ Γεωργικῇ Ἐκθέσει Λαρίσης.

Προπαιδευτικὴ
Ἐμπορικὴ
Βιομηχανικὴ (μετὰ Ἑλαιουργικοῦ
καὶ Ζυμοτεχνικοῦ τμήματος)
Γεωργικὴ
Μεταλλευτικὴ καὶ Μεταλλουργικὴ

Οἰκοτροφεῖον Γαλλικόν

Δελτίον Ἀκαδημίας

Αἱ ἐγγραφαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου. — Τὰ μαθήματα ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου.

Προγράμματα ἀποστέλλονται δωρεάν παντὶ τῷ αἰτούντι.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΝΙΓΓΟΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

“Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΛΕΑΝΔΡΟΥ,”

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΓΗΣ. Ι. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Péra, Rue Abanose N° 20.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1) Ἡμερολόγιον. 2) Ἐκκλησιαστικά. 3) Πινακοθήκη (Μεγάλοι ἄνδρες). 4) Ἀστρολογία πρακτικὴ. 5) Δημοσιογραφία ἑλληνικὴ καὶ γαλλικὴ. 6) Ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν δράσις (Ἐθνικὰ Φιλανθρ. Καταστήματα, Σύλλογοι, Σωματεία, Ἀδελφότητες, Ἐταιρεία Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθηνῶν καὶ Παρισίων. 7) Περιγραφαὶ ὁθωμανικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν τινῶν πόλεων. 8) Φιλολογία, Ἐπιστήμη. 9) Στατιστικαὶ εἰδήσεις. 10) Πρακτικὸς βίος (Διάφορα ἐγκυκλοπαιδικά).

Τιμᾶται ἐν Ἑλλάδι δραχμὰς 2.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ - ΑΘΗΝΑΙ

Πλούτος γραφικῆς ὕλης. — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φακέλλων τέλειον. — Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἶδους καὶ ποιότητος.

Ἐφθονία, Ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΣΙΔΝΕΪ ΝΟΕΛ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΙΔΗ

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΣΚΕΥΗ ΕΠΑΡΓΥΡΩΜΕΝΑ

ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Κ. ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου Τόμοι 3	σελ.	4400	δρ.	48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου	»	780	»	10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου	»	872	»	12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Γ. Ὀλυμπίου	»	360	»	9
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κορτοπούλου	»	1087	»	10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κορτοπούλου	»	1100	»	10
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Γ. Περβάνογλου	»	1087	»	11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Γ. Περβάνογλου	»	1000	»	11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη	»	1146	»	11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Γ. Ρουσοπούλου	»	1080	»	12

Εὐρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. — Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ, ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρεχοῦμενοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ:

3 1/2	ἔτησίως,	ἀπόδοσις	εἰς	πρώτην	ἀναζήτησιν.
4	»	»	»	μετὰ	ἓνα μῆνα.
4 1/2	»	»	»	»	τρεις μῆνας.
5	»	»	»	»	ἕξ μῆνας.
5 1/2	»	»	»	»	ἐν ἔτος καὶ πλέον.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχειοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δόσεις, μὲ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Προμήθεια παντὸς εἶδους ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντας ὁρους, μετρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσμία.

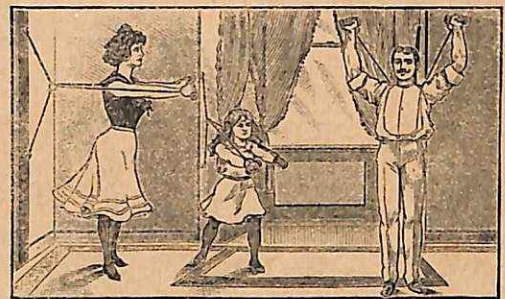
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ.

ΑΠΟΘΗΚΑΙ. Ἐμπορεύματα ἐν παρακαταθήκῃ. Δειγματολόγιον.

ΔΕΡΜΑΤΑ Βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

ΜΕΘΟΔΙΚΗ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ΑΝΕΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Τὸ γυμναστικὸν ὄργανον τοῦ περιωνύμου Ἀγγλοῦ ἀθλητοῦ Sandow.

Διὰ παῖδας, νέας, νέους, κυρίας, κυρίους καὶ ἀθλητάς.

Ὅλοκληρον Γυμναστήριον στὸ σπίτι σας.

Φωτοτυπικοὶ πίνακες δεικνύουσι τὴν ἀκριβῆ τῶν ἀσκήσεων ἐκτέλεσιν.

Τὸ ἀπλούστερον, φυσικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον διὰ νὰ ἔχετε πάντα ὑγίαν λαμπρὰν καὶ ὁδὴν εὐμελῆς, κανονικὴν, εὐστάλῃ καὶ ὀψαλαίων.

Τὸ γνωστὸν, τῶν κυνηγετικῶν καὶ πολεμικῶν εἰδῶν, κατὰστημα Ρότσιλδ πωλεῖ ἀντὶ δρ. 40 ἑκάστον καὶ ἀποστέλλει παντοῦ ταῦτα ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

ΑΤΛΑΝΤΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΣΟΛΩΝ Γ. ΒΛΑΣΤΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΕ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΦΡ. 15

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται παρ' ἡμῶν.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΚΑΖΑΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ